

PIGERNE SOM BLINDSPOT

- En sundhedsfremmeanalyse af pigers muligheder for netværksdannelse i et udsat boligområde

Pigerne som blindspot

- En sundhedsfremmeanalyse af pigers muligheder for netværksdannelse i et udsat boligområde

Karina Helle Johansen, 59206
Nadja Adriana Frøstrup Knudsen, 49398
Rikke Josefine Åsbjerg Klitgård, 48889

Vejleder: Heidi Lene Andersen

Speciale i Sundhedsfremme & Sundhedsstrategier, forår 2018
Roskilde Universitet

286.029 - 119 normalsider

Abstract

The purpose of this thesis is to study and unfold the subject of girls in Charlottkevarteret, a social housing area in Hedeusene. Based on a holistic concept of health, as well as an empowerment approach, it investigates what barriers and opportunities the girls have for networking and further what consequences an unequal distribution of networking opportunities can have for the girls' health. The holistic concept of health is based on WHO's definitions of health promotion, empowerment and inequality in health. The concept adds to a collective approach on how to understand the creation of health in the setting of the girls' everyday lives, and further how health depends on one's ability to achieve actual goals in life and gain control over one's own life circumstances. The focus on inequality in health is based upon an understanding of a blindspot regarding the girls in Charlottkevarteret, in the current social work taking place in the area today. Due to this, the purpose of the paper is also to shed light on a prevention of the inequalities in the possibilities of making opportunistic networking, caused by this blindspot. Networking is considered in relation to Robert Putnam's concept of social capital and therefore as a determinant of health, inspired by the believe that social relations can be important to the opportunities of improving one's life. The thesis builds on inspiration from Critical Theory, Action Research and an empowerment perspective anchored in John Andersen's concept of transformative empowerment. Building on this empowerment perspective, the thesis concludes that by changing certain objective and suppressing structures in society, and by developing the girls' subjective awareness and capacity to act, there are opportunities for empowering the girls. The empowerment is anchored in the girls' being able to say their opinions and their opinions being heard by the decision-makers in Charlottkevarteret. The thesis furthermore draws on Loïc Wacquants concept of territorial stigmatization. This concept contributes with a perspective on certain political structures and strategies which can create barriers and have an effect on the girls' life circumstances and health. The project was formed and carried out in a cooperation with a group of social workers in Charlottkevarteret, in an empirical case study, offering phronetic knowledge. Through a collaborative process with the girls, the study examines how change-oriented Action Research combines research- and experience knowledge. The study hereby contributes to create new knowledge about potentials for change in relation to the girls' opportunities for networking in Charlottkevarteret, by strengthening the girls' voices and increase focus on initiatives targeted girls. Through the case study, the analysis concludes that opportunities for networking plays an essential role for the health of the girls in Charlottkevarteret, because it influences their chances in life. With inspiration from the case study this research builds bridges between theoretical concepts of health promotion and praxis, to reduce a existing gap between these. The thesis unfolds and identifies 13 potential changes to empower the girls' opportunities of strengthening their social relations and network. Finally, the thesis argues that there is a need for developing further knowledge on the importance of possibilities for networking and constructing new health promotion strategies in social housing areas, in order to anchor the research in praxis and reduce the gap.

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
Problematisering af specialets genstandsfelt	8
Mødet med casen, Charlottekvarteret	11
Charlottekvarterets helhedsplan	11
Pigerne som “blindspot” i Charlottekvarteret.....	12
Lommepegeprojektet	13
Afgrænsning	14
Et historisk og samfundspolitisk perspektiv på udsatte boligområder	16
År 2001-2013: Ghettoisering.....	16
De boligsociale helhedsplaner	17
År 2013-2018: Udsatte boligområder og samarbejde på tværs	17
Charlottekvarteret i det historiske og samfundspolitiske perspektiv	18
Specialets videnskabsteoretiske ståsted	21
Kritisk teori.....	21
Habermas’ kommunikative paradigme.....	21
Aktionsforskning	23
Deltagelse og deltagere.....	23
Participatory Action Research	24
Kritisk Utopisk Aktionsforskning	25
Samspelet mellem kritisk teori og aktionsforskning.....	26
Specialets sundhedsforståelse	29
Sundhedsfremme og den empowermentorienterede tilgang til sundhed.....	29
Sundhedsfremme i kontekst til udsatte boligområder	31
Det åbne sundhedsbegreb	32
Ulighed i sundhed.....	34
Ulighed i sundhed i relation til udsatte boligområder	35
Hvordan bidrager specialet til sundhedsfremmeforskning?	36
Teoretiske perspektiver	39
Transformativ empowerment	39
Mægtiggørelse og myndiggørelse	41
Horisontal og vertikal empowerment	41
Empowerment og social kapital	42
Kritiske refleksioner om transformativ empowerment.....	42
Social Kapital	44
Tillid som determinant for social kapital.....	44
Afgrænsende- og brobyggende social kapital	45
Social kapital som determinant for sundhed.....	46
Tilknytning af social kapital til piger i Charlottekvarteret	46
Et kritisk blik på Putnams social kapital	47

Territorial stigmatisering	48
Wacquants empiriske kontekster	48
Samfundsmæssige dynamikker	49
Staten som magtinstans	50
Begrebet territorial stigmatisering	50
Teoriernes samspil.....	52
Casestudiet og fronetisk forskningsvidenskab	57
Casestudiet.....	57
Den fronetiske forskningsvidenskab	57
Casestudiets anvendelse i Charlottekvarteret	59
Metode	61
Aktionsforskningsinspireret dialog	61
Deltagelse og forventningsafstemning	61
Videndeling og formidling	62
Forandringsorienterede empowermentworkshops.....	63
Workshop A og B	64
Plakatpræsentation	65
Analysestrategi	66
Dokumentation af empiri	66
Datareduktion	67
Forskerrolle	68
Forforståelser	68
Etiske refleksioner	69
Ligeværdige stemmer	70
Kvalitetssikring	70
Præsentation af empiri	72
Delanalyse 1 - Strukturelle rammer	75
Ghettodiskursens effekt i Charlottekvarteret.....	75
Ghettodiskursen som paradoks.....	77
“Os og Dem”	78
Medarbejderne	78
Bestyrelsen.....	79
Pigerne i Charlottekvarteret	82
Afrunding på analysedel 1	83
Delanalyse 2 - Pigerne muligheder for netværksdannelse	86
Utryghed som barriere for netværksdannelse.....	86
Lommepegeprojektet som fritidsjob.....	89
Pigerne erhvervspraktik	93
Pigerne sociale relationer	95
Pigerne ressourcepersoner og rollemodeller	95
Voksne ressourcepersoner og rollemodeller i Charlottekvarteret	98
Afrunding på analysedel 2	100

Delanalyse 3 - Ulige fordeling af social kapital	102
Aktiviteter på tværs af køn	102
Fodbold som arbejdsmetode	104
Betydningen af kvindelige netværk	105
Pigerne som “blindspot”	107
Ulige fordeling af social kapital i Charlottekvarteret	108
Et sundhedsfremmende blik på ulige fordeling af social kapital.....	110
Hvorfor skal pigernes stemmer høres?	112
Deltagelse i beslutningsprocesser	114
Afrunding af delanalyse 3	116
Forandringspotentialer i Charlottekvarteret	119
Forandringspotentialer fremkommet af analysen	119
Forandringspotentialer fremkommet i udarbejdelse af plakaten	120
Diskussion af processuelle refleksioner	123
Videndannelse	126
Konklusion	129
Hovedansvarlige forfattere	133
Litteraturliste	137
Bilag	

KAPITEL 1

Problematisering af specialets genstandsfelt

Problematisering af specialets genstandsfelt

Året 2018 blev skudt i gang med statsministerens nytårstale, som endnu en gang satte udsatte boligområder i Danmark på den politiske dagsorden: *“Fordi ghettoerne også sender fangarme ud på gaderne, hvor kriminelle bander skaber utryghed”* (Rasmussen 2018). Med en italesættelse af de udsatte boligområder som “ghettoer” præget af kriminalitet, ulighed og utryghed fik Løkke pustet liv i debatten om boligområderne som problemfyldte og med behov for intervention: *“For det første skal vi ikke længere lappe på årtiers fejlslagen politik. Vi skal sætte et nyt mål om at afvikle ghettoerne helt.”* (ibid.). Løsningerne på problemerne med hensyn til utryghed og kriminalitet kan med regeringens 2019-udspil mod parallelsamfund ansues som betonet af indsatser, der indebærer social kontrol og sanktioner rettet mod individer i boligområder, der optræder på ghettolisten (Regeringen 2018).

Ghettolisten dannes årligt på baggrund af en række fastsatte kriterier, der beror sig på fem parametre: beskæftigelse, etnicitet, kriminalitet, uddannelse og indkomst, hvoraf tre af disse skal være opfyldt i forhold til en grænseværdi for, at området defineres som en ghetto (Socialministeriet 2010; Hansen 2013). Ifølge forsker i forsømte boligområder, Troels Schultz Larsen, er ghettolisten grundlæggende værdiløs i forhold til de formål, Boligministeriet opstiller, og samtidig er den kontraproduktiv i forhold til de problemer, den er sat i verden for at afhjælpe. Dette skyldes, at ghettolisten stigmatiserer beboerne og skaber sociale dynamikker, der danner barrierer for det gode naboskab i boligområdet samt degraderer deres selvforståelse og selvværd, hvilket eksempelvis har den konsekvens, at skoleelever i disse områder undervurderer egne evner og fremtidsmuligheder (Schultz Larsen 2018).

Disse sociale dynamikker, som følger af ghettolistens stigmatisering, kan ses i relation til sundhedsfremme, da det omgivende samfund ifølge sundhedsfremmeforsker Charlotte Demant Klinker skaber betingelser for sundheden i udsatte boligområder. Forskellige determinanter, såsom social, kulturel og økonomisk sammenhæng, kan have betydning for menneskers sundhed, hvorfor man derfor må have fokus på individets levevilkår. Levevilkårene kan eksempelvis bero sig på sociale relationer og fællesskaber med familie og venner i lokalmiljøet (Klinker 2017). Center For Boligsocial Udvikling (CFBU) har udført et stort internationalt litteraturstudie, der vurderer, at social kapital har betydning for beboere i udsatte boligområder. Dette skyldes, at social kapital kan anses som en ressource, der opstår i mellem menneskelige relationer, og som beboerne kan gøre brug af i hverdagslivet for at opnå positiv udvikling (Aner & Murakami 2016: 10). Sociale relationer og

netværk i udsatte boligområder kan derfor betragtes som en social sammenhæng, der har betydning for individers sundhed.

Endnu en rapport fra CFBU konkluderer, at utryghed i udsatte boligområder kan opstå som følge af mangel på social kapital og manglende sammenhængskraft i det lokale miljø og netværk (Kjeldsen & Avlund 2016: 25). Der er stort fokus på at mindske kriminalitet og øge tryghed i udsatte boligområder gennem boligsociale helhedsplaner¹ og forskellige indsatser, da ungdomskriminaliteten ligger omtrent 2,5 gange højere end i resten af landet. Mange af disse indsatser er målrettet drenge, da drenge udgør 5 ud af 6 sigtede inden for ungdomskriminalitet. Dette kan have den konsekvens, at piger i udsatte boligområder bliver en overset og underbelyst målgruppe, og derfor anbefales det at tænke målgruppen af piger ind i kommende indsatser (Glad & Kuipers 2017: 6).

Som følge af en omfattende litteratursøgning har vi haft mulighed for at konkludere, at omfanget af rapporter og indsatser, der retter sig mod piger i udsatte boligområder, er meget begrænset. Et af de få forskningsprojekter, hvor piger er i fokus, er en rapport, der tager udgangspunkt i unge piger med minoritetsbaggrund fra boligområdet Taastrupgård og deres ressourcer, erfaringer og ønsker. I forskningen fremlægges det, at pigerne fra området giver udtryk for uretfærdighed ved, at det er drengene fra området, der ofte bliver fokuseret på og lavet aktiviteter for, fordi de laver mest ballade. Pigerne i forskningsprojektet aktualiserer et problem om, at de føler sig oversete i forhold til drengene på baggrund af denne ulighed (Gitz-johansen et al. 2011: 23f).

Forskning i sundhedsfremme og politiske strukturer har vist, at social ulighed og sundhedsmæssig ulighed afhænger af de politiske og strukturelle systemers agendaer. Her har politikkerne betydning for, hvilke grupper af mennesker der fokuseres på. Et fokus på de mest udsatte grupper kan have positiv konsekvens for deres sociale og sundhedsmæssige livsvilkår, men et ensidigt fokus på nogle særlige grupper har også den konsekvens, at de grupper, der ikke sættes fokus på, ikke får samme muligheder for at forbedre deres liv og status i samfundet (Fosse 2011: 257f). Sundhedsfremmeforskning viser yderligere, at køn, etnicitet og bopæl kan have betydning for social ulighed i sundhed (Vallgård 2008).

¹ En helhedsplan er en boligsocial plan udarbejdet på tværs af aktører såsom: kommune, boligorganisation, afdelingsbestyrelse, beboerne selv, samt andre relevante lokale interessenter, såsom skoler, institutioner, erhvervsliv, foreningslivet, frivillige organisationer og politiet. Den har til formål at fremme trygge og stimulerende omgivelser og vilkår for beboerne i et udsat boligområde. Planen får økonomisk støtte fra Landsbyggefonden (Ministeriet for by, bolig og landdistrikter 2013b: 9).

Med disse udlægninger problematiserer dette speciale, hvordan den boligpolitiske agenda retter boligsociale initiativer mod drenge i udsatte boligområder, hvormed pigerne oplever uretfærdighed og får færre muligheder for social netværksdannelse og opbygning af social kapital. Et sundhedsfremmende fokus på dette kan åbne op for, at politiske strukturer kan have betydning for individets levevilkår, hvilket kan have konsekvenser for pigernes sundhed og skabe ulighed i udsatte boligområder.

Specialet bygger på et samarbejde med en helhedsplan for det udsatte boligområde, Charlott kvarteret i Hedehusene, hvor vi har udført forandringsorienteret aktionsforskning med formål om at styrke pigernes stemme og øge helhedsplanens fokus på indsatser målrettet piger.

På baggrund af ovenstående ønskes følgende problemformulering at besvares:

Med udgangspunkt i et holistisk sundhedsbegreb og en empowermentorienteret tilgang vil vi undersøge, hvilke barrierer og muligheder piger i Charlott kvarteret har for netværksdannelse, samt hvilke konsekvenser en ulige fordeling af muligheder for netværksdannelse kan have for pigernes sundhed.

Og hvorledes kan en samarbejdsproces gennem aktionsforskning, der kombinerer forsknings- og erfaringsviden, bidrage til videndannelse omkring forandringspotentialer i forhold til pigernes muligheder for netværksdannelse i Charlott kvarteret?

Hermed fremstår et toleddet formål med dette problemorienterede speciale, hvor vi både har et kritisk og empirisk fokus på at undersøge pigernes muligheder for netværksdannelse i et udsat boligområde samt et undersøgelsesformål rettet mod den metodiske fremgang med aktionsforskningens samarbejdsproces.

Mødet med casen, Charlott kvarteret

På første feltbesøg i Charlott kvarteret afbrød vi et møde mellem en af medarbejderne fra helhedsplanen og den regionalt ansvarlige medarbejder for helhedsplanerne i boligadministrationsfirmaet, Domea. Den regionsansvarlige for helhedsplanen spurgte os interesseret, hvad vi var i færd med at undersøge i foreliggende speciale. Vi svarede, at vi med et sundhedsfremmende fokus ville undersøge piger i boligområdet og deres muligheder for at skabe sociale relationer, hvorfor vi ville tage udgangspunkt i helhedsplanens initiativer til pigerne. Da han hørte dette, udbrød han, at *“Det er da slet ikke er nødvendigt, de får jo 12-taller alle sammen!”* (Bilag 2: 15). Med denne første oplevelse i Charlott kvarteret fik vi underbygget vores forestillinger om, at fokus på initiativer til piger i udsatte boligområder er mindre end et drenge-fokus, og at der eksisterer nogle forudindtagede forståelser af pigerne, som ikke fordrer, at der er fokus på udarbejdelse af sociale initiativer rettet mod dem. Hermed blev vi også motiveret for at gå i dybden med denne specifikke case i Charlott kvarteret for at blive klogere på, hvilke sociale dynamikker der kan medvirke til at skabe muligheder og barrierer for pigernes sociale relationer og netværksdannelse.

Charlott kvarteret er et boligområde i Hedehusene, Høje-Taastrup Kommune, hvor der bor omkring 1800 beboere med op mod 40 forskellige nationaliteter (Hagedorn & Madsen 2014: 8). Beboerne i Charlott kvarteret har meget forskellige sociale, økonomiske og kulturelle baggrunde. I forhold til resten af Høje-Taastrup Kommune har mange af husstandene i Charlott kvarteret lavt indkomst- og uddannelsesniveau, og en relativ stor gruppe af beboerne står udenfor arbejdsmarkedet. Der bor generelt flere børn og unge i Charlott kvarteret i forhold til resten af kommunen. Ca. 41 % af beboerne er mellem 0-24 år, og mange af disse unge er ikke tilknyttet nogen form for fritids- eller klubtilbud. Kedsomhed og manglende voksenkontakt følges ofte af kriminalitet og hærværk, hvilket skaber utryghed for de øvrige beboere (Boligsocial Helhedsplan 2012-2016: 4).

Charlott kvarteret har fået ghettostemplet og har tidligere optrådt på regeringens ghettoliste, men blev fjernet fra listen i slutningen af 2017 (Høje-Taastrup Kommune 2017). Dette skyldes, at antallet af dømte i området er faldet fra året 2016 til 2017, hvormed boligområdet kom under regeringens grænseværdi for ghettolisten (Transport-, Bygnings- og Boligministeriet 2016 & 2017).

Charlott kvarterets helhedsplan

I 2007 trillede en udslidt cirkusvogn ind på plænen midt i Charlott kvarteret og blev projektkontor for en boligsocial helhedsplan og dens medarbejdere (Hagedorn & Madsen 2014). Sidenhen er

cirkusvognen blevet udskiftet med en pavillon, der fungerer som kontor for helhedsplanens medarbejdere, men også fremstår med altid åbne døre for områdets beboere til at komme til kaffe eller en snak. På trods af en mangeårig boligsocial indsats med forbedringer er Charlott kvarteret fortsat et udsat boligområde, hvilket har resulteret i den nyeste helhedsplan, der løber fra 2016-2020 og bliver kaldt "Mennesker i fokus". Formålet med helhedsplanen er at skabe aktiviteter med fokus på det gode naboskab og familieliv, tryghed i kvarteret, fællesskab på tværs af alder og kultur, lærerige aktiviteter for børn og unge og samarbejde med det lokale erhvervsliv. Der er derudover særligt fokus på beboerdemokrati og storytelling, hvor der lægges vægt på at fortælle positive historier for at skabe et positivt image omkring Charlott kvarteret udadtil (Ny helhedsplan 2016-2020). I helhedsplanens initiativer arbejdes med en metode, som fokuserer på udviklingsprocesser, der skal vende menneskers forskelligheder til styrker. Denne kaldes urban co-creation og er en partcipatorisk designet metode, hvor beboerne arbejder sammen ud fra et fælles mål, og hvor fokus er på at skabe et fælles 'vi' ved en kollektiv proces i området. Metoden skal bidrage til et bedre kendskab beboerne imellem, men også et samarbejde på tværs af helhedsplanens medarbejdere og beboerne (Frandsen & Petersen 2014: 194; Hagedorn & Madsen 2014: 216).

Pigerne som "*blindspot*" i Charlott kvarteret

Vi initierede kontakten med helhedsplanen i Charlott kvarteret i december 2017 og aftalte at mødes med projektlederen, Andreas, i januar 2018. Andreas er en af helhedsplanens medarbejdere og har især fokus på de unge i kvarteret, hvorfor vi blev tilknyttet ham. På mødet havde vi et formål om, i fællesskab med helhedsplanen, at kortlægge problemstillinger og muligheder for vores deltagelse i området. Foruden Andreas deltog en kommunal sundhedsmedarbejder, Silas, sammen med en ung dreng fra kvarteret, Hasan. De præsenterede det projekt, som de havde tænkt, at vi kunne dykke ned i. Dette handlede om, at unge drenge i lokalmiljøet skulle arrangere en fodboldturnering og bygge en fodboldbane, hvor der i processen dels ville skabes netværk til erhvervsuddannelserne i et samarbejde om at bygge bander til boldbanen og dels til erhvervslivet ved at udveksle lærepladser for reklameplads på banderne. Endvidere så de i projektet en mulighed for, at drengene kunne beskæftiges med noget meningsfuldt for dem (Bilag 1).

Under mødet fremlagde vi vores forestillinger om, at fokus på piger er mere begrænset i forhold til drenge. Andreas anerkendte dette fokus som et "*blindspot*" for helhedsplanen, hvor de så forandringspotentiale. Det manglende fokus på piger fra helhedsplanens side begrundede projektlederen blandt andet på baggrund af, at helhedsplanens medarbejdere primært består af mænd

og deres tidligere succeser med at arbejde og skabe initiativer med drengene i boligområdet (Bilag 1). Endvidere fremlagde vi vores ønske om at skabe viden ved interaktion med pigerne og ved at koble vores viden med deres. Dermed blev vi i fællesskab enige om, at vi med vores deltagelse i kvarteret og denne specialeafhandling har potentiale til at skabe forandring ved et nyt fokus. Vi skabte herved også grundlaget for, at vi med en kobling af den virkelighed, som pigernes hverdagsliv foregår i, og den forskningsbaserede viden, som vi bidrager med, kunne videregive nye forandringspotentialer til projektlederen, Andreas, hvormed han fremadrettet kunne få mulighed for at skabe nye initiativer med pigerne.

Lommepengeprojektet

En af helhedsplanens indsats, der retter sig mod de unge i kvarteret, er Lommepengeprojektet. Unge mellem 13-16 år i Charlottekvarteret kan komme i betragtning til et job, hvor de eksempelvis luger bede eller samler skrald to timer om ugen, som de til gengæld får "lommepenge" for. Lommepengeprojektet har til formål at give de unge selvtillid og ansvarsfølelse ved at være med til at holde Charlottekvarteret pænt og rent samt at lære de unge, hvordan det er at have et arbejde og samarbejde med andre (Ny Helhedsplan 2016-2020). Det er dette projekt, vi har fået mulighed for at være en del af under vores tid i Charlottekvarteret. Vi har her fået kendskab til to forskellige pigegrupper: Onsdagsgruppen bestående af Stine (14 år) og Naima (14 år) og Torsdagsgruppen, hvor Aisha (13 år), Maryam (15 år), Melika (14 år) og Huda (14 år) deltog. Her har vi også mødt Mohammed, som er projektkoordinator på Lommepengeprojektet. Projektkoordinatoren har ansvar for at beslutte, hvilke arbejdsopgaver de unge kan blive sendt ud til og løbende følge op på de unge (CFBU 2016). Lommepengeprojektet har i dette speciale været vores indgangsvinkel til at møde pigerne på deres præmisser, og projektet har givet os mulighed for at følge en del af deres hverdag.

Lommepengeprojektet har givet os mulighed for at komme tættere på pigernes hverdagsliv hurtigere og mere naturligt, end hvis vi havde mødt dem udenfor deres trygge rammer. Vi har under processen haft interaktion med pigerne, mens de var tilknyttet Lommepengeprojektet, hvor Mohammed har accepteret vores tilstedeværelse som en del af projektet og som en alsidig arbejdsopgave, pigerne kunne tage, hvis de havde lyst. Dette er ligeledes forankret i, at vi fremlagde vores sigte om at skabe forandringer i kvarteret og styrke pigerne gennem refleksion over deres ønsker om indsats rettet mod dem. Dette kan anses som en måde, hvorpå pigerne kan få ansvarsfølelse for Charlottekvarteret. Således har pigerne haft os med på deres arbejdsopgaver, vist os rundt i kvarteret og shopping centeret

City2, hvor de holder af at tilbringe deres fritid. Heraf følger også, at vi har afholdt empowermentorienterede workshops med pigerne, hvor de har italesat deres kritiske refleksioner og drømme i forhold til forandringspotentialer i kvarteret samt givet os indsigt i deres sociale netværk.

Afgrænsning

Da der på baggrund af vores litteratursøgning og italesættelsen af piger som et "*blindspot*" i Charlotteskvarteret kan ses en tendens om, at piger i udsatte boligområder er en underbelyst gruppe, vælger vi i nærværende specialeafhandling at afgrænse os til denne målgruppe.

Vi vælger hertil at afgrænse os fra en kønsforsknings- og interseksjonalistisk tilgang, der indebærer et poststrukturalistisk perspektiv på, hvordan sociale kategorier, såsom køn, etnicitet, religion og alder, konstrueres og vekselvirker med hinanden i en specifik kontekst og bidrager til diskrimination og social ulighed i sundhed (Lehn-Christiansen & Holen 2016). Vi anerkender at en sådan forskningstilgang vil kunne bidrage med relevante perspektiver, men da fokus for specialet er at undersøge muligheder og barrierer for pigers netværksdannelse og sundhed samt forandringspotentialer i Charlotteskvarteret, anser vi, at et sundhedsfremmende forandringsperspektiv gennem aktionsforskning og kritisk teori bedst muligt bidrager til dette.

I et aktionsforskningsperspektiv har specialets ramme fordret begrænset tid i felten, hvorfor vi yderligere har måtte afgrænse os i forhold til, hvilke specifikke aktiviteter i Charlotteskvarteret vi er indgået i. Derfor afgrænses specialets foki til Lommepengeprojektet og dets berøringsflader, hvorigennem vi kontinuerligt har kunne interagere og opbygge et tillidsbånd til målgruppen for specialet. Vi har hermed afgrænset os fra et samarbejde med de lokale institutioner såsom skolen i Charlotteskvarteret.

KAPITEL 2

**Et historisk og samfunds-
politisk perspektiv på
udsatte boligområder**

Et historisk og samfundspolitisk perspektiv på udsatte boligområder

Dette afsnit har som formål at være rammesættende for at forstå, hvordan Charlott kvarteret og dets helhedsplan kan ses i kontekst til en historisk udvikling og et samfundspolitisk perspektiv. Som ekspliciteret i specialets indledende afsnit er Charlott kvarteret defineret som et udsat boligområde, hvilket må forstås ud fra de politiske agendaer og styringsrationaler, der omhandler det boligpolitiske område. Med udgangspunkt i relevante boligpolitiske rapporter og dokumenter skitseres, hvordan politikker i et større samfundsmæssigt perspektiv kommer til at have betydning for indsatser i udsatte boligområder.

Afsnittet åbner op med en indføring i, hvordan begrebet ghetto defineres i en dansk, politisk kontekst, og ydermere vil der kort redegøres for en historisk gennemgang fra år 2001-2018 af politikker omhandlende udsatte boligområder, ghettodiskursen og boligsociale indsatser.

År 2001-2013: Ghettoisering

I en rapport fra Landsbyggefonden, der kortlægger de udsatte boligområders historie og skilte den politiske betydning i forhold til definitionen af ghettoer i Danmark, fastslås det at ghettodiskursen i år 2001 for første gang blev fremlagt i den politiske debat i Danmark. Med et regeringskifte til en liberal regering i 2001 blev fokus rettet mod integration, og fra at blive kaldt "*udsatte boligområder*" blev "*bekæmpelsen af ghettoen*" sat på dagsordenen (Bech-Danielsen & Christensen 2017: 30). Med dette skift i italesættelsen af ghettoer fremlagde regeringen i 2004 "Regeringens strategi mod ghettoisering", hvor en af løsningerne på ghettoiseringen var at stoppe for tilstrømningen af "*ressourcesvage*" til de udsatte boligområder (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2004). Der kom desuden fokus på blandt andet at øge naboskabet og skabe tryghed i boligområderne samt at rette indsatser mod individets muligheder og ressourcer (ibid.).

I tiden herefter blev der åbnet op for regulering af udlejningsreglerne i boligområderne, således at beboersammensætningen kunne ændres, og ressourcestærke familier blev prioriteret på ventelisterne (ibid.: 31). Endvidere medførte en politisk beslutning, at der i perioden 2006-2010 blev allokeret økonomiske midler fra Landsbyggefonden til at skabe udvikling og boligsociale indsatser i de udsatte boligområder (ibid.: 33). Således blev den politiske debat om ghettoiseringen intensiveret som følge af boligaftalen fra 2010, der definerede ghettolisten. Hermed blev igen skabt fokus på økonomisk støtte til de udsatte boligområder med 440 mio. kr. årligt øremærket fra Landsbyggefonden til boligsociale indsatser i perioden 2011-2014 (Socialministeriet 2010).

De boligsociale helhedsplaner

Som en del af boligaftalen, og den økonomiske støtte heraf, fik boligorganisationer i boligområderne mulighed for at udvikle en helhedsplan for området (Regeringen 2010). En udarbejdelse af disse helhedsplaner skulle styrke fokus på infrastrukturændringer i ghettoerne, hvor kommunerne og boligorganisationerne fik ansvar for at skabe sammenhæng mellem de udsatte boligområder og den øvrige by (Socialministeriet 2010). Desuden var formålet med den økonomiske støtte *“(...) at afhjælpe problemerne i de udsatte boligområder og modvirke nye tendenser til ghettoisering.”* (ibid.: 2). Helhedsplaner blev således udviklet både i såkaldte ghettoer og udsatte boligområder, da et udsat boligområde blev anset som værende i risiko for at udvikle sig til en ghetto. Hvor ghettoer defineres ud fra førortale kriterier og grænseværdier (jf. “Problemativering af speciallets genstandsfelt”), defineres udsatte boligområder som:

“(...) et boligområde med almene boligafdelinger, hvor der er konstateret væsentlige problemer af økonomisk, social eller anden karakter, herunder høj husleje, høj flyttefrekvens, stor andel af boligtagere med sociale problemer, vold, hærværk eller nedslidning af bygninger og friarealer.” (ibid.: 7).

Boligaftalen fra 2010 havde da et forebyggende fokus på, at boligsociale indsatser i udsatte boligområder skulle modvirke en udvikling mod ghettoisering. De boligsociale indsatser blev i regeringens rapport fra 2010 “Ghettoen tilbage til samfundet - Et opgør med parallelsamfund i Danmark” fremhævet som værende vigtig for at forbedre sociale vilkår og fremme trygge opvækstvilkår for børn og unge i ghettoområder (Regeringen 2010). Med formålet om skabe boligsociale indsatser via helhedsplanens arbejde foreslog regeringen en indsats, kaldet Lommepegeprojektet, med formål om at aktivere *“(...) de lokale drenge med arbejde i deres lokalområde med renholdelse af udearealer eller mindre anlægs- og maleropgaver mv. Arbejdet bidrager til, at drengene føler et større ansvar for deres område.”* (ibid.: 13).

År 2013-2018: Udsatte boligområder og samarbejde på tværs

Da venstrefløjens regering i 2013 fik tilføjet to yderligere parametre, uddannelse og indkomst, til vurdering af boligområder i forhold til ghettolisten, udarbejdedes en bred boligaftale på tværs af Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti. Argumentation for at tilføje to nye parametre var forankret i, at der var behov for et

brede vurderingsgrundlag for at udpege de udsatte boligområder. Med denne boligaftale skiftede diskursen fra en italesættelse af områderne som ghettoer til at omtales som udsatte boligområder. Endvidere ændredes diskursen om parameteret kriminalitet til nu at blive italesat som tryghed (Ministeriet for by, bolig og landdistrikter 2013a).

I samme boligaftale blev det understreget, at disse nye parametre ikke ville være tilstrækkelige til at løse udfordringerne i de udsatte boligområder, hvorfor der med boligaftalen også blev præsenteret yderligere indsatsmuligheder og værktøjer (ibid.). Igen var der fokus på løsninger gennem helhedsplaner, som skulle skabe samarbejde på tværs af kommune og boligorganisation og sørge for optimalt samspil og rollefordeling i det udførte arbejde (Ministeriet for by, bolig og landdistrikter 2013b).

Lommepengeprojektet gik ligeledes igen som værktøj til at *“(...) klæde de unge på til arbejdsmarkedet at give dem mulighed for at få en indtægt og at skabe et større ejerskab til deres boligområde”* (ibid.: 12). I 2014 blev der indgået en ny boligaftale, hvor den boligsociale indsats blev tildelt 465 mio. årligt. Denne boligaftale var med fokus på at understøtte langsigtet planlægning for den almene boligsektor, hvorfor aftalen blev indgået for en 4-årig periode fra 2014-2018. Aftalen stadfæstede de tiltag, som de tidligere boligaftaler havde grundlagt og skærpede kravene til helhedsplanerne (Ministeriet for by, bolig og landdistrikter 2014).

Charlottekvarteret i det historiske og samfundspolitiske perspektiv

Dette afsnit har vist en skiftende italesættelse af boligområder, som ghettoer og udsatte boligområder, i den historiske udvikling. Den samfundspolitiske udvikling på det boligsociale område demonstrerer, at der i de sidste mange år har været fokus på at skabe indsatser, der skal danne bedre vilkår for områdernes beboere, men også i et større samfundsmæssigt perspektiv. På et kollektivt niveau italesættes kriminalitet og ghettoisering i nævnte dokumenter som sociale dynamikker, der skaber udfordringer i det danske samfund, og som følge af boligaftalernes udvikling ses en ændring i måden at finde løsninger på disse udfordringer. Desuden ses der med boligaftalernes udvikling en stigende økonomisk støtte, hvilket ligeledes får betydning for udsatte boligområdernes muligheder for forandring.

Således sætter dette afsnit perspektiver på, hvilke forudgående styringsrationaler der har haft politisk gennemslagskraft, og på hvordan disse forplanter sig i de politikker, som helhedsplanerne må forholde sig til. Da de udsatte boligområdernes helhedsplaner er et af værktøjerne til at skabe bedre

vilkår i områderne, er det således essentielt at forstå styringsrationalernes påvirkning, da disse igen påvirker de beboere, som tager del i de boligsociale indsatser.

Når vi i dette speciale tager udgangspunkt i Charlott kvarteret og deres helhedsplan, danner dette afsnit således grundlag for at forstå, hvilke sociale dynamikker Charlott kvarteret, helhedsplanens medarbejdere og pigerne er påvirket af. Samtidig kan de politiske styringsrationaler fremme forståelsen af relationen mellem helhedsplanens agenda og Charlott kvarterets beboeres sociale kategorisering som udsatte.

KAPITEL 3

Specialets videnskabs- teoretiske ståsted

Specialets videnskabsteoretiske ståsted

Dette afsnit består af en indføring i, hvilket videnskabsteoretisk ståsted vi arbejder ud fra i specialet. Vi vil i følgende afsnit præcisere, hvilke paradigmer vi trækker på inden for kritisk teori og aktionsforskning. Afslutningsvis vil vi reflektere over deres samspil.

Kritisk teori

I dette speciale giver kritisk teori os muligheden for at kunne blottlægge, kritisere og forklare virkeligheden ved at trænge bag om såkaldte overfladefænomener (Juul 2012).

Vi forholder os til forestillingen om, at der eksisterer en virkelighed derude, og at denne virkelighed eksisterer uafhængigt af vores forestillinger om den. Således er den kritiske teoris ontologiske perspektiv, at verden er større end vores viden om den, hvilket betyder, at vi ikke altid observerer strukturer og mekanismer, som finder sted. Det er derfor den kritiske teoris sigte ikke blot at beskrive det, som kan observeres, men at dykke ned under overfladen og blottlægge de underliggende mekanismer (Buch-Hansen & Nielsen 2012).

Den kritiske teoris epistemologi bygger hertil på en grundopfattelse af, at videnskaben skal spille en kritisk rolle og have et emancipatorisk sigte, hvor kritikken bygger på en form for normativ grundlagstænkning, et normativt ideal, der kan fungere som standard for kritiske analyser (Juul 2012). Derfor bidrager den kritiske teori til ikke kun at blottlægge udviklingstræk i samfundet, men også kritisere de udviklingstræk der står i vejen for menneskelig udvikling (ibid.). Ved at anskue verden gennem den kritiske teori får kritik hermed en essentiel betydning for at besvare problemformuleringen og heraf identificere og kritisere samfundsmæssige muligheder og barrierer for pigernes netværksdannelse i Charlottekvarteret. Vi er samtidig interesseret i at give pigerne en stemme, hvilket den kritiske teoris emancipatoriske sigte fordrer. Dette speciale handler til dels om at gennemføre en bevægelse fra viden om observerbare fænomener til viden om de mekanismer, som genererer disse fænomener. Vi stiller os hertil kritiske overfor observerbare fænomener, da de opfattes som et socialt produkt, fordi individer er med til at genskabe og omdanne viden om fænomenerne i samfundet (Buch-Hansen & Nielsen 2012).

Habermas' kommunikative paradigme

Teoretikere inden for kritisk teori har gennem tre generationer opstillet normative idealer som midler til at kritisere samfundsmæssige undertrykkende strukturer. I dette speciale finder vi Habermas' kommunikative paradigme essentiel for de kritiske briller, vi påtager os.

Habermas og det kommunikative paradigme kan identificeres som 2. generation inden for kritisk teori. Denne generations normative grundlagstænkning indebærer et ideal om en herredømmefri samtale mellem ligemænd, hvor alle samtaledeeltagere høres ligeværdigt (Habermas 2004). Ideen er her, at mennesker i livsverdenen eller civilsamfundet altid har et ønske om at forstå hinanden, og at dette er afgørende for: et meningsgivende kulturelt tolkningssystem; solidaritetsgivende sociale fællesskaber samt identitetsmuligheder (Juul 2012: 327). Hermed bidrager et kritisk teoretisk udgangspunkt forankret i Habermas' kommunikative paradigme med et normativt ideal om, at pigerne i Charlott kvarterets stemmer skal høres i ligeværd til de øvrige beboere. Dette kan være bidragende til, at det sociale fællesskab bliver betonet af solidaritet og kan skabe muligheder for udvikling af pigernes identiteter.

Habermas skelner mellem livsverden og system, der tilsammen udgør samfundet på en og samme tid (Habermas 2004). Den herredømmefri samtale er i risiko for at blive opslugt af de rationaler, der findes i systemet, og med systemet mener Habermas stat, magt og bureaukratiske institutioner. Idealet om den herredømmefri samtale finder sted i livsverdenen eller civilsamfundet, hvor alle samtaledeeltagere i samfundet har lige muligheder for at opnå gensidig forståelse, og hvor det sociale samkvem ikke er styret af systemet, der gennem magt og penge kan fordreje kommunikationen (Juul 2012). Adskillelsen af system og livsverden har betydning, da der ifølge Habermas sker en kolonisering af livsverdenen, hvor livsformerne i livsverdenen påvirkes af systemiske logikker, der er med til at mindske mellem menneskelige evner til at løse problemer (Habermas 2004). Der er tale om, at den demokratiske og forståelsesorienterede dialog besættes, og derfor må livsverdenen generobre nogle af de sociale frirum, som er besat. En sådan generobring må ske gennem demokratisering af forholdet mellem stat og borger, hvor beslutningstagning bør bygge på offentlig meningsudveksling og diskussion (Juul 2012).

Når vi i specialet vælger en Habermas' inspireret tilgang, ønsker vi at sætte perspektiver på, hvordan helhedsplanen og dermed den offentlige regulering både er begrænsende og mulighedsskabende i deres indsatser til pigerne i Charlott kvarteret. Vi ønsker at sætte fokus på, hvordan lokalmiljøet i Charlott kvarteret i noget omfang kan siges at være i demokratisk underskud, når det gælder kvarterets piger. Endvidere vil vi sætte fokus på, hvordan vi gennem specialets proces kan være medvirkende til, at området får et demokratisk "boost" gennem de aktiviteter, som vi involverer områdets deltagere i. Specialet har således et sigte om, at pigerne i Charlott kvarteret skal inddrages i en demokratisk dialog, hvor deres meninger vægtes i deres områdes beslutningsprocesser. Specialets

opgave kan med udgangspunkt i kritisk teori anses for at være en identificering og kritik af de samfundsforhold, som systematisk fordrejer den forståelsesorienterede kommunikation, der forhindrer at pigernes stemmer høres ligeværdigt med drengenes.

Aktionsforskning

Adskillige elementer indenfor aktionsforskningens traditioner bygger på kritisk teori, men der trækkes ligeledes tråde fra hermeneutikken, poststrukturalismen og kritiske realisme (Tofteng & Husted 2012a). Vi vil derfor i dette afsnit skabe overblik over, hvilke elementer fra aktionsforskningen der har bidraget til dette speciale.

Aktionsforskning har til formål at skabe forandringer i det levede liv samt i de samfundsmæssige strukturer gennem forskningsbaserede udviklingstiltag og aktiviteter. Aktionsforskning handler således om at skabe bevægelse i problematiske og ulige samfundsforhold, og i tråd med den kritiske teori kan aktionsforskning siges at have et normativt standpunkt, der indebærer et ønske om udviklingen af en bedre social og samfundsmæssig praksis (ibid.).

I dette speciale har aktionsforskning en central betydning for den måde, hvorpå vi producerer viden. Epistemologisk tilstræber aktionsforskning at skabe viden gennem forandring af verden i et aktivt og demokratisk samspil mellem forskere og de mennesker, som denne forandring inddrager (Duus et al. 2012).

Aktionsforskningens ontologi refererer til forestillingen om, at verden er ufærdig, hvorfor der altid er plads til forandring og forbedringer. Disse forbedringer kan ske gennem styrkelse af mennesker, der tager del i et givet socialt felt, og som deltager i aktionsforskningen (Laursen 2012). Reifikation er i aktionsforskningen et ontologisk kernebegreb, hvormed forstås at sociale fænomener kan fremstå fastfrosede og uforanderlige. Hvis ikke forskeren har et forandringsperspektiv, er der således risiko for at reproducere det allerede eksisterende. Reifikation anses som en udfordring for videnskabens udviklingspotentialer, hvorfor aktionsforskningen drives af, at videnskabens opgave er at gøre op med disse reificerede relationer og umyndiggørende processer for at skabe social forandring (Tofteng & Husted 2012a).

Deltagelse og deltagere

Kurt Lewin betegnes som en af aktionsforskningens fædre, og i hans optik bør forskning skabe social innovation samt ændringer i systemer og strukturer. I forlængelse heraf udviklede Lewin et

demokratiserende perspektiv på videndannelse, der myndiggør deltagerne i felten til at være medbestemmende og medskabende i videndannelsen i samspil med forskeren (Tofteng & Husted 2012a). Den naturvidenskabelige subjekt-objekt-relation mellem forskeren og det udforskede erstattes i aktionsforskningen af, at vi som forskere skaber vores viden i samspil med pigerne i en subjekt-subjekt-relation. Hermed er det traditionelle empiriske objekt skiftet ud med et epistemisk subjekt, som skaber viden og taler tilbage. Forestillingen om at vi som forskere alene står for at skabe viden nedbrydes, da pigerne er medskabende og giver retning og indhold til forskningsprocessen og videndannelsen (ibid.). Aktionsforskning kan derfor beskrives som forskning *i* det levede liv og *med* det levede liv (ibid.: 359).

Aktionsforskning består yderligere af et performativt element, der handler om, at vi engagerer os i forskningsprocessen, uanset om vi er forskere eller deltagere i felten, fordi vi forventer at processen skal føre til en form for forandring. Det performative element kan ses som et handlingsbegreb, der knytter sig til den forandringsorientering, der har at gøre med, at vi som forskere og pigerne som deltagere er engagerede i processen. Det performative handler dermed om at skabe noget i samspil, og forandringsorientering ses som et mål i aktionsforskning (ibid.). Vi er derfor interesserede i at generere viden i samspil med pigerne og skabe grobund for forandring gennem aktiviteter og workshops, hvor pigerne er engagerede, og deres fremtidsønsker er i fokus. Vi tager derfor udgangspunkt i Charlott kvarteret som case og indgår i samspil med de piger, der bor i og deltager i felten.

Participatory Action Research

I aktionsforskningen findes mange forskellige tilgange, og vi trækker i dette speciale på aktionsforskningstraditionen Participatory Action Research (PAR). Inden for PAR tilstræbes en aktiv forskerrolle, som har en magtfuld indvirkning på forskningsfeltet. Formålet er, at forskeren medvirker til social forandring og samfundsmæssig frigørelse af underprivilegerede grupper i tæt samarbejde med disse grupper ved fælles problemløsning. Denne type af aktionsforskning blev fremtrædende op gennem 1970'erne, hvor frigørelse, participation og fælles læreprocesser særligt begyndte at spille en central rolle i forskningsaktiviteter. Der findes i denne aktionsforskningstradition rødder tilbage til Paulo Freire og Augusto Boal, der begge har inspireret en kritisk pædagogik gennem deres lokale samfundskritik og -analyse samt deres stærke orientering mod empowerment af lokale aktører (Tofteng & Husted 2012a). Freires refleksioner over at frigøre undertrykte grupper kommer til udtryk

ved, at eksistensgrundlaget for den frigørende pædagogik beror sig på en tilstræbelse af forsoning. For at dette kan lykkes, må man gøre op med paradokset i "lærer-elev" relationen, hvormed det i stedet skal anskues, at begge parter både fralærer sig og er lærende (Freire 1974). PAR kendetegnes således ved et stort ønske om at give undertrykte grupper en stemme og indflydelse, og hertil inddrages deltagerne i felten til selv at formulere ønsker og drømme for fremtiden som afsæt for en samfundsmæssig forandring (Tofteng & Husted 2012a). Denne forandring kan endvidere betragtes at hænde, når subjekterne i forskningsprocessen anvender den nye viden til at reflektere over deres eget liv og deltager i kritisk problemløsning (Andersen 2015). Dette kommer til at spille en rolle, da vi med aktionsforskningen har et mål om både at lære af praksis i Charlott kvarteret men også at fralære vores forskningsviden undervejs. Dette vil i samspil have et mål om at bringe kombinationen af erfarings- og forskningsviden i synergi og skabe nye refleksioner hos pigerne og viderebringe dette til helhedsplanen.

Der er inden for denne aktionsforskningstilgang tale om en magtdistribution, hvor der ses et ønske om at omfordele og ændre på eksisterende magtforhold til fordel for undertrykte grupper (Tofteng & Husted 2012a). Denne form for aktionsforskning har tråde til empowerment-forskning, hvor myndiggørelse og mægtiggørelse af dårligt stillede mennesker gennem deltager-initierede sociale forandringsprocesser ses som det centrale fokus (jf. "Mægtiggørelse og myndiggørelse"). Her handler det ikke blot om at give en stemme til underprivilegerede grupper, men i høj grad også om at tydeliggøre eksisterende stemmer og give dem magt til at træde ind i demokratiske sammenhænge med et forandringsperspektiv (Tofteng & Husted 2012a). Ved at give pigerne i Charlott kvarteret større indflydelse og medbestemmelse over egne levevilkår er tanken, at pigerne vil blive bedre i stand til at deltage aktivt i udformningen af deres liv i bredere forstand, men også til demokratisk deltagelse i samfundet.

Kritisk Utopisk Aktionsforskning

Foruden aktionsforskningstraditionen PAR har vi i vores workshops fundet inspiration fra en anden tilgang, der kaldes den Kritiske Utopiske Aktionsforskning (KUA). Denne tilgang er blandt andet inspireret af den tyske fremtidsforsker Robert Jungks idéer og metoder. Jungk bidrager særligt til aktionsforskningen med udviklingen af fremtidsværkstedet, som er en konkret metode, der favner både kritiske og utopiske perspektiver (Jungk & Müllert 1991). Tilgangen arbejder med at skabe muligheder for at mennesker kan danne sig billeder af, hvordan deres fremtid kan se ud. Disse

fremtidsbilleder tager udgangspunkt i menneskers egne drømme og visioner og er forankret i erfaringer og kritik fra deres subjektive livssammenhænge (ibid.). Formålet med fremtidsværkstedet er at medinddrage mennesker i de processer, hvor beslutninger bliver til, og som ellers er forbeholdt politikere eller eksperter (ibid.). Ved at koble PAR med Jungks fremtidsværksted ser vi os selv som mere end blot facilitatorer for fremtidsværkstedet, men også som medskabere af viden under processen med pigerne. Da der i forandringsprocesser kan være risiko for at reproducere reificerede ideer eller strukturer i nye udformninger, hvor de ikke formår at skabe frigørelse, er det nødvendigt at anvende stærke metoder i praksis for at bryde med overskyggende og stivnede tankeformer. Formålet med anvendelsen af fremtidsværkstedet kan derfor siges at være, at engagere pigerne i et systematisk arbejde med deres fremtidsønsker og kritik af Charlottekvarteret for derigennem at synliggøre og bevæge reificerende strukturer i samfundet (Tofteng & Husted 2012a).

Det fælles tredje er et begreb, der udspringer fra KUA, og som indebærer forholdet mellem forsker, deltager og et tredje element som en treleddet relation. Forsker og deltager arbejder hermed sammen omkring et fælles anliggende (Tofteng & Husted 2012b). Det fælles tredje henviser hertil til produktet af et samarbejde mellem forskeren og feltets deltagere, altså et rum, en proces eller en genstand skabt i fællesskab. Det fælles tredje kan ses som et forsøg på at frigøre relationen mellem forsker og felt fra den terapeutiske situation, der kan forekomme gennem kvalitative metoder. Det fælles tredje er dermed et forsøg på ikke at efterstræbe lighed i roller og magt, hvilket formentlig ikke kan lade sig gøre, men i stedet at arbejde med en lighed, hvor alles stemmer tæller (ibid.).

Samspillet mellem kritisk teori og aktionsforskning

Samspillet mellem kritisk teori og aktionsforskning ud fra ovenstående redegørelser danner grundlag for specialeafhandlingens videnskabsteoretiske ståsted, og det er med udgangspunkt i dette grundlag, at specialets problemformulering vil besvares. Det kan udledes, at de to videnskabsteoretiske perspektiver har det til fælles, at de begge bygger på et normativt standpunkt, hvor der med den kritiske teori søges at blotlægge og kritisere samfundsforhold, men samtidig bidrage til en realisering af samfundet, som det *bør* være. Hvortil aktionsforskningens normative standpunkt kommer til udtryk ved et ønske om udvikling af en bedre social og samfundsmæssig praksis. Den kritiske teori, herunder Habermas og det kommunikative paradigme, kan dog kritiseres for ikke at være løsningsorienteret i sin kritik og identificering af eksisterende samfundsforhold, hvilket aktionsforskningen kan siges at bidrage til med et forandringsorienteret sigte. For at skabe forandring i det levede liv og de

samfundsmæssige strukturer med aktionsforskningen er den kritiske teori dog nødvendig for, at vi kan forholde os kritisk til de strukturer, der skaber barrierer og muligheder for menneskelig udvikling, og som danner grundlag for forandring, hvorfor vi anser at de to paradigmer komplementerer hinanden.

Aktionsforskningen fordrer, som tidligere nævnt, at der arbejdes demokratisk, hvor alles stemmer tæller lige højt i samspillet mellem deltagerne og forskerens fælles videndannelse, hvilket den herredømmefri kommunikation ligeledes har et ideal om i forhold til, at alle samtaledeleteres stemme skal høres ligeværdigt. Begge paradigmer kan kritiseres for, at der i dette ligger et utopisk ideal, der ikke kan leves op til, hvorfor vi ønsker at klargøre, at vi ikke påstår at have opnået dette ideal, men snarere har søgt at tilstræbe det. Man kan med udgangspunkt i både aktionsforskningens og den kritiske teoris epistemologiske perspektiv argumentere for, at videndannelsen kan anses som utopisk og abstrakt, hvorfor vi inden for aktionsforskningen vælger at anvende fremtidsværkstedet som et mere konkret værktøj. Dette gør vi for både at blotlægge de strukturelle barrierer som pigerne fra Charlottekvarteret oplever i deres hverdagsliv samtidig med, at der i den fælles videndannelse med pigerne bliver skabt potentialer for forandring, som kan videregives til helhedsplanens medarbejdere.

KAPITEL 4

Specialets sundhedsforståelse

Specialets sundhedsforståelse

I det følgende afsnit ønsker vi at klarlægge, hvilke teoretiske sundhedsorienteringer specialet tager afsæt i, da disse orienteringer danner grundlag for specialets sundhedsforståelse. Afsnittet åbner op med en indføring i World Health Organisations (WHO) definition af sundhedsfremme og den empowermentorienterede tilgang til sundhed, og dernæst præsenteres sundhedsfremme i relation til udsatte boligområder. Ydermere vil der fremgå en klarlægning af, hvordan vi forstår sundhed gennem det åbne sundhedsbegreb. Herefter redegøres for, hvordan ulighed i sundhed har betydning i samfundet, hvorefter der fremstilles refleksioner over, hvordan sundhedsforståelsen har betydning for specialets udformning.

Sundhedsfremme og den empowermentorienterede tilgang til sundhed

Gennem vedtagelsen af The Ottawa Charter i 1986 blev definitionen af sundhedsfremme nedskrevet. Folkesundhedsaktivister var på daværende tidspunkt nået til en erkendelse af, at der var behov for alternative strategier til de dominerende traditionelle top-down tilgange og det snævre fokus på sygdomsforebyggelse, og med Chartret opstod en bevægelse, som havde ønsket om at ændre vilkårene for sundhedsstrategier. Som følge heraf begyndte sundhedsfremmebevægelsen at vokse, hvormed der blev indledt strategier med fokus på sundhedsfremmende settings, bottom-up tilgange og det sunde liv (WHO 1986).

Det snævre fokus på sygdomsforebyggelse kan knyttes til et biomedicinsk paradigme, hvor individet og kroppen er centrale elementer for konkrete interventioner, og hvor forskning i sundhed har været domineret af økonomiske interesser (Pedersen et al. 2012). Dette perspektiv har ligeledes haft dominerende effekt på det øvrige samfund. I dansk kontekst er arbejdet med KRAM-diskursen i kommuner og i nationale sundhedskampagner et symbol på, hvordan dette forebyggelsesperspektiv i dag stadig spiller en dominerende rolle i realiseringen af forebyggelse og sundhedsfremme (Lau & Dybbroe 2012). Fokus rettes her mod individuelle adfærdsændringer indenfor Kost, Rygning, Alkohol og Motion, hvor ansvarliggørelsen af individer i forhold til egen livsstil og sundhedstilstand står centralt. Disse initiativer er dog ofte løsrevet fra individets daglige liv og tager ikke højde for de livsbetingelser, individet lever under (ibid.). Strategier med fokus på sundhedsfremmende settings forsøger at gøre op med denne løsrivelse fra individets daglige liv ved at understrege, at sundhed må forstås gennem en mere åben og holistisk sundhedsopfattelse. Sundhed må derfor anses som en ressource i hverdagslivet, hvorfor individets totale behov sættes i centrum (WHO 1986).

I Ottawa Chartret pointeres det at:

“Health promotion is the process of enabling people to increase control over, and to improve, their health. To reach a state of complete physical, mental and social well-being, an individual or group must be able to identify and to realize aspirations, to satisfy needs, and to change or cope with the environment.” (ibid.: 1. Health Promotion).

Ifølge WHO er hovedpunkterne inden for sundhedsfremme, at der er et sigte om, at mennesker skal opnå velvære på psykisk, fysisk og socialt niveau, hvor både individer og grupper skal kunne identificere og realisere mål og behov i deres liv. Hermed kan det udledes, at formålet med sundhedsfremme er, at den enkelte opnår handlekompetencer til at virkeliggøre sine mål. I forlængelse af dette har begrebet empowerment fået en betydelig placering i WHO's dokumenter om sundhedspolitik. De seneste 15-20 år har empowermenttilgangen også haft en stor udbredelse indenfor sundhedsfremme, socialt arbejde og bypolitik i marginaliserede boligområder i Danmark (Andersen 2012). Empowerment kan oversættes til *“at sætte i stand til”* eller *“give evne til”* (Andersen 2005: 8). Empowerment beskrives af WHO på følgende måde:

“Empowerment' refers to the process by which people gain control over the factors and decisions that shape their lives. It is the process by which they increase their assets and attributes and build capacities to gain access, partners, networks and/or a voice, in order to gain control.” (WHO 2009).

Inden for sundhedsfremme ligger empowermenttilgangen i processer, hvorigennem mennesker opnår større kontrol over beslutninger og handlinger, der har betydning for deres sundhed (WHO 1998). Empowerment kan hermed forstås som en strategi eller en tilgang til at fremme sundhed. Som sundhedsfremmearbejder indebærer empowermenttilgangen at møde og arbejde med borgere i øjenhøjde. Borgere understøttes indenfor empowermenttilgangen i selvorganiserings-, lærings- og netværksprocesser, men empowerment handler også om kapacitet til at ændre politik og påvirke magtcentre uden for lokalsamfundet. Advocacy-rollen er et vigtigt aspekt både indenfor sundhedsfremme og empowermenttilgangen, da man må gå ind i rollen som 'advokat' i samarbejde med eller på vegne af marginaliserede borgere, der ikke bliver hørt (WHO 1986; Andersen 2012).

På baggrund af sundhedsfremme og empowermenttilgangen anskuer vi sundhed som et positivt og forandringspræget begreb. Således skriver vi os ind i fortællingen om, at sundhed skal ses i et holistisk perspektiv og er mere end blot fraværet af sygdom.

Sundhedsfremme i kontekst til udsatte boligområder

Ovenfor er fremstillet et sigte om, at individet i et sundhedsfremmeøjemed skal styrkes og sættes i stand til at kunne handle i eget liv. WHO italesatte med Ottawa Chartret desuden sundhedsfremmende indsatsers betydning for fremtidens samfund:

“Health is created and lived by people within the settings of their everyday life; where they learn, work, play and love. Health is created by caring for oneself and others, by being able to take decisions and have control over one's life circumstances, and by ensuring that the society one lives in creates conditions that allow the attainment of health by all its members.” (WHO 1986: 2. Health Promotion Action Means).

Hermed blev sundhed defineret som noget, der opstår i den setting, som menneskers hverdagsliv foregår i, og sundhed skabes ved, at man kan drage omsorg for sig selv og andre og ved at have kontrol over egne livsbetingelser. Yderligere understreger uddraget fra Ottawa Chartret, at det omgivende samfund kan skabe betingelser for sundhed ved, at alle dets beboere kan tilegne sig og have mulighed for at opnå sundhed. Når sundhed på denne måde knyttes an til menneskers specifikke kontekst for livet og deres omgivende samfund, er det derfor også nødvendigt at anskue de samfundsmæssige rammer. Mark Dooris, professor i sundhed og bæredygtighed, anskuer *sundhedsfremmende settings* i et økologisk perspektiv, hvor miljømæssige, organisatoriske og personlige faktorer er komplekst sammenvævet og har betydning for sundhed. Han argumenterer for, at et perspektiv på sundhedsfremmende settings fordrer et salutogenetisk og holistisk blik på befolkninger fremfor et patogenetisk fokus på individets risikofaktorer (Dooris 2005). Dooris mener, at fordelene ved et blik på faktorer i menneskers liv blandt andet er, at det giver mulighed for at betragte sammenhænge mellem mennesker, deres omgivende miljø og deres adfærd. Det bliver således også muligt at adressere de interrelationelle mekanismer blandt forskellige grupper i en setting (ibid.). Når sundhedsfremme sættes i kontekst til Charlottেকvarteret, skal det således betragtes i en forståelse af det udsatte boligområde som en omgivende ramme, hvor både organisatoriske- og

politiske betingelser samt menneskers personligheder og adfærd kan have betydning for de muligheder, der opstår for sundhed. For eksempel spiller boligsociale indsatser en rolle i forbindelse med opbygning af sociale relationer og fællesskaber samt beboernes tilknytning til lokalsamfundet (Klinker 2017). Dog skal der i denne forståelse af sundhed tages forbehold for, at en anskuelse af et specifikt område eller setting i sig selv kan opleves som stigmatiserende, da man hermed udpeger en geografisk aftegnet kontekst for specifikke sundhedsfremmeindsatser. Således kan der opstå risiko for at stigmatisere i området ved at udpege det med et behov for øget sundhedsindsats og dermed sætte alle mennesker i denne setting i samme boks. For at modvirke dette stigma af Charlotteskvarteret gør vi os denne risiko bevidst og antager et praksisperspektiv i forskningsprocessen, så vi får mulighed for komme i dybden og belyse multiple nuancer i både de individuelle og kollektive betingelser for sundhed.

Det åbne sundhedsbegreb

I forlængelse af WHO's holistiske forståelse af sundhed taler Steen Wackerhausen, professor ved Institut for Kultur og Samfund på Aarhus Universitet, sig ind i denne sundhedsforståelse. Med sin definition af det *åbne sundhedsbegreb* fokuserer han på det kontekstuelle, hvor individet må anskues i sin specifikke kontekst. Det åbne sundhedsbegreb bliver ifølge Wackerhausen bestemt som subjektets kontekstuelle handlekapaцитet (Wackerhausen 1994).

Begrebet *handlekapaцитet* indebærer imidlertid en dobbelthed. Det består af subjektbundne handlefærdigheder, der eksempelvis kan være en persons psykiske og fysiske funktionsniveau isoleret betragtet - altså uden inddragelse af personens mål og livsbetingelser. Begrebet indebærer herudover subjektets generaliserende (eller kontekstafhængige) handlekapaцитet, hvilket vil sige subjektets evne til at indfri egne mål givet dets livsbetingelser og dets subjektbundne handle- og funktionsniveau. Det er sidstnævnte form for handlekapaцитet, som Wackerhausen anser som definerende for det åbne sundhedsbegreb (ibid.). Han definerer derfor sundhed således:

“Sundhed er evnen til at indfri mål, og det, som afgør graden af et subjekts sundhed - kvaliteten af generaliserende handlekapaцитet - er relationsforholdet mellem subjektets mål, dets livsbetingelser og dets subjektbundne handlefærdigheder.” (ibid.: 50).

Disse mål, livsbetingelser og subjektbundne handlefærdigheder er i Wackerhausens optik relative og afhænger af det enkelte individ samt kulturen, og kan dermed siges at være kontekstafhængig (ibid.). For at tage højde for denne relativisme må man respektere subjektets autonomi, herunder dets mål og selvbestemmelse (ibid.). Det åbne sundhedsbegreb definerer sundhed som middel i forhold til mål under givne livsbetingelser, hvilket betyder, at midlet anses som subjektets evne og handlekraft til at indfri sine mål. Hertil definerer Wackerhausen to former for mål - nemlig *ægte-* og *uægte mål*. Uægte mål udspringer ikke af subjektets faktiske selvbestemmelse, altså af eget valg eller værdigrundlag, men er et resultat af andre forhold. Uægte mål kan både være påtvunget udefra og indefra. Ægte mål er derimod ikke et resultat af indre eller ydre tvangsmæssige forhold. Målene udspringer fra subjektet selv og er i den forstand subjektets egne. At have ægte mål i denne betydning vil således sige, at subjektet tvangsfrit og bevidst har valgt disse mål (ibid.). De ægte mål skal respekteres og benyttes i det åbne sundhedsbegreb, og det er hermed i kraft af subjektets egne ægte mål, at det åbne sundhedsbegreb substantialiseres (ibid.). Graden af et subjekts sundhed vurderes altså i Wackerhausens optik ud fra relationen mellem subjektets personbundne handlefærdigheder, dets livsbetingelser og mål - underforstået at målene er realistiske i forhold til de mere uforanderlige dele af subjektets livsbetingelser. Dele af subjektets livsbetingelser kan dog være af blødere karakter, hvilket betyder, at de potentielt kan være åbne for subjektets indgriben. Hvis disse blødere livsbetingelser er mål for ændring, eller hvis denne ændring danner mulighed for indfrielse af subjektets mål, kommer sundhed til udtryk i handleevne i forhold til livsbetingelserne (ibid.).

Styrken ved at anvende Wackerhausens perspektiver i dette speciale er, at vi kan anskue individet i dets unikke kontekst, hvor Charlott kvarteret bliver rammen for pigernes hverdagsliv og de mål, de ønsker at opnå. En kritik af Wackerhausen er, at hans sundhedsbegreb bliver subjektbundet med fokus på subjektets mål og handlefærdigheder. Der kan her være risiko for at tale sig ind i en biomedicinsk forståelse af forebyggelse af sygdom, der er ansvarliggørende og individfokuseret. Dette fokus kan udspringe af, at de ægte mål i Wackerhausens optik kommer fra subjektet selv, hvilket kan kobles til en forståelse af, at sundhed afhænger af den kontekst individer befinder sig i. For at frigøre sundhedsforståelsen fra kun at være subjektbundet binder vi derfor Wackerhausens begreber op på både WHO og transformativ empowerment (jf. "Transformativ empowerment"), hvor der tages højde for både individuelle og kollektive vilkår for sundhed, og hvor sundhed anskues på flere af samfundets niveauer.

Gennem dette sundhedsfremmespeciale betragter vi sundhed ud fra WHO's definition af sundhedsfremme og den empowermentorienterede tilgang til sundhed samt den salutogenetiske anskuelse af sundhedsfremmende settings og Wackerhausens perspektiver om det åbne sundhedsbegreb. På baggrund af denne sundhedsforståelse forstår vi sundhed ud fra et holistisk perspektiv, hvor både den fysiske, psykiske og sociale dimension spiller ind, hvortil vi anser Charlotteskvarteret som en sundhedsfremmende setting og ønsker at gøre pigerne i stand til i højere grad at være herre over og forbedre egen sundhedstilstand. Hertil anvendes den empowermentorienterede tilgang til sundhed, hvor vi møder pigerne i øjenhøjde, påtager os advocacy-rollen for at sørge for at deres stemmer bliver hørt og ønsker at understøtte dem i udviklingen af handlekapacitet i forhold til at virkeliggøre egne mål. Med udgangspunkt i Wackerhausens begreb om den generaliserende handlekapacitet ønsker vi netop at respektere pigernes ægte mål og kigge på, hvilken betydning pigernes livsbetingelser og deres subjektive handlefærdigheder har for deres evne til at indfri disse mål. Det er hermed med denne sundhedsforståelse, at vi som sundhedsfremmere går til specialets problemformulering.

Ulighed i sundhed

Som det kan udledes af ovenstående, er sundhed en kompleks størrelse, hvor flere forskellige faktorer har betydning. På denne baggrund grundlagde WHO i 2005 en kommission, der havde til formål at kortlægge, hvordan sociale determinanter har betydning for sundhed, og hvordan disse kan forandres til at styrke sundheden og mindske ulighed i sundhed. The Commission on Social Determinants of Health havde derfor en mission om at knytte viden med handling for, at der i politikker kunne inkorporeres en sundhedsfremmende agenda med fokus på at adressere determinanter for ulighed i sundhed (Marmot 2005). Dette resulterede i en rapport, der satte fokus på at mindske det gab, der eksisterer i sundhed på både globalt, men også på nationalt plan (CSDH 2008). Dette gab skyldes blandt andet et stort skel i forventet levealder, sundhed og sygdom på baggrund af *den sociale gradient i sundhed*, hvormed skal forstås, at sundhed afhænger af menneskers socioøkonomiske position i samfundet - jo lavere samfundsmæssig position, des dårligere sundhed. I rapporten italesættes det, at nogle af disse former for systematiske uligheder i sundhed er undgåelige med rimelige interventioner, og derfor bør opfattes som uretfærdige (ibid.). Med dette både differentierer WHO men knytter også bånd mellem ulighed og uretfærdighed i sundhed.

Signild Vallgård, forsker i sundhedspolitik, anskuer ulighed i sundhed som betinget af ulige leveforhold, der er bestemt af underliggende sociale strukturer, der fordeler økonomi, magt og muligheder ulige i samfundet. Hun argumenterer ligesom WHO for, at sundhed er graderende i forhold til social position i samfundet. Hendes pointe med dette er, at et politisk fokus på den sociale gradient kan modvirke, at specifikke befolkningsgrupper pålægges et ansvar for egen sundhed, men i stedet påtager hele befolkningen sig et fælles ansvar for samfundets sundhed. Således betragter hun det som tilstræbelsesværdigt at skabe sundhedsstrategier, der har et sigte om at udligne de livsmæssige og strukturelle forhold, der skaber ulighed (Vallgård 2008).

Også Sundhedsstyrelsen i Danmark har fokus på determinanter for sundhed med et mål om at reducere den sociale ulighed i sundhed. De konkluderer i rapporten "Ulighed i sundhed - Årsager og indsatser", at der i Danmark har været stigende ulighed i dødelighed siden 1970'erne på trods af relativt lav økonomisk ulighed og lige adgang til sundhedsvæsenet. Der er derfor stort fokus på at udrede, hvorfor uligheden øges, og hvordan man kan bryde denne udvikling (Diderichsen et al. 2011). Rapporten sætter endvidere fokus på, at ikke al lighed kan betragtes som retfærdighed, da lighed på nogle områder kan skabe ulighed på andre. Dermed menes, at ulighed kan retfærdiggøres på et område, hvis det skaber lighed på et andet område, "*(...) der anses for vigtigere eller mere basalt ud fra en værdipolitisk betragtning*" (ibid.: 23). Dette kan betragtes som, at der kan differentieres mellem lige adgang til sundhed og lige muligheder for adgang til sundhed. Lige muligheder for adgang til sundhed kan ses i lyset af, at der skal gives støtte til, at grupper med færre ressourcer kan opnå samme muligheder som andre mennesker. Heri ligger der et opgør med, at alle mennesker behandles ens, da der kan være grund til at udøve positiv særbehandling, så der både skabes lige muligheder og lige betingelser for adgangen til sundhed.

Ulighed i sundhed i relation til udsatte boligområder

Nogle af de determinanter der definerer ulighed i sundhed i Danmark samt påvirker individers sociale position og helbred er børns sociale udvikling, segregation og det sociale nærmiljø (Diderichsen et al. 2011). Hertil fremhæver rapporten, at der er store geografiske forskelle på sundhed i Danmark, da blandt andet boligmarkedet bidrager til en sortering af befolkningen ud fra indkomst, beskæftigelse og uddannelse. Således kan sundhedsforskellene vise sig på både kommunalt niveau men også helt ned til forskelle mellem forskellige bydele indenfor kommunens grænser, da menneskers helbred også har indflydelse på, hvor de bosætter sig. Dette skal ses i lyset af at personer, der anvises til

almennyttige boliger, ofte har et dårligere helbred end den øvrige befolkning i kommunen, samt at boligområder også i sig selv kan have karakteristika, der påvirker ulighed i sundhed (ibid.). De almennyttige boliger defineres yderligere på baggrund af, at de er nemmere tilgængelige for mennesker med lavere indkomst og få økonomiske ressourcer, hvilket bidrager til boligsegregation, og at boligområderne bliver underprivilegerede (ibid.). I forlængelse af dette er der en større grad af social ulighed i sundhed i udsatte boligområder, blandt andet fordi andelen af individer i en socialt udsat position her er højere (Klinker 2017). Determinanterne for ulighed i sundhed får således betydning for visse grupper, og i et udsat boligområde kan især beboersammensætning, fysiske rammer, sociale relationer og social smitte samt sundhedsadfærd have indvirkning på individets muligheder for sundhed (Klinker 2017). Med social smitte skal forstås, at undersøgelser tyder på, at det kan være en sundhedsrelateret risikofaktor at have sociale relationer til mennesker med dårlig sundhedsadfærd. Dette leder til, at sociale relationer både kan understøtte god og uhensigtsmæssig adfærd, hvor der i udsatte boligområder kan være risiko for at opstå en form for ond cirkel i de sociale fællesskaber, hvilket kan påvirke individuel adfærd i en negativ retning (ibid.). I dette speciale fokuseres især på, hvordan determinanterne for sundhed skaber betingelser for pigernes hverdagsliv i Charlottekvarteret, og hvordan disse betingelser i nogle henseender er ulige for pigerne. Sociale relationer henviser således til pigernes sociale netværk - det vil sige både netværk til individer som minder om pigerne selv, og netværk til individer som er forskellige fra pigerne. Således handler sundhed også om pigernes muligheder for netværksdannelse.

Hvordan bidrager specialet til sundhedsfremmeforskning?

Med udgangspunkt i specialets sundhedsforståelse, og visheden om at der på baggrund af den sociale gradient og sundhedsgabet eksisterer ulighed i sundhed, tager vi til efterretning, at der bør tilstræbes at skabe sundhedsstrategier, der udligner ulighedsskabende forhold.

WHO's konceptbeskrivelser for sundhedsfremme er blevet kritiseret for at mangle konkrete forslag til at udarbejde sundhedsfremmestrategier, hvilket kan gøre sundhedsfremme til en uklar og altomfattende proces. Således må det pointeres, at der findes mange forskelligartede veje til sundhed, hvilket kan gøre det svært i praksis at præcisere retninger for sundhedsfremme (Dybbroe & Land 2012). Hertil beretter sundhedsfremmeforskere, at der eksisterer en kløft mellem konceptudvikling inden for sundhedsfremme og udvikling af praksis, hvorfor der bør udarbejdes samfundskritiske og kontekstuelle perspektiver på sundhedsfremme (Pedersen et al. 2012).

Med dette speciale ønsker vi at bidrage til at mindske kløften mellem koncept- og praksisudviklingen ved at præcisere konkrete retninger for sundhedsfremme i Charlottekvarteret. Gennem videndannelse, der kobler teori med praksis, muliggøres et samfundskritisk og kontekstuel sundhedsfremmeperspektiv på pigernes muligheder for netværksdannelse.

KAPITEL 5

Teoretiske perspektiver

Teoretiske perspektiver

Vi vil i følgende afsnit redegøre for, hvilke teoretiske perspektiver der gør sig gældende for dette speciale. Da vi med et sundhedsfremmeperspektiv ønsker at fokusere på pigerne fra Charlotteskvarterets handlekapacitet og netværksdannelse, har vi valgt at tage udgangspunkt i det transformative empowermentbegreb og begrebet om social kapital. Med det transformative empowermentbegreb har vi mulighed for at fokusere på kapacitetsopbygning samt individuel og kollektiv myndiggørelse, hvortil der lægges vægt på at skabe mulighedsrum, hvori pigerne fra Charlotteskvarteret får større mulighed for at handle. Udover empowermentbegrebet benytter vi os af begrebet social kapital til at forstå betydningen af den sociale tillid i kvarteret, og hvordan netværk spiller en rolle for pigernes sundhed. Afslutningsvis inddrager vi begrebet territorial stigmatisering, hvilket bidrager til et blik på, hvordan denne stigmatisering påvirker beboerne i et udsat boligområde som Charlotteskvarteret.

Transformativ empowerment

Som tidligere nævnt i afsnittet omkring specialets sundhedsforståelse sætter empowerment fokus på processer, der gør mennesker i stand til at opnå større kontrol over deres sundhed og modvirke afmagt. John Andersen er forsker i social innovation og empowerment ved Roskilde Universitet. I hans optik sætter empowermentbegrebet fokus på de økonomiske, sociale, kulturelle, politiske og symbolske magtmekanismer, som over tid fastlåser individer og grupper i en underprivilegeret afmagtssituation med et begrænset handlingsrum (Andersen 2005). Målet med empowerment er derfor at skabe myndige og reflektive mennesker med stemme og handlekapacitet i et inkluderende samfund (ibid.).

Empowermentbegrebet anvendes i meget forskellige betydninger, der spænder fra en neoliberalistisk og individualiserende forståelse, hvor det enkelte individ har ansvar for sit eget liv og egen sundhed til en solidarisk og kollektiv forståelse, hvor ansvaret for sundhed ses som et fælles ansvar (Andersen 2012). Fremfor at tage udgangspunkt i den neoliberale tilgang med et fokus på individuel empowerment tager vi i nærværende speciale udgangspunkt i den transformative tilgang om kollektive empowermentprocesser, der har rødder i Freires frigørende pædagogik (Andersen 2005). Den *transformative empowerment* retter sig både mod objektive ændringer i de samfundsmæssige mulighedsstrukturer og udviklingen af underprivilegerede gruppers subjektive bevidsthed og handlekapacitet (ibid.). Ifølge Andersen indebærer det transformative empowermentperspektiv en samfundskritisk dimension, der ikke på samme måde er til stede i den neoliberalistiske og

individualiserende tilgang. Det kritiske transformative empowermentperspektiv handler, i modsætning til den neoliberalistiske tilgang, ikke blot om individuelle adfærdsændringer, men om at ændre ulige magtrelationer og livsvilkår for sundhed samt understøtte både kollektiv og individuel handlekapacitet (Andersen 2012). Hertil ser det transformative empowermentperspektiv den individuelle og kollektive myndiggørelse som et selvstændigt velfærdsmål, men lægger vægt på at dette samtidig kræver ændringer i samfundets strukturer og i individers og gruppers bevidsthed. Modsat den neoliberale tilgang tager det transformative empowermentperspektiv udgangspunkt i, at mulighedsstrukturerne, og ikke alene de individuelle handlekapaciteter, kan og bør forandres gennem grundlæggende samfundsforandringer (Andersen 2005).

Vi ønsker i nærværende speciale både at have et blik på udviklingen af pigerne fra Charlotteskvarterets subjektive handlekapacitet samtidig med, at vi har blik på de samfundsmæssige strukturer og ulige livsvilkår, der spiller en rolle for pigernes sundhed. Derfor vælger vi at tage udgangspunkt i den transformative empowerment. Da vi i nærværende speciale tager udgangspunkt i et kritisk teoretisk paradigme, ligger der heri et samfundskritisk blik, der spiller sammen med den samfundskritiske dimension i Andersens transformative empowerment. Samtidig baseres empowermentbegrebet på en emancipatorisk tankegang, der ligeledes ligger i tråd med den kritiske teoris emancipatoriske sigte. Foruden en kobling til vores kritisk teoretiske paradigme, ses der inden for det transformative empowermentperspektiv også en kobling til aktionsforskning, da der heri både ligger et:

“ (...) samfundskritisk og forandringsorienteret perspektiv på analyser af underprivilegerede gruppers position i samfundet, hvor omdrejningspunktet er social forandring gennem social mobilisering, og hvor vidensproduktionen ses som led i forandring af tingenes tilstand.” (ibid.: 7).

Ved at tage udgangspunkt i det transformative empowermentperspektiv ønsker vi hermed med den kritiske teori at forholde os kritisk til de samfundsmæssige strukturer, som pigerne fra Charlotteskvarteret er underlagt, samtidig med at vi med aktionsforskning ønsker at skabe en social forandring ved give pigerne en stemme og understøtte deres handlekapacitet.

Det transformative empowermentperspektiv er koblet til en samfundsforståelse, der tager udgangspunkt i en strukturelt betinget ulige fordeling af økonomisk, social og kulturel kapital. Hermed drejer transformative empowermentstrategier sig om betingelser og kapaciteter for

ændringer af ulige fordelinger af livschancer og om civile, politiske og sociale rettigheder (Andersen 2005).

Mægtiggørelse og myndiggørelse

Empowermentbegrebet opdeles ofte i termerne *mægtiggørelse* og *myndiggørelse*. Mægtiggørelse henviser til skabelsen af rammerne eller rummet for individers faktiske muligheder for at få indflydelse i det politiske. Dette vil sige, at mægtiggørelse handler om de rammer og muligheder, som de samfundsmæssige institutioner og det politiske felt sætter for indflydelse. Myndiggørelse henviser derimod til udviklingen af individer og fællesskaber, så de opnår kapacitet til faktisk udnyttelse af de muligheder for indflydelse, der er til rådighed samt bliver i stand til at skabe ny praksis (Andersen 2012). Med udgangspunkt i denne opdeling ønsker vi i nærværende speciale at skabe ændringer i det objektive mulighedsrum (mægtiggørelse) ved at videregive vores erfarings- og forskningsviden til helhedsplanens medarbejdere. Hermed får de mulighed for at inkorporere denne viden i deres fremtidige arbejde i Charlott kvarteret, der bidrager til skabelsen af rammer for pigernes hverdagsliv og handlekapacitet. Samtidig har vi et mål om at skabe ændring i den subjektive kapacitet (myndiggørelse) ved at give pigerne en stemme og give dem mulighed for at være medskabere af rammerne for deres egne muligheder og på den måde skabe positiv forandring.

Horisontal og vertikal empowerment

Empowerment handler både om at ændre på horisontale relationer mellem aktører på samme niveau samt at ændre på de samfundsmæssige vertikale magtrelationer (Andersen 2005). Den horisontale empowerment drejer sig dermed om at styrke handlekraftige netværk mellem aktører på samme niveau (ibid.) Dette kommer til udtryk i helhedsplanen for Charlott kvarteret, der blandt andet har fokus på at lave aktiviteter og indsatser, der samler beboerne i kvarteret (Ny Helhedsplan 2016-2020). Eftersom vi under vores indledende møde med Charlott kvarterets helhedsplan har fået indblik i, at pigerne er et "*blindspot*", har vi gennem vores samarbejde med pigerne skabt et refleksionsrum i samspil med dem. Dette rum har haft formål om at styrke pigernes interne netværk og samtidig gøre dem mere bevidste om deres muligheder og ønsker i forhold til initiativer i Charlott kvarteret, der kan bidrage til at styrke handlekraftige netværk mellem pigerne og de øvrige beboere i kvarteret.

Med den vertikale empowerment rettes blikket i højere grad opad, hvor grupper eller hele lokalsamfund styrkes i forhold til magtcentre og handlesammenhænge på højere niveauer i samfundet

(Andersen 2005). I forhold til den vertikale empowerment bidrager vi med dette speciale til at give pigerne en stemme og videregive vores erfaringsviden, der er blevet dannet i samspil med pigerne, samt vores forskningsviden til medarbejderne i helhedsplanen. Hertil kan der på sigt udarbejdes indsatser målrettet piger i Charlott kvarteret. Den vertikale empowerment kan eksempelvis også ses i forhold til overordnede diskurser eller politiske indsatser (ibid.). Vi ønsker hermed at styrke pigers position i den overordnede ghettodiskurs, hvor det store fokus er på drengene og kriminalpræventive indsatser rettet mod dem.

Empowerment og social kapital

Empowerment bygger ifølge Andersen på en normativ tankegang, der på én og samme tid indebærer anerkendelse af kulturel forskellighed, et levende demokrati samt en grundlæggende solidaritet omhandlende alles muligheder og ret til social velfærd og anerkendelse som ligeværdige borgere (Andersen 2005: 16). I Andersens optik handler varige empowermentprocesser i det demokratiske samfund om aktørernes evner og betingelser for at kunne opbygge tillid og legitimitet i den politiske offentlighed og at kunne opbygge alliancer. Varige empowermentprocesser handler både om, at de "magtesløse" skal have deres position styrket gennem bevidstgørelse og mobilisering, samtidig med at empowermentprocesser skal ind i nogle udviklingsspor, der fremmer evnen til at opbygge det Robert Putnam kalder *brobyggende* social kapital, herunder evnen til at indgå i alliancedannelser (ibid.). Empowerment forudsætter i denne forståelse social konflikt og mobilisering, men også at der opbygges social kapital, der muliggør koordinering og samarbejde til gensidig gavn (ibid.). De sociale konflikter søger at gøre op med ulige livsvilkår, hvilket muliggør en revurdering af den relative magtbalance i samfundet (Andersen 2005). For at opnå bæredygtige resultater af en social, økonomisk og identitetsmæssig udviklingsproces hos underprivilegerede individer og grupper må social mobilisering og allianceskabende brobygning kombineres, hvorfor vi har valgt at tage udgangspunkt i Putnams forståelse af social kapital.

Kritiske refleksioner om transformativ empowerment

I empowermentbegrebets frigørende perspektiv ligger der et normativ om, at man skal frigøres fra noget. Man kan hertil stille sig kritisk overfor, at der ligger en forudantagelse i, at de individer eller grupper man ønsker at empower mangler ressourcer og har et behov for at blive understøttet. Heri kan man argumentere for, at der ligger et kritisk element i, at man som forsker går ind og karakteriserer visse individer og grupper som underprivilegerede, hvilket muligvis kan medføre en

stigmatiserende effekt. Selvom der ligger et myndiggørende element i empowermentbegrebet, kan man argumentere for, at begrebet også indebærer et umyndiggørende aspekt. Det umyndiggørende aspekt kan ses i forlængelse af, at man går ind og laver denne karakterisering af de underprivilegerede, hvori der ligger en påstand om, at disse individer eller grupper ikke selv er i stand til at påvirke egne livsvilkår uden hjælp fra forskere og socialarbejdere. Disse kritiske overvejelser bygger på vores egen tilstedeværelse i Charlotteskvarteret, hvor vi er medkonstituerende til, at pigerne i kvarteret bliver udpeget som en underprivilegeret gruppe, der har brug for at blive empoweret. Vi har dog forsøgt at opveje for dette ved at møde pigerne i øjenhøjde og tage udgangspunkt i det, pigerne siger, samtidig med at vi gennem aktionsforskningen lægger vægt på at viden dannes i samspil mellem os og pigerne, og at deres viden er lige så vigtig som vores.

Den transformative empowerment kan karakteriseres som et alternativ til både den neoliberale kritik af velfærdsstaten, hvor det sociale medborgerskab anses som underminerende for individets evne til at klare sig selv samt et alternativ til den traditionelle velfærdsstatslige tankegang, hvor medborgeren er omdrejningspunktet, som "*passivt og oppefra*" tildeles sociale rettigheder (Andersen 2005: 8). Der kan heraf siges, at der i det transformative empowermentbegreb ligger en kritik af disse andre samfundsparadigmer, da begrebet sætter kollektiv bevidstgørelse og -handling i centrum i forhold til at ændre underprivilegerede gruppers livsbetingelser og livshåndteringer (ibid.). Man kan dog argumentere for, at det kan være vanskeligt for den transformative empowerment at vinde indpas i samfundet, når den neoliberale KRAM-diskurs, som nævnt i afsnittet om specialets sundhedsforståelse, spiller en dominerende rolle (Lau & Dybbroe 2012). Med den neoliberale empowerment kan man argumentere for, at der opnås synlige resultater på kort sigt, eksempelvis gennem forebyggende livsstilskurser, hvor der ofte kan ses en tydelig forbedring af individets fysiske sundhed under selve kurset (ibid.). Den transformative empowerment kan derimod siges at indebære en større kompleksitet, da der netop lægges vægt på ændringer i de samfundsmæssige strukturer, der skaber ulighed for individer og gruppers livsvilkår. Komplexiteten ligger hermed i, at det kan være vanskeligt at ændre de forhold, der har betydning for underprivilegerede individer og gruppers sundhed, og derfor bliver forbedringen af deres sundhedstilstand formentlig først synlig på længere sigt (Dybbroe & Land 2012). Dog kan man argumentere for, at den transformative empowerment understøtter vilkår for at forbedre sundhed ved at tage udgangspunkt i ændringer af de samfundsmæssige strukturer frem for blot individuelle adfærdsændringer (ibid.).

Social Kapital

I dette afsnit præsenteres et uddrag af Robert Putnams perspektiver på social kapital med formålet om at sætte perspektiver på, hvordan social tillid og netværk kan have betydning for pigernes hverdagsliv og sundhed i Charlottekvarteret.

Putnam er amerikansk forsker og professor i public policy på Harvard University (Putnam 2018). Han betragtes som en af fædrene og forgangsmændene til begrebet *social kapital* i selskab med Pierre Bourdieu og James Coleman (Rosenmeier 2007). En grundlæggende fælles forståelse af elementer af social kapital beror sig på de sociale relationers og netværks værdi for mennesker samt de ressourcer, der opstår af mellemmenneskeligt samvær. Socialt fællesskab kan derfor fordre, at mennesket kan forfølge både individuelle og kollektive mål (ibid.).

Tillid som determinant for social kapital

Social kapital refererer til forbindelser mellem individer, hvori den produktive kraft, i Putnams forståelse, består i en generaliseret gensidighed mellem tre elementer: *sociale netværk*, *fælles normer* og *tillid* (Putnam 2000: 19). For at fordre udviklingen af den produktive kraft forudsættes det, at der i netværksdannelsen eksisterer tillid til fællesskabet, og at de eksisterende normer er pålidelige (Putnam 2000).

Social kapital har både et individuelt og kollektivt aspekt. Sociale netværk har stor betydning for individets hverdagsliv, da det er gennem disse kontakter, at vi oplever samvær og omsorg, får hjælp af hinanden, finder jobs og danner venskaber. Social kapital kan også have en effekt på det samfundsmæssige plan, da samarbejde, gensidig tillid og støtte får samfundet til at hænge sammen (ibid.).

I Putnams forståelse af social kapital defineres generaliseret gensidighed som en hjørnesteen for samfundets sociale sammenhængskraft. Han beskriver, at et samfund med en høj grad af generaliseret gensidighed kendetegnes ved at være mere effektivt end et samfund med en høj grad af mistillid. Dette begrundes med, at ærlighed og tillid er med til at smøre livets uundgåelige friktioner. Med gensidighed menes, at der ikke forventes en direkte tilbagebetaling af tjenester eller gode handlinger, men at normerne og tilliden i samfundet medvirker til, at en fælles gensidighed om disse skaber bedre vilkår i et større og kollektivt perspektiv (Putnam 2000). Således anskuer Putnam også mennesker, der befinder sig i samfund med en høj grad af gensidig tillid og troværdighed, som værende mindre tilbøjelige til at lyve og stjæle samt have en højere grad af respekt for sine

medmenneskers rettigheder (ibid.). Yderligere kan individer, hvis sociale forbindelser er få, have gavn af at befinde sig i et samfund med gode forbindelser. Således anses social kapital både som en privat, men også som en offentlig fordel (ibid.).

Afgrænsende- og brobyggende social kapital

I Putnams definition af social kapital indgår en distinktion mellem netværkstyper som indad- og udad seende netværk, der benævnes som henholdsvis afgrænsende- og brobyggende social kapital (Rosenmeier 2007).

Den afgrænsende social kapital kan kategoriseres som ekskluderende, idet denne type netværk består af homogene grupper og forstærker fælles identiteter (Putnam 2000). Medlemmer af netværk, der er rige på afgrænsende social kapital, har ofte stærk gensidighed over for øvrige medlemmer, hvormed der opstår stærke sociale bånd og en høj grad af loyalitet mellem medlemmerne. Med dette italesætter Putnam den afgrænsende social kapital som en form for *social lim*, hvilket kan anskues som både positivt og negativt. Positivt på baggrund af at disse netværk bidrager med en afgørende social og psykologisk bistand for medlemmerne, men den negative dimension kendetegner sig ved, at disse netværk kan have en tendens til at afgrænse sig fra omverdenen og være ekskluderende. Dette kan medføre social kontrol i netværket og virke begrænsende på medlemmers handlefrihed; give dem en følelse af at blive overvåget og gøre at de ikke tør skille sig ud (Putnam 2000; Rosenmeier 2007).

Brobyggende social kapital defineres af Putnam som værende en inkluderende form for netværk, da disse inddrager mennesker af forskellig social karakter og på tværs af sociale skel (Putnam 2000). Denne type netværk er værdifulde på baggrund af deres mulighed for, at medlemmerne kan knytte bånd på tværs og således *linke* deres alsidige egenskaber og udveksle information. Således kan dette bidrage til, at medlemmernes identiteter udvides, og at gensidigheden generaliseres og hermed strækkes til ikke bare at være solidarisk med andre mennesker fra samme netværk og af samme type. Putnam refererer til Mark Granovetter, professor i sociologi ved Stanford University, når han understreger, at det kan være mere værdifuldt at knytte svage bånd. Svage bånd kendetegner netværk med brobyggende social kapital, da medlemmerne af disse bevæger sig i forskellige kredse og eksempelvis kan bidrage til nye muligheder i jobsøgning og lignende. Med dette bliver Putnams pointe, at afgrænsende social kapital er "*good for getting by*", og brobyggende social kapital er afgørende "*for getting ahead*" (ibid.: 23).

Et vigtigt element i denne opdeling af social kapital som afgrænsende og brobyggende er, at et netværk ikke kan defineres udelukkende af den ene eller den anden type. Begge former for social

kapital eksisterer sideløbende i grupper, hvor nogle af relationernes *sociale dimensioner* (såsom køn, alder, geografi, religion, uddannelse og ideologier) vil kunne kendetegnes som afgrænsende og andre sociale dimensioner som brobyggende (Putnam 2000: 23; Rosenmeier 2007: 31).

Social kapital som determinant for sundhed

En af Putnams pointer med at undersøge social kapital er, at det ikke bare har betydning for individer men også for samfundet. Dette skyldes, at social kapital har betydning for sundhed, men også for samfundets økonomi og demokrati. Heraf argumenterer Putnam for, at mennesker med høj grad af social kapital og stærke netværk har større chance for at forbedre deres liv, men også har nemmere ved at bekæmpe psykiske og fysiske sygdomme (Putnam 2000). Putnam definerer heraf, at sociale forbindelser er en stærk determinant for et individs sundhed og velvære, samt at tætte familiebånd, gode venskaber og deltagelse i sociale arrangementer kan knyttes til en lavere grad af specifikke sygdomstilfælde (ibid.). Han understreger her, at sunde sociale netværk kan have en tendens til at forstærke sunde normer, hvorimod mennesker med få netværk, eller endda isolerede og ensomme individer, kan have en større tendens til at have stress, misbrug og anden sundhedsskadelig adfærd (ibid.). På baggrund heraf er anvendelsen af Putnams perspektiver på social kapital i dette speciale forankret i et sundhedsfremmeperspektiv, hvor der ikke kun anskues en patogenetisk, sygdomsforebyggende tilgang, men at sociale netværk kan have betydning for menneskers velbefindende og sundhed.

Tilknytning af social kapital til piger i Charlotteskvarteret

At social kapital har betydning for individers muligheder for at ændre deres liv og sundhed knyttes i dette speciale til pigerne i Charlotteskvarteret. Vi finder det vigtigt at inddrage et perspektiv på social kapital, da dette kan skærpe fokus på pigernes vilkår og muligheder for netværksdannelse i deres omgivelser. Ligesom at Putnam kobler en høj grad af tillid i lokalsamfund med mindre kriminalitet, kan sociale netværk kobles til øgede tilhørsforhold og tryghed i boligområder (Widding 2007). Her kan kriminalitet forbindes med manglende overholdelse af sociale normer i et boligområde, hvormed den sociale kapital i området trues (ibid.). Således kan et tillidsperspektiv i kontekst til social kapital muligvis relateres til pigernes oplevelse af tryghed i Charlotteskvarteret.

Et blik på afgrænsende- og brobyggende social kapital kan bidrage med en forståelse af nuancerne i pigernes sociale forbindelser, og hvorledes disse former for social kapital fylder i deres liv. Med

indsigt i pigernes ønsker til initiativer i deres kvarter kan disse begreber knytte ønskerne til, hvilke typer social kapital de efterspørger.

Heraf anvendes Putnams begrebsapparat som analytisk redskab til at forstå pigernes muligheder for at opfylde mål. I denne kontekst kan der også trækkes tråde til den kritiske teoris emancipatoriske sigte, hvor pigernes ytringer er essentielle at bringe frem i lyset for at forstå de samfundsmæssige mekanismer, der påvirker deres hverdag og muligheder for netværksdannelse. Desuden kan social kapital betragtes i lyset af aktionsforskningens forandringsperspektiv, da begrebet kan give dybere indblik i de muligheder for netværksdannelse i kvarteret, der kan skabes af forandring.

Et kritisk blik på Putnams social kapital

På baggrund af at Putnams forskning er situeret i Amerika, er hans teori forankret i en kontekst og en samfundsstruktur, der kan betragtes som forskellig fra det danske samfund. Dette er et af de områder, hvor anvendelse af Putnams teori om social kapital ofte kritiseres for at mangle et blik for kulturafhængighed og er tilpasset en amerikansk virkelighed (Rosenmeier 2007). Hertil skal tilføjes, at Putnams analyser og konklusioner blev udført på baggrund af en solid mængde kvantitativ datamateriale, hvilket i litteraturen både fremhæves som en force, men også som en svaghed. Putnam er således blevet kritiseret i sine analyser for at kvantificere sociale relationer, hvormed de kvalitative elementer, i form af individets lyst til eller eventuel tvang til at indgå i den sociale relation, går tabt (ibid.). Dog anvendes Putnams begrebsapparat i denne specialeafhandling i dansk kontekst med en foregående nøje sondring mellem de specifikke amerikanske konklusioner af hans analyser, og hvordan disse gør sig forskellige fra danske, samt en afgrænsning fra at overføre hans konklusioner 1:1 til danske tilstande. Derudover har vi afgrænset os til at anvende Putnams begreber, og ikke hans analyser og konklusioner, og har i dette speciale således et stærkt kvalitativt element i form af, at pigerne i Charlottekvarteret er den fremtrædende empiriske kilde.

Putnam fokuserer på, at der skal distingveres mellem positiv social kapital og negativ social kapital og skaber opmærksomhed om, hvordan den positive kan fremhæves (Putnam 2000). Dog kritiseres han for uforholdsmæssigt at fremhæve de positive aspekter og vinkler på social kapital, og at han ikke fokuserer tilsvarende på de negative sider. For eksempel kan overtrædere af de sociale normer (eksempelvis kriminelle i udsatte boligområder) have en intern oplevelse af at have en høj grad af social kapital, men denne form for social kapital kan udefra betragtes som negativ (Widding 2007). Med pigerne i Charlottekvarteret har vi i denne specialeafhandling i høj grad fokus på de positive

sider af, hvordan social kapital kan have betydning for pigernes livsmuligheder og sundhed. Men vi sætter også fokus på, hvordan manglende social kapital kan være bidragende til, at pigerne har ulige vilkår for netværksdannelse i forhold til drengene i kvarteret.

Territorial stigmatisering

Foruden Andersens perspektiver på transformativ empowerment og Putnams social kapital tager dette speciale udgangspunkt i Loïc Wacquants perspektiver på *territorial stigmatisering*. Wacquant er fransk professor i sociologi og udfolder, hvordan territorial stigmatisering påvirker og har konsekvenser for udsatte boligområder. Territorial stigmatisering henviser til det stigma, som et specifikt afgrænset område kan pålægges følgende af beboernes sociale problemer, når områdets omdømme via medier, politikere, offentlige administratorer og den almene befolkning pådrager sig negativ opmærksomhed (Wacquant 2013). Wacquants teoretiske apparat kan bidrage med perspektiver på, hvordan territorial stigmatisering kan skabe barrierer for netværksdannelse i Charlotteskvarteret.

I en bredere kontekst arbejder Wacquant med princippet om at skitsere og forklare statens tilstedeværelse i udsatte boligområder. Han pointerer, at udsatte boligområder både kan defineres som historiske og konkrete objekter, og således bidrager han med en historisk sociologi om nutiden. Wacquant er af den overbevisning, at en etnografisk analyse også må relatere kvarteret til det omgivende samfund og dets historiske forløb med formålet om at kunne forstå, hvilke kræfter der er på spil. Dette er nødvendigt, da statens tilstedeværelse har afgørende betydning for byens udsatte og deres sociale livsbetingelser og -strategier (ibid.). Ligesom Wacquant mener vi, at det er essentielt at forstå relationen mellem helhedsplanens agenda og de sociale kategorier som Charlotteskvarterets beboere pådattes. Derfor præsenteres den historiske og samfundspolitiske udvikling, som udsatte boligområder og helhedsplaner i dansk kontekst har været igennem, i afsnittet "Et historisk og samfundspolitisk perspektiv på udsatte boligområder".

Wacquants empiriske kontekster

Wacquants analyser tager udgangspunkt i den afro-amerikanske ghetto i Chicago og Frankrigs urbane periferi. Den amerikanske og franske socialpolitik er dog ikke indrettet med samme praktiske og ideologiske principper som den danske velfærdsstat, hvorfor disse fremmede kontekster ikke lader sig overføre 1:1. Som Wacquant pointerer, kan forsømte boligområder i europa ikke forenes med den

amerikanske ghetto, selvom de umiddelbart kan minde om hinanden (Wacquant 2013). Han gør en dyd ud af at pointere, hvordan udsatte boligområder i europæisk forstand adskiller sig fra de afro-amerikanske ghettoer og pointerer, hvordan begge steder er resultatet af forskellige måder at sortere befolkningsgrupper på som følge af differentierede urbane historier (ibid.). Ifølge Wacquant, rummer udsatte boligområder i europa en multietnisk befolkningsgruppe, som er åben for det omgivende samfund, og som bliver understøttet af offentlige institutioner, der er placeret i området. Derimod er de afro-amerikanske ghettoer karakteriseret ved, at statens tilstedeværelse er begrænset i boligområderne, hvilket fordrer en lukning fra det omkringliggende samfund (ibid.). I disse empiriske kontekster eksisterer der derfor forskellige vilkår i forhold til territorial stigmatisering både i forbindelse med samfundets struktur, funktion og skala (ibid.).

Som pointeret i ovenstående, er der forskel på udsatte boligområder og vilkårene for territorial stigmatisering heri. Alligevel må der argumenteres for visse ligheder mellem Wacquants empiriske og teoretiske udlægninger om Frankrigs urbane periferi og udsatte boligområder i Danmark. Blandt andet har både Frankrig og Danmark omkring 2000'erne været udsat for en massiv samfundsmæssig forestilling om, at der i europa opstod ghettoer lig dem i USA, hvilket har transformeret socialpolitikken i europæiske urbane miljøer (ibid.). I dansk kontekst medførte importen af dette forvrængede billede udviklingen af den danske ghettopolitik, som med Fogh-regeringen i 2004 blev udrullet (jf. "År 2001-2013: Ghettoisering").

Samfundsmæssige dynamikker

Styrken ved at vælge Wacquants perspektiver på territorial stigmatisering er muligheden for at blotlægge, hvilke samfundsmæssige dynamikker og sociale betingelser som beboere og dermed pigerne i Charlottekvarteret er underlagt. Derfor er det også primært perspektiver, der kan støtte os i at blotlægge disse dynamikker og betingelser, som vi uddrager fra Wacquants empiriske og teoretiske materiale.

I det moderne vestlige samfund eksisterer der en forståelse af, at staten først og fremmest er en organisation, som har et formål om at koncentrere magt (Shultz Larsen et al. 2013). Staten bidrager hermed til at producere de strukturelle faktorer, som har betydning for udsatte boligområders sociale position, samtidig med at staten fysisk er til stede i området, og gennem forskellige sociale institutioner forsøger at hjælpe og håndtere beboerne og deres specifikke situationer (ibid.). Denne dobbelte forstand af statens tilstedeværelse er dog ofte modsætningsfyldt. Man må således skelne mellem effekter som *producerer* og *reproducerer* de udsatte boligområder, og de effekter som

områderne *medfører* (ibid.). I dette speciale kan det for eksempel diskuteres, hvorvidt tilstedeværelsen af en helhedsplan i Charlott kvarteret i sig selv er med til at reproducere det territoriale stigma ved kvarteret. Samtidig kan effekterne, som områderne medfører, få betydning for, hvordan beboerne i området interagerer med hinanden. Styrken og formålet med teorien er derfor at kunne nuancere konsekvenserne ved statens tilstedeværelse i udsatte boligområder som Charlott kvarteret.

Staten som magtinstans

Wacquants blik på staten som en magtmæssig instans, der er til stede i udsatte boligområder, kan kobles til den kritiske teori og Habermas' forståelse af system og livsverden. I tråd med Habermas' argument om at stat og bureaukratiske institutioner systematisk fordrejer den forståelsesorienterede kommunikation i livsverdenen (jf. "Habermas' kommunikative paradigme"), kan Wacquants perspektiver sætte fokus på, hvilke underliggende mekanismer som potentielt påvirker den forståelsesorienterede kommunikation i Charlott kvarteret. Perspektiverne bidrager således med en underbygning af, i hvilket omfang livsverdenen, og altså Charlott kvarteret, er i risiko for at blive koloniseret af statens tilstedeværelse. Med risiko for at statens dominerende tilstedeværelse overtager Charlott kvarteret og fastlåser pigerne som en underprivilegeret gruppe, bliver det med Wacquants perspektiver essentielt at sætte fokus på kritisk teoris frigørende sigte om, hvorfor pigernes stemmer bør høres. Gennem disse teoretiske perspektiver får vi blik for, hvorfor pigerne er en underprivilegeret gruppe, og hvordan vi med vores metodiske tilgang gennem aktionsforskning kan sætte fokus på, hvordan helhedsplanen fremadrettet kan arbejde for at sikre øget demokratisk deltagelse for pigerne i Charlott kvarteret.

Begrebet territorial stigmatisering

I det følgende præsenteres et uddrag af Wacquants betragtninger om territorial stigmatisering, som vi mener får betydning i dansk kontekst. Begrebet territorial stigmatisering er udarbejdet ved at kombinere Pierre Bourdieus teori om symbolsk magt og Erving Goffmans analyser af afvigerens sociale identitet (Wacquant 2013). Der er tale om et begreb, der tager højde for boligområdets rumlige stigmatisering på tre forskellige niveauer. Begrebet belyser, hvordan den rumlige stigmatisering, der bliver påduttet visse boligområder, påvirker: de statslige politikker over for forarmede befolkningsgrupper og deres boligområder; det private og det offentlige bureaukratis håndtering; og beboernes selvfølelse og adfærd (Wacquant 2013: xxx).

Wacquant anvender flere forskellige greb til at forklare betydningen af territorial stigmatisering, og i dette speciale gør vi brug af og afgrænser os til grebene: *ghettoiseringens "panikdiskurs"*; *manglende evne til at producere sin egen repræsentation* samt *interne ændringer i boligområder*. Disse er med til at belyse principper for de samfundsmæssige barrierer, der eksisterer i Charlottekvarteret.

Ghettoiseringens "panikdiskurs"

Wacquants teoretiske udlægninger demonstrerer, at de forsømte boligområder i Frankrig og dets nabolande, som blandt andet Danmark, ikke er ghettoer og punkterer derfor ghettoiseringens "panikdiskurs" (Wacquant 2013). Når forskellige udsatte områder sammenføjes under betegnelsen "ghetto" medfører det, at ordet ghetto får en dårlig klang, som kun har i sinde at ryste den offentlige samvittighed, hvilket kan være problematisk. Wacquant pointerer dog, at en ghetto ikke kun er et dårligt kvarter med forfaldent byggeri, misbrug og vold, men derimod også kan anses som et kontrolleret og reserveret territorium, der tilbyder en bestemt del af befolkningen en strukturel havn, som kan hjælpe den enkelte med selvorganisering og kollektiv beskyttelse (ibid.).

Ghettoiseringens "panikdiskurs" i europæiske lande kan således medvirke til, at den samfundsmæssige territoriale stigmatisering får betydning for interaktionen mellem individer fra det omkringliggende samfund og beboere i udsatte boligområder. Ifølge Wacquant, er det næsten umuligt at komme uden om den foragt, der følger med at bo i et udsat boligområde, da beboerne af offentligheden forbindes med fattigdom, kriminalitet og moralsk forfald. Således risikerer foragten nemt at medvirke til en udefrakommende nedsættende bedømmelse, som kan påvirke alle eksistensområder (ibid.). Territorial stigmatisering som følge af ghettoiseringens "panikdiskurs" kan således få konsekvenser for Charlottekvarterets beboeres hverdag og livsbetingelser, når de kollektivt bliver diskvalificeret af det omkringliggende samfund. Det er essentielt at kigge nærmere på, hvordan ghettoiseringens "panikdiskurs" får betydning for den potentielle territoriale stigmatisering, som kan gøre sig gældende for pigerne i Charlottekvarteret.

Manglende evne til at producere sin egen repræsentation

Ifølge Wacquant, kan det territoriale stigma påvirke beboeres evne til at påberåbe sig boligkvarteret som deres eget, hvormed området bliver socialt fragmenteret og kommer til at mangle et fælles sprog, et socialt kompas og demokratisk deltagelse for at kunne agere som et solidarisk lokalsamfund med egen autonomi (Wacquant 2013: xxxi). Med dette mener han, at en skadelig identitet udefra pålægges de pågældende beboere, hvilket er med til at forstærke den degradering, som menes at finde sted. Degraderingen handler om, hvordan boligkvarterets individer aldrig kan blive sig selv, fordi de er

blevet frataget både midlerne til at leve et stabilt liv samt midlerne til at producere sin egen repræsentation, hvilket de ifølge Wacquant har ret til (ibid.). Den sociale fragmentering og manglende evne til at producere sin egen repræsentation kan således anses som barrierer, der opstår som følge af den territoriale stigmatisering.

Interne ændringer i boligområder

Den territoriale stigmatisering kan også medføre interne ændringer i boligområder. Hovedvirkningen af territorial stigmatisering argumenteres for at aktivere “(...) *praksisformer for indre social differentiering og distancering, som er medvirkende til, at den mellem menneskelige tillid falder, og den lokale solidaritet undergraves*” (Wacquant 2013: 187). Som følge af den territoriale stigmatisering kan beboere føle sig dømt som en afvigende kategori, hvormed beboere muligvis forsøger at genvinde værdi i samfundet ved at nedvurdere sine naboer i området. Denne adfærd påvirker boligområdets tillid negativt og har en dårlig indvirkning på fællesskabets sammenhængskraft (ibid.). Boligområdets sammenhængskraft påvirkes ved at beboerne; gensidigt undgår hinanden i boligområdet, ved at beboerne internt udvikler infraforskelle eller mikrohierarkier, eller ved at beboerne overfører skam på andre ved at gøre dem til syndebukke. Disse interne ændringer i boligområder skaber således potentielt en opdeling af boligområdet både i fysisk forstand, men også i en social forstand, hvilket undergraver den lokale solidaritet og boligområdets sammenhængskraft (ibid.).

Teoriernes samspil

Med udgangspunkt i kapitlerne “Specialets sundhedsforståelse” og “Teoretiske perspektiver” har dette afsnit til formål at skabe en forståelse for, hvilke styrker vi ser ved: at teorierne kan spille sammen; at de komplementerer hinanden, og hvordan de på nogle områder taler samme sprog. De forskellige teorier skal betragtes i en sammenhæng, hvor de hver især fungerer som redskaber for, at vi analytisk har kunne anskue empirien og heraf kunne skabe erkendelser, der i en sammenhæng kan besvare den overordnede problemformulering for specialet. Den brede, holistiske sundhedsforståelse danner en ramme om det teoretiske apparat, som specialet gør brug af.

WHO's sigte om at der med sundhedsfremme skal skabes muligheder for mennesker til at tage kontrol over deres sundhed kan kobles til Andersens transformative empowerment, som handler om at sætte mennesker i stand til at modvirke afmagt og manglende kontrol. Med kobling af disse perspektiver

kan empowerment anskues som et middel for mennesker til at nå målet om at opnå kontrol over deres sundhed. Hermed fremtræder et samspil mellem den empowermentorienterede tilgang i specialet og ønsket om at skabe sundhedsfremmende muligheder for pigerne i Charlott kvarteret.

WHO er endvidere fortalere for, at både individer og grupper skal blive i stand til at realisere deres forhåbninger og mål for at kunne mestre eller forandre deres omgivende miljø. WHO's forandringsperspektiv kan ses i lyset af, at transformativ empowerment har en dimension, der fokuserer på mulighederne for at forandre ulige livsvilkår for sundhed. I denne kobling ses et forandringspotentiale gennem myndiggørelse og mægtiggørelse til at kunne ændre de subjektive og objektive mulighedsrum, hvor empowerment bliver redskab til at understøtte individuel og kollektiv handlekapacitet til at realisere mål.

Wackerhausens åbne sundhedsbegreb kan sættes i relation til denne kobling af, at sundhedsfremme og empowerment kan skabe handlekapacitet til at realisere mål. I hans optik afhænger individers evne til at indfri mål nemlig af deres kontekstuelle handlekapacitet, som betyder, at handlekapaciteten er betinget af deres subjektive livsbetingelser. Wackerhausen er altså, ligesom Andersen, af den opfattelse, at menneskers livsvilkår er betinget af deres omgivelser, og ligesom WHO sætter han fokus på mulighederne for at forandre og opnå mål. I denne sammenhæng skal det dog fremhæves, at Wackerhausens betragtninger af sundhed i særdeleshed drejer sig om individbaseret handlekapacitet og livsbetingelser, hvor WHO's og Andersens perspektiver bidrager til at udvide denne sundhedsforståelse til også at omhandle de kollektive aspekter.

Putnam har ligesom WHO og Andersen et syn på de individuelle og kollektive betingelser. Han fremlægger, at social kapital og sociale netværk har betydning for menneskers hverdagsliv og samfundets sammenhængskraft. Endvidere udlægger Putnam, at sociale netværk har betydning for om mennesker kan forfølge individuelle og kollektive mål, hvilket kan kobles til Wackerhausens anskuelse af, at kontekstuel handlekapacitet har betydning for evnen til at indfri mål. Der kan argumenteres for, at Putnam vil mene, at den kontekstuelle handlekapacitet kan styrkes med øget social kapital, da social kapital kan betegnes som en subjektiv livsbetingelse.

Med transformativ empowerment har Andersen også et sigte om at ulige livsvilkår bør sættes i kontekst til mulighedsstrukturerne i samfundet og skabe grundlæggende samfundsforandringer. Han advokerer således for, at styrken i den transformative empowerment beror sig på et

samfundsstrukturelt forandringspotentiale. Desuden mener han, at ulige fordeling af økonomisk, social og kulturel kapital opvejes af transformativ empowermentstrategier i samfundet, som skal styrke handlekapalet til forandring af blandt andet sociale rettigheder. Med baggrund i afsnittet "Ulighed i sundhed" i specialets sundhedsforståelse kan Andersens perspektiver på samfundet sættes i relation til determinanterne for sundhed, og at sundhedstilstande afhænger af sociale positioner i samfundet. Vallgård italesætter, ligesom Andersen, også ulighed i sundhed som betinget af, at sociale strukturer fordeler økonomi, magt og muligheder ulige i samfundet. Hun opfordrer derfor til politisk fokus på den sociale gradient for at skabe fælles samfundsmæssigt ansvar for sundhed og mere lige livsmæssige og strukturelle forhold. Den sociale gradient kan således ses i lyset af Andersens italesættelse af ulige fordeling af kapital, hvormed empowermentstrategier kan bidrage med en kollektiv tilstræbelse af udligning af den sociale gradients konsekvenser på de sociale rettigheder. Putnams betragtninger af social kapital giver en forståelse af de forskellige typer af netværk og de sociale relationers betydning for individers muligheder for sundhed og for at forbedre deres liv.

Således kan dette samspil bidrage med indsigt i, hvor der eksisterer ulige fordeling af muligheder for social kapital samt handlekapalet til at skabe social forandring. Yderligere kan samspillet give indsigt i, i hvilken grad de forskellige typer af social kapital er til rådighed for pigerne i Charlott kvarteret, samt hvilke strukturelle betingelser der ligger til grund herfor.

Wacquants teoretiske udlægninger af territorial stigmatisering kan endvidere kobles til Putnams beskrivelse af, at tillid er vigtigt for at smøre de naturlige friktioner i samfundet, og for at der eksisterer generaliseret gensidighed. Wacquant beskriver nemlig, at territorial stigmatisering kan medføre en degradering af beboere i udsatte boligområder, hvilket påvirker tilliden og sammenhængskraften i samfundet. Hermed kan Wacquants begreber skabe en dybere forståelse af baggrunden for, at der kan være mistillid i udsatte boligområder, og hvilke barrierer et stigma via ghettodiskursen kan medføre.

Der kan også trækkes tråde til afsnittet "Sundhedsfremme i kontekst til udsatte boligområder", hvor Dooris og WHO's perspektiver på sundhedsfremmende settings kan knyttes til Wacquants forståelser af, at udsatte boligområder kan forstås som et territorielt afgrænset område. Der må derfor tages højde for, at definitionen af et udsat boligområde som setting i sig selv kan være i risiko for at være territorielt stigmatiserende. Wacquant bidrager yderligere med at forstå de strukturelle og politiske

rammer, som sætter rødder fra makroniveau til mikroniveau, hvor diskurser og politikker kan påvirke samfundsmæssige dynamikker.

Heraf er styrken i samspillet mellem de teoretiske perspektiver, at de sammen udvider specialets fokus og menneskesyn til ikke kun at vedrøre individers, men også de kollektive og samfundsmæssige betingelser for sundhed. Der kan således nuanceres og trækkes brede linjer i ansvaret for sundhed på flere niveauer, hvormed sundhed også bliver strukturelt betinget. Der ses på baggrund af dette samspil et dialektisk forhold mellem sundhed og samfundets strukturelle rammer samt individer og gruppers daglige kontekst, de livsbetingelser der heraf fordres og deres muligheder for handlekapacitet til at forandre deres miljø.

KAPITEL 6

Casestudiet og fronetisk forskningsvidenskab

Casestudiet og fronetisk forskningsvidenskab

Vi vil i dette afsnit beskrive vores anvendelse af casestudiet som metodologisk ramme for specialet. Hertil vil vi udfolde, hvordan fronetisk forskningsvidenskab har betydning for vores videndannelse, samt hvordan denne videndannelse er foregået med udgangspunkt i Charlotteskvarteret som case.

Casestudiet

Det empiriske grundlag for specialeafhandlingens analyser og konklusioner beror sig på en casestudie-inspireret tilgang til indsamling og bearbejdning af datamateriale. Med inspiration fra samfundsforsker Bent Flyvbjerg og uddannelsesforsker Gary Thomas, som begge har bedrevet flere udgivelser om casestudiers styrker og svagheder, vil dette afsnit fremskrive de metodologiske overvejelser, som casestudiet fordrer.

Casestudiet er i sig selv ikke en metode, men kan snarere defineres som et fokus. Inden for casestudiet har man fokus på et fænomen, en udvikling eller en proces, som man går i dybden med at belyse fra forskellige vinkler (Thomas 2016). Casestudiet kan defineres som følgende:

“(...) an in-depth exploration from multiple perspectives of the complexity and uniqueness of a particular projekt, policy, institution, programme or system in a ‘real life’ context. (...). The primary purpose is to generate in-depth understanding of a specific topic (as in a thesis), programme, policy, institution or system to generate knowledge and/or inform policy development, professional practice and civil or community action.” (Simmons 2009 i Thomas 2016: 10).

Som der kan udledes fra dette citat, kan formålet med casestudiet siges at være at opnå en dybdegående forståelse af en udvalgt case og generere ny viden, der kan bidrage til forandring. Casestudiet kan være anvendeligt, når der skal undersøges komplekse sammenhænge og fænomener i specifikke praksis kontekster med en høj grad af detaljerighed og med en unik fuldstændighed (Flyvbjerg 2011; Thualagant u.å.). Således er det også en tilgang, hvis styrke ligger i at være ideografisk og undersøge fænomener, der er forankret i tid og rum (ibid.).

Den fronetiske forskningsvidenskab

I casestudiet er en forståelse af fronesis et vigtigt fundament for at forstå de grundlæggende præmisser for, hvordan forskningen bliver til, og hvilket formål den har. Thomas udlægger Aristoteles'

forståelser af, hvad gyldig viden er, når han beskriver, at man ikke kan lade sig tilfredsstille af det universelle, men at viden bør bero sig på praktisk fornuft. Praktisk fornuft sættes i relation til det at have viden om, hvad den rigtige handling er i en specifik situation - således er det en kombination af viden og dømmekraft, der er mere end blot en tillært egenskab (Thomas 2010). Thomas definerer heraf, at fronesis er den type viden, der beror sig på praktiske erfaringer. Han betegner praksis som noget, der er rig på insider-viden og knyttet til en setting (ibid.). Således kan fronesis variere fra setting til setting, og denne type viden er derfor kontekstuel og knyttet til casen, hvormed viden også må betragtes som tentativ (Flyvbjerg et al. 2012; Thualagant u.å.).

Flyvbjerg anvender ligeledes Aristoteles definition af fronesis, som er *“reason capable of action”*. Fronetiske forskningsresultater (“reason”) er derfor kun resultater i den udstrækning, at de har indvirkning på praksis (“action”) (Flyvbjerg 2012: 95). Flyvbjerg anskuer hermed ligeledes casestudiet i relation til fronesis, men mener at forskerens engagement kan bidrage til en vidensproduktion, der kan have betydning for de mennesker, som casen omhandler, hvoraf der kan opstå fremtidige ændringer (Scram 2012; Thualagant u.å.). Casestudiet kan medføre, at man som forsker bliver opmærksom på nogle strukturelle forhold, som de studerede aktører ikke selv er bevidste omkring, men som kan bidrage til dannelse af ny viden. Forskerens blik på de strukturelle forhold kan stamme fra andre teoretiske studier og empiriske undersøgelser, hvorfor casestudier forudsætter en dokumentbeskrivelse og -analyse (Flyvbjerg 1988; Thualagant u.å.). I Flyvbjergs optik er et blik på eksisterende dokumenter en væsentlig kilde i casestudiets dataindsamling, der kan bidrage til et historisk og strukturelt perspektiv på casen (Flyvbjerg 1988), hvilket kan ses i relation til Wacquants overbevisning om, at man må have øje for det omgivende samfund og dets historiske forløb for at forstå, hvilke kræfter der er på spil i et udsat boligområde (jf. “Territorial stigmatisering”). Disse kræfter kan ses i lyset af den fronetiske aktionsforsker William Paul Simmons, der argumenterer for, at der er hegemoniske magtstrukturer i samfundet, som kan have en tendens til at undertrykke grupper. For ikke at risikere at reproducere disse magtstrukturer er den fronetiske forskningsvidenskab forpligtet til at generere ny akademisk viden ved samarbejde med de udsatte: *“The researcher must ‘learn to learn from below.’”* (Simmons 2012: 247, 261). Hermed kobles den fronetiske forskningsvidenskab til kritisk teori og aktionsforskning, da der ønskes at give undertrykte grupper en stemme og indflydelse ved at inddrage deltagerne i felten som ligeværdige (Simmons 2012). Sigtet med denne specialeafhandling er hermed ikke at producere generaliseret viden eller endegyldige svar. Men derimod er sigtet at koble den fronetiske viden i Charlott kvarteret med et

teoretisk apparat, og med en forandringsorienteret tilgang udvide og udvikle nye forståelser samt skabe forandringer i forhold til mere lige muligheder for pigernes vilkår i kvarteret.

Casestudiets anvendelse i Charlotteskvarteret

Casestudie-dimensionen har tilskyndet, at vi i specialet har taget udgangspunkt i en specifik case i en specifik periode, pigerne i Charlotteskvarteret i vinteren og foråret 2018. Casestudiet har også fordret et fokus på en unik konstellation mellem os som forskere og de mennesker, som vi har interageret og forsket med i området. Vi har valgt at lade os inspirere af casestudiet, da vi er interesseret i at lære om, forstå og skabe forandring sammen med pigerne i Charlotteskvarteret som en gruppe af interagerende mennesker. For at opnå et insidertperspektiv på pigerne i Charlotteskvarteret har vi lært pigerne at kende via indsatsen: Lommepegeprojektet. Med onsdagsgruppen og torsdagsgruppen af piger fra Lommepegeprojektet er der som tidligere nævnt tale om seks piger, som vi har interageret med. Denne interaktion har empirisk bidraget med en forståelse af hverdagslivet, og hermed en forståelse af en praktisk verden, for nogle af pigerne i kvarteret. Endvidere har vores tilstedeværelse og interaktion med pigerne resulteret i en relationsopbygning, som vi anskuer som essentiel for at kunne opbygge et tillidsfuldt rum. Det tillidsfulde rum har faciliteret tryghed for, at pigerne kunne udtrykke deres meninger om muligheder og barrierer for netværksdannelse, som kobles til vores forskningsviden.

I relation til fuldførelsen af et casestudie som forskningstilgang fremhæver Thomas vigtigheden i ikke blot at forholde sig til casens emne/tema men også til casens hensigt. Hermed eksisterer der i Thomas optik en forståelse af, at casestudiet indebærer to elementer: et praktisk, historisk element som udgør casens emne, samt en analytisk og teoretisk ramme, der udgør casens hensigt (Thomas 2011: 513; Thualagant u.å.: 5). I nærværende speciale kan casens emne og vores udgangspunkt dermed defineres som pigerne og deres kontekst, Charlotteskvarteret, og hensigten kan på baggrund af vores teoretisk ramme siges at være, at give pigerne en stemme og skabe forandring i forhold til pigernes muligheder for netværksdannelse og sundhed. Det er yderligere casens hensigt, der sætter præmisserne for, hvilke metoder der synes relevante (Thualagant u.å.). Med udgangspunkt i vores hensigt om at give pigerne en stemme og skabe forandring beror vores metodiske ramme for indsamling af empirisk materiale sig på feltforskning i Charlotteskvarteret, en aktionsforskningsinspireret dialog og forandringsorienterede empowerment workshops, der vil blive uddybet i følgende metodiske afsnit.

KAPITEL 7

Metode

Metode

I dette afsnit redegøres der for de metodiske overvejelser, vi har gjort os under udarbejdelsen af nærværende specialeafhandling. Eftersom betydningen af kritisk teori og aktionsforskning samt den fronetiske videnskab tidligere er blevet præsenteret, knytter vi disse til de metodiske værktøjer, som vi har gjort brug af i felten. Hermed vil vi beskrive, hvordan aktionsforskningsinspireret dialog anvendes til generering af empirisk viden og til videndeling. Vi vil yderligere beskrive vores forandringsorienterede empowerment workshops med pigerne i Charlott kvarteret. Slutteligt giver dette metodiske afsnit en indføring i refleksioner over analysestrategier, forskerrollen, kvalitetssikring samt en samlet præsentation af empirien.

Aktionsforskningsinspireret dialog

I dette afsnit vil vi redegøre for de metodiske overvejelser, der har været knyttet til at have et forandringsorienteret sigte i samarbejdet med helhedsplanen i Charlott kvarteret.

Deltagelse og forventningsafstemning

Aktionsforskningsperspektivet, om at deltagelse er afgørende for at forandre, har været vigtigt for, at vi ikke blot har et mål om at høre underbelyste stemmer eller gøre helhedsplanens medarbejdere opmærksomme på forandringspotentialer. Vi har yderligere ønsket at fokusere på empowerment af deltagerne i processen, for at de derigennem kan få mulighed for at udvide deres handlemuligheder. For at opnå dette mål med specialet har det krævet en tæt dialog med Andreas, som både kan betragtes som gatekeeper og medforsker. I den indledende tid i Charlott kvarteret har Andreas fungeret som gatekeeper, da han med sin særlige viden om det specifikke miljø i Charlott kvarteret har kunne skabe kontakt til pigerne og indsigt i boligområdet. I takt med at vi har lavet forskning i kvarteret og selv dannet relationer til pigerne, har Andreas' rolle i nogen grad ændret sig i retning mod også at være medforsker.

For at beskytte vores forskningsintegritet i dette tætte samarbejde har vi gjort os bevidste om at kunne navigere i denne nye verden, hvor vi både har ladet os rive med af de muligheder, som fremtrådte, men også har haft specialets problemformulering med os hele vejen for ikke at drive af kursen. Yderligere har vi været bevidste om, at vi løbende måtte være i dialog med Andreas for at forventningsafstemme og klarlægge de rammemæssige muligheder for ikke at bryde eller misforstå de forestillinger, som vi hver især havde om samarbejdet. Dette gjorde vi ved at aftale med Andreas,

hvad rækkevidden for vores forskning skulle være. Med specialeafhandlingens tidsmæssige begrænsning har vi ikke haft mulighed for at påtage os rollen som de aktører, der implementerer de aktioner, der udspringer af forskningen. Derfor har der været et sigte om at varetage vores forskningsintegritet ved ikke at påtage os for mange opgaver i forhold til den tidsmæssige ramme, da dette ville sætte forskningens kvalitet på spil. I stedet har vi anvendt det tætte samarbejde med Andreas til at tilegne os hans erfaringsviden.

Videndeling og formidling

Som et skridt nærmere mod et samarbejde der skulle generere empowerment af pigerne, var det vigtigt at vende os mod de samfundsmæssige strukturer, som har betydning for pigernes muligheder for at danne sociale netværk. Gennem dialog med Andreas har vi haft et ønske om at klarlægge, hvilke samfundsmæssige barrierer der eksisterer i Charlott kvarteret og i Andreas' arbejde med helhedsplanen. Dialog med Andreas har givet os forståelse for, hvilke samfundsstrukturelle vilkår helhedsplanen arbejder under. Ligeledes har vi fået indsigt i, hvordan disse vilkår har betydning for den relation medarbejderne på helhedsplanen har til pigerne i Charlott kvarteret.

Det aktionsforskningsinspirerede element i dialogen bestod af udveksling af viden om, hvad vi hver især kunne bidrage med for at skabe empowerment af pigerne, samt hvordan vi i samspil kunne skabe forandring. Gennem denne dialog blev vores forskningsviden og Andreas' erfaringsviden bragt i spil for at finde ud af, hvordan disse forskelligartede vidensformer kunne formidles og forankres for at være medvirkende til empowerment af pigerne. Vi gav Andreas indblik i nogle af de fund, som vi havde gjort gennem samværet med pigerne og præsenterede vores ide om at afholde workshops. Ved denne dialog fandt vi i fællesskab frem til, at det fælles tredje i vores workshops kunne bestå af, at vi sammen med pigerne skulle udarbejde en plakat, der kunne fremhæve deres stemme i kvarteret ved at vise deres drømme og ønsker for boligområdet. Med dette element som det fælles tredje kunne pigernes stemme videregives til vigtige interessenter og herunder fungere som inspiration til helhedsplanens medarbejderes fremtidige arbejde. Vi har med det tætte samarbejde med Andreas dermed også haft et ønske om at skærpe helhedsplanens blik på pigerne, hvilket, foruden det empowermentorienterede sigte, kan argumenteres for at være forandringsorienteret i sig selv.

Formålet med den aktionsforskningsinspirerede dialog bestod derfor af to ben. For det første at give vores kobling af forskningsviden og erfaringsviden tilbage til praksis og hermed helhedsplanen, så vores tid med pigerne ikke ville forblive i et lukket rum. Det er netop også med denne videndeling,

at vi har kunne være forandringsorienterede i vores tilgang til at udvide pigernes handlekapacitet. Det andet ben består af at sætte fokus på pigerne som "*blindspot*", som Andreas italesatte på vores første møde, hvor pigerne ses som en underbelyst gruppe, der i nogle tilfælde ikke har samme muligheder i forhold til drengene i Charlott kvarteret.

Forandringsorienterede empowermentworkshops

For at give pigerne en stemme, samt skabe forandring i forhold til deres muligheder for netværksdannelse og sundhed i Charlott kvarteret, har vores metodiske tilgang betydning herfor. Derfor vil vi i dette afsnit præsentere, hvordan vi sætter de metodiske værktøjer i spil under vores workshops.

Vi har afholdt to forskellige workshops med hvert deres formål. Første workshop, kaldet workshop A, indebar et fokus på fremtidsværkstedets kritik- og utopifase. Anden workshop, kaldet workshop B, handlede om virkeliggørelsesfasen. Under workshop A bevarede vi opdelingen af pige grupperne i onsdags- og torsdagsgruppen med formålet om, at pigerne kunne udarbejde kritik og ønsker sammen med de piger, de kendte i forvejen. Begge pige grupper blev dog samlet under workshop B, da vi havde et ønske om at forene deres stemmer og sammen udarbejde en plakat, der kunne præsenteres for helhedsplanens medarbejdere og øvrige interesserede. For dybere indsigt i vores praktiske fremgangsmåde under workshop A og B vedlægges her bilag 5, 6 og 7.

Som beskrevet i det videnskabsteoretiske afsnit trækker vi på to forskellige aktionsforsknings-traditioner, PAR og KUA (herunder Jungks fremtidsværksted).

Med inspiration fra PAR har vi under vores workshops været interesseret i at bringe pigernes egne erfaringer med hverdagens problematikker i spil samtidig med, at vi har delt vores forskningsviden med dem med formålet om at åbne op for nye løsninger og ideer hertil. Dette kommer eksempelvis til udtryk, da vi under workshop A gav pigerne et indblik i vores forskningsviden ved først og fremmest at forklare dem, at vi i vores speciale har særligt fokus på deres sundhed. Hertil fortalte vi om vores holistiske forståelse af sundhed ved at italesætte, at sundhed også kan handle om venskaber, og at man har nogle mennesker i sit liv, der er støtter op om en. Ved at dele vores sundhedsforståelse og dermed vores forskningsviden med pigerne var formålet at udfordre deres egen forståelse af sundhed og sætte gang i deres refleksioner. Ved at koble PAR med Jungks fremtidsværksted har vores rolle i vores workshops haft en medskabende dimension, hvor vi ikke blot faciliterede

workshopprocessen, men præsenterede vores forskningsviden for pigerne med formålet om at bruge den som afsæt for videre drøftelser.

Aktionsforskning gennem workshops har fordret, at vi som forskere og pigerne som deltagere har kunne arbejde sammen omkring et fælles anliggende. I relation hertil argumenteres for, at workshops med fokus på udarbejdelse af en plakat er vores fælles tredje. Dette fælles anliggende har krævet et refleksionsrum, hvor alle stemmer tæller i lige høj grad. For at støtte pigerne i at lade deres stemmer komme frem, og hjælpe dem med at bringe deres egne erfaringer med hverdagens problematikker i spil, havde vi under den forberedende fase af vores workshops bedt pigerne om at tage billeder af både gode og mindre gode oplevelser af at være pige i Charlottekvarteret. Med inspiration fra KUA og Jungks tre faser inden for fremtidsværkstedet har vi ønsket at skabe rum for både kritiske og utopiske perspektiver vedrørende pigernes tanker om deres liv i Charlottekvarteret. Vi har haft bevidsthed om, at en udfordring ved en kritisk teoretisk tilgang samt aktionsforskning kan være, at det for pigerne i første omgang kan virke abstrakt at indgå i et samarbejde med os. Hertil hjælper fremtidsværkstedets metoder os således til at overkomme det uhåndgribelige ved, at vi som forskere kommer udefra og er interesseret i at skabe forandring i pigernes hverdagsliv.

Workshop A og B

Under kritikfasen fik pigerne mulighed for at komme frem med deres kritikpunkter, negative tanker og frustrationer omkring det at være pige i Charlottekvarteret. På den måde blev der i denne fase foretaget en kritisk statusopgørelse over, hvordan pigernes nuværende situation ser ud, og ved at tømme rummet for negative tanker blev der gjort plads til drømme og fantasier (Jungk & Müllert 1991). Dette gjorde sig gældende i utopifasen, hvor pigerne fik mulighed for at give udtryk for deres fremtidsdrømme omkring hverdagslivet i Charlottekvarteret gennem fantasi og kreativitet. Vi gav hermed plads til, at pigerne kunne formulere alle de ønsker, der faldt dem ind, også selvom de virkede urealistiske. Ifølge Jungk er målet med denne fase at se utopierne som udvikling af løsningsforslag på baggrund af kritikpunkterne fra kritikfasen (ibid.). Hermed fik vi i samspil med pigerne imødekommet deres kritikpunkter ved at forestille os, hvordan en fremtid ellers kunne se ud i Charlottekvarteret. I workshop A endte vi derfor ud med to forskellige plancher med henholdsvis pigernes kritikpunkter og drømme, der begge skulle danne grobund for workshop B (Bilag 7).

Ved hjælp af fremtidsværkstedets virkeliggørelsesfase var formålet med workshop B at arbejde videre med de kritikpunkter og fantasipunkter, der kom til udtryk i workshop A - dog nu i fællesskab med

alle pigerne. Eftersom pigerne var blevet samlet til én gruppe, var det essentielt først at gennemgå punkterne fra vores tidligere workshops, således at de to grupper af piger blev præsenteret for hinandens ideer og drømme. Herefter foretog vi en ideudvælgelse, hvor pigerne stemte på de ideer, de havde størst ønske om at arbejde videre med i workshoppen. Ideudvælgelsen fordrede fem virkeliggørelsespunkter, som blev placeret på hver sin planche, hvorefter vi sammen havde en kritisk diskussion om, hvilke muligheder og barrierer der kunne være for at realisere ideen. Ifølge Jungks perspektiver på virkeliggørelsesfasen (Jungk & Müllert 1991) erfarer pigerne her kløften mellem deres ønsker og de virkelige betingelser, hvilket kom til udtryk i denne kritiske diskussion. I fællesskab hjalp vi hinanden med at sætte ord på, hvilke kritikpunkter og fantasipunkter der lå bag de fem virkeliggørelsespunkter med formålet om, at disse fem virkeliggørelsespunkter skulle ende ud i den plakat, der kunne repræsentere pigernes stemmer.

Hensigten med at udvikle et produkt i form af en plakat har været at give pigerne en følelse af at have fået noget konkret ud af at tilbringe tid sammen med os og give dem vished om, at de ting vi havde talt om sammen, rent faktisk ville blive brugt til noget. Denne hensigt skal forstås i forbindelse med specialets performative samspil, hvor vi sammen med pigerne under vores workshops gjorde det klart, at vi ikke havde ressourcerne til at føre de fem virkeliggørelsespunkter ud i livet, men derimod kunne skabe et redskab i form af en plakat, som fremover kan fordre at pigernes stemmer høres. Således fik vi over for pigerne i workshop B afklaret, hvorledes vi har mulighed for at viderebringe forandringspotentialerne i form af de fem virkeliggørelsespunkter til helhedsplanen, men ikke har mulighed for selv at implementere disse.

Plakatpræsentation

Vores workshops og plakatpræsentationen kan siges at stå på tre ben: et aktionsforskingselement, et kritisk teoretisk element og et empowermentorienteret element, som i en samlet helhed kan siges at være forandringorienterede. Dette vil vi argumentere for i følgende afsnit.

Aktionsforskingselementet kan betragtes i ovenstående afsnit, hvor vi har argumenteret for, hvordan vi med PAR og Jungks fremtidsværksted skaber muligheder for forandringer hos pigerne.

Det kritisk teoretiske element består af, at vi har haft et emancipatorisk sigte om, at pigernes stemmer skal værdsættes i lige så høj grad som drengenes, voksnes og beslutningstageres. Desuden kan den kritiske teori betragtes i vores ønske om at være medvirkende til at Charlottekvarteret får et demokratisk boost gennem vores aktioner således, at der skabes positiv forandring for pigerne i Charlottekvarteret.

Det empowermentorienterede element gør sig gældende idet vi i workshop A og B har haft et mål om at skabe en bevidstgørelsesproces for pigerne om deres egne ønsker for kvarteret, hvormed vi haft en målsætning om at mobilisere deres stemmer i den demokratiske dialog i kvarteret. Hermed har målet været at bidrage til myndiggørelse af pigerne individuelt og kollektivt. Det har hertil været vigtigt for os, at pigerne selv skal præsentere plakaten så der åbnes op for at styrke deres stemme og subjektive kapacitet. Samtidig har vi haft hensigt om at mægtiggøre pigerne ved at videregive deres meninger og udsagn til dem, der har beslutningsmagten i Charlottekvarterets helhedsplan. Vi anskuer et etisk og moralsk ansvar for at viderebringe den viden, vi som forskere i samspil med pigerne har genereret, hvorfor ønsket har været en sammenkomst, hvor vi har kunne fejre pigernes udvikling og produkt. I viderebringelsen af viden har der været et formål om at skabe varig empowerment ved at danne brobyggende alliance mellem pigerne og helhedsplanen for også at kunne opnå social mobilisering i Charlottekvarteret og skabe bæredygtige initiativer i området for pigerne.

Baggrunden for at kalde vores workshops forandringsorienterede empowermentworkshops skal således ses i forlængelse af både den kritiske teoris rationale om det emancipatoriske sigte og vores forandringsorienterede aktionsforskning samt vores ønske om at skabe empowerment i det levede liv gennem myndiggørelse og mægtiggørelse af pigerne i Charlottekvarteret.

Analysestrategi

I dette afsnit vil vi redegøre for de valg, vi har gjort os om indsamlingen af vores empiri, samt hvilken strategi vi har valgt at anvende til vores analyse.

Dokumentation af empiri

Ifølge Flyvbjerg er feltnoter, taget i forbindelse med interviews, samtaler og observation, alfa og omega for et vellykket casestudie, da de udgør en stor del af det empiriske grundlag. Det er derfor væsentligt, at man gør meget ud af dem (Flyvbjerg 1988). Gennem vores feltarbejde, samtaler og workshops i Charlottekvarteret har vi genereret en stor mængde empiri, som vi netop har valgt at dokumentere ved feltnoter. Med henblik på at empirien skulle anvendes i specialets analyse har vi sørget for at systematisere vores feltnoter tidsbestemt, så vi har kunne bibeholde et overblik over de mange sider. Med udgangspunkt i Flyvbjergs råd omkring feltnoter har vi sørget for at skrive så udførlige beskrivelser som muligt af, hvad vi har hørt og set under vores feltbesøg. Herudover har vi sørget for at nedfælde vores noter umiddelbart efter, at vi har været i felten (ibid.). Vores feltnoter omfatter, i tråd med Flyvbjergs optik, en beskrivelse af det, der er sket, omstændighederne, citater,

vores egne reaktioner, erfaringer og følelser samt tolkning og ideer til analyse (ibid.). Dette har vi gjort overskueligt ved at opdele noterne i følgende kolonner: omstændigheder, direkte observationsnoter, udledende noter, analytiske noter og personlige noter (Bilag 2).

Foruden feltnoter har vi under møder med Andreas og under vores workshops skrevet feltnoter i form af referater. Disse referater er ikke på samme måde opdelt i kolonner som de feltnoter, vi har taget, når vi har fulgt pigerne i deres hverdagsliv. Referaterne er derimod en gengivelse af, hvad der er blevet sagt til møder og workshops med deltagerne i felten (Bilag 1, 3 & 4). Vi betragter vores feltnoter og referater som specialets samlede empiri, som vi sidenhen har omskrevet til en mere narrativ fortælling, der har kunne anvendes til analytisk brug.

Datareduktion

For at operationalisere den store mængde empiri og gøre den håndgribelig til analyse har vi valgt at anvende kondensering og kodning af det empiriske materiale som metodisk værktøj til datareduktion. I denne proces har vi identificeret og afgrænset empirien i mindre kategorier, som er sorteret under temaer (Kristiansen 2010). Formålet med kodningen har da været, at vi har kunne sortere og indhente datamaterialet i de forskellige kategorier knyttet til de givne fænomener og udsagn. Fordelen ved dette er, at den store mængde af empiri kan trækkes ind i en analytisk kontekst på en organiseret og struktureret måde (Gibbs 2012). Dette har også været vigtigt, idet vi er en gruppe af forskere, der skal kunne tilgå datamaterialet på en konsistent måde, hvormed kodning er et anvendeligt redskab til at opnå en overordnet konsensus om empiriens beskaffenhed og anvendelse (ibid.).

Kodningen har både været med en deskriptiv tilgang, hvor vi har anvendt en induktiv navngivning, men samtidig har vi også været bevidste om både vores videnskabsteoretiske og begrebsmæssige ramme, som har fordret en mere deduktiv baggrund for navngivningen og sorteringen af datamaterialet (Gibbs 2012; Kristiansen 2010). Dette har resulteret i en tilgang til forskningsarbejdet, hvor vi arbejder abduktivt med datamaterialet og således forsøger at forstå fænomenerne, vi har observeret i Charlottekvarteret, ud fra et forslag om en teoretisk ramme til analyse af disse (Karpatschhof 2010). Forcen ved ikke bare at udføre en deskriptiv kodning af empirien er, at en teoretisk baggrund for kodningen åbner op for et højere analytisk niveau (Gibbs 2012). Med dette er et eksempel på en deskriptiv kode, at pigerne har givet udtryk for “At drengene fylder meget” eller at de mangler “Rollemodeller”, hvorimod en teoristyret kode har været “Stigmatisering” eller “Pigernes stemmer”. Med denne tilgang er vi kommet dybere og dybere i forståelsen for pigernes muligheder og barrierer for netværksdannelse undervejs i det analytiske arbejde med empirien, da der

er opstået nye indsigter og undringer som følge af, at empirien har udfoldet sig. Se bilag 8 for et nærmere indblik i specialets datareduktion.

Forskerrolle

I dette afsnit vil vi klarlægge de refleksioner, vi har gjort os om vores position som forskere i mødet Charlotteskvarteret. Hertil vil vi redegøre for vores forforståelser inden mødet med pigerne i Charlotteskvarteret, vores etiske overvejelser og hvordan tilstræbelse af ligeværdige stemmer har betydning for vores rolle som forskere.

Forforståelser

Når vi i dette speciale har et sigte om at bidrage til sundhedsfremmende forandringer i Charlotteskvarteret, kan dette også sættes i et altruistisk perspektiv på Charlotteskvarteret. Vores tilvalg af et udsat boligområde kan på denne måde også komme til at virke objektivende, når vi betragter området og pigerne som underprivilegerede og med behov for udvikling. Med dette menes, at der har været risiko for, at vi i omgangen med pigerne kunne tale til dem ud fra vores forforståelser om, at de har behov for at blive frigjort fra deres underprivilegerede position. Ved at være bevidste om vores forforståelser gennem forskningsprocessen fra start til slut argumenteres der for, at vores egen objektivierende adfærd modarbejdes heraf. Vi har indledende italesat vores forforståelser af felten, og disse rummer eksempelvis en tanke om, at beboere i et boligområde som Charlotteskvarteret har sværere livsbetingelser end den gennemsnitlige befolkning (Bilag 9). Denne negative forestilling er fremkommet som følge af den offentlige debat om udsatte boligområder og teoretisk læsning om disse. Derudover havde vi en bekymring om, at det kan være svært at komme ind på livet af pigerne, når vi kommer som fremmede udefra (Bilag 9). Denne klarlægning af vores forforståelser bunder således i erkendelsen af, at disse kan have betydning for vores interaktioner med pigerne og ydermere kan komme til at påvirke deres handlinger og samtaler med os.

Med den aktive forskerrolles store spillerum kan der opstå risiko for at reproducere subjektive forforståelser, hvilket casestudiet af nogle kritiseres for (Flyvbjerg 2011). I lyset af aktionsforskningens epistemologi kan forskerens subjektivitet ligeledes risikere at spille en dominerende rolle i videndannelsen mellem forsker og deltagere. På baggrund heraf kan stilles kritik om, at vi med vores dominerende forskerrolle kan have påvirket pigerne, til at sige de ting, de har troet, vi gerne ville høre. I modspil til dette har PAR dog haft betydning, da denne tilgang indenfor aktionsforskningen beror sig på videndannelse i samspil mellem forsker og aktør ved at opnå gensidig

forståelse. Med udgangspunkt i den kritiske teori og Habermas' kommunikative paradigme har vi endvidere haft en ambition om at modgå kritikken af den dominerende forskerrolle ved at sætte pigernes stemmer i spil og tilstræbe herredømmefri samtale. Således har det været vores intention ikke at reproducere forforståelserne ved at sætte vores subjektive og teoretiske forståelser i spil med pigernes erfaringsviden. Vi har derfor forsøgt at imødekomme kritikken af den dominerende forskerrolle ved at udføre en forståelseskontrol under hele processen med pigerne for at sikre, at deres unikke og værdifulde stemmer kommer til ordre. Hermed kan vi gå åbent til værks, være ydmyge overfor praksis og forsøge at nedbryde de barrierer, der kan være mellem vores forskellighed som mennesker, ved at anerkende at vi i samspil med hinanden kan drage nytte af hinandens viden (Tofteng & Husted 2012a).

Etiske refleksioner

Aktionsforskning som tilgang sætter etiske krav til os som forskere, da vi i tilknytning til pigerne kommer tæt ind på livet af dem og gennem en tillidsfuld relationsopbygning opnår indsigt i deres liv, hvilket medfører en påpasselighed i forhold til, at vi behandler deres informationer omhyggeligt. Etiske overvejelser herom har således fordret en hensyntagen til at behandle personidentificerende oplysninger fortroligt (Brinkmann 2010). Disse oplysninger er derfor anonymiseret, og pigerne er ligeledes kontinuerligt blevet gjort opmærksom på, i hvilken kontekst deres meninger og ønsker om Charlottekvarteret vil indgå.

Det har også haft til formål, at pigerne har kunne føle sig trygge ved at indvie os i deres liv.

Vi har yderligere haft etiske refleksioner vedrørende pigernes alder, da de alle er under 18 år, hvorfor de alle er umyndige. Idet vi har haft med børn at gøre, har vi forsikret os, at pigerne har fået lov til at deltage i forskningsprojektet af deres forældre samt tilstræbt, at vi i samværet med pigerne har talt i et sprog de forstår.

Der kan opstå et etisk dilemma i, at pigerne henvises til deltagelse i forskningsprojektet gennem Lommepengeprojektet og derigennem får løn for deres deltagelse. Derfor har det været vigtigt gentagende gange at italesætte over for pigerne, at de til enhver tid kan udtræde af samarbejdet. Pigerne har endvidere undervejs givet udtryk for, at de synes, at det er sjovt at deltage, og det sidste møde med pigerne foregik også udenfor Lommepengeprojektets rammesætning.

Ligeværdige stemmer

For at Charlottekvarterets piger og helhedsplanens medarbejdere har kunne føle sig som medforskere og dermed være medskabende i processen, har vi haft ambition om, at de i samværet med os har kunne mærke, at alles stemmer anerkendes i lige høj grad. Med aktionsforskningen har vi tilstræbt en aktiv deltagende forskerrolle, hvor vi ikke har stået for videndannelsen alene, men derimod i samspil med pigerne. Aktionsforskningens pointe fremtræder af, at der i relationen mellem forsker og deltager kan siges at være et magtmæssigt rum, hvor det ikke er muligt at skabe et lige magtforhold. For at tilstræbe at alles stemmer høres i ligeværd har vi i samværet med pigerne derfor fundet det vigtigt, at det har været pigerne, der har været med til at fremhæve og præsentere de områder af deres liv, som har betydning for dem. På vores feltbesøg har det således været pigerne selv, der har sat os i gang med de arbejdsopgaver, som de normalt laver i Lommepengeprojektet. På samme måde har helhedsplanens medarbejdere inddraget os i deres aktiviteter, hvilket har været medvirkende til, at vi har fået indsigt i, hvad der har stor betydning i helhedsplanens arbejde. Som pointeret i afsnittet "Forandringsorienterede empowermentworkshops" bidrager vi også selv med vores forskningsviden til pigerne i vores workshops, og på denne måde tilstræber vi Freires argumentation om, at begge parter, os og pigerne, både fralærer os viden og opnår ny viden fra den modsatte part (Freire 1974).

Kvalitetssikring

Ved spørgsmålet om kvalitetssikring af dette speciale er det essentielt at træde et skridt tilbage for at reflektere over, hvad hensigten med vores forskning har været. Som tidligere pointeret fordrer casestudiet, ligesom aktionsforskningens ideal, en hensigt om at bygge bro mellem praksis og teori og udvikle nye forståelser for pigerne. Dette har til formål at skabe fremtidige forandringer i forhold til deres muligheder for netværksdannelse i kvarteret og for at understøtte et frigørende sigte på deres ulige muligheder for dette. Når vi som metodisk tilgang anvender casestudiet, må den eksisterende paradigmatisk metodediskussion, af hvordan videnskabens ærinde skal og bør forstås, pointeres. Som Flyvbjerg pointerer, bliver casestudiets status som videnskabelig metode diskuteret, da casestudier af kritikere ikke anses som selvstændigt værdige som følge af, at videnskab må forstås som det at kunne generalisere (Flyvbjerg 2011). I denne henseende argumenterer Flyvbjerg for, at kampen mellem de kvalitative og kvantitative studiers værdier må ophøre, da begge tilgange har forskellige styrker, hvorfor videnskabens ærinde også kan være forskellig. Hertil mener Flyvbjerg, at det er umuligt at generere forudsigende regelbaseret videnskab om mennesker og samfundet, der agerer i et socialt foranderligt felt (ibid.). Thomas italesætter, at et generaliseringskrav for de

kvalitative studier kan medføre, at forskningen udvandes og mister sit fokus. Derimod skal forskningen fralægge sig den naturvidenskabelige ramme og i stedet skal kvaliteten vurderes ud fra et fronetisk perspektiv i forhold til dets bidrag til at skabe ny forståelse (Thomas 2010).

I tråd med Flyvbjerg og Thomas finder vi, at den kontekstuelle viden i dette speciale må betragtes som værdifuld for forskningens kvalitet frem for en eftersøgen af universalbegreber, da vi skaber viden i et socialt foranderligt felt. Dette spiller sammen med aktionsforskningens ontologi, hvor verden anskues som ufærdig, hvorfor vores ambition med denne specialeafhandling er at skabe ny kontekstuel viden i samspillet mellem os og de mennesker, som denne forandring inddrager. Når vi værdisætter kontekstuel viden, får vi mulighed for at gå længere i dybden med årsager bag den givne problemorienterede undersøgelse, hvortil vi som forskere kan gøre opmærksom på praksisforhold, som deltagerne i Charlottekvarteret ikke selv er bevidste om. Kontekstuel viden forbinder vi med den forståelse af fronesis, som er udfoldet i afsnittet “Den fronetiske forskningsvidenskab”, hvor kvalitet må forstås ud fra, at forskningsresultaterne skal have indvirkning på praksis. Måden hvorpå vi demonstrerer, at vi går i dybden med specialets problemorienterede genstandsfelt, illustreres ved, at vi i de analytiske afsnit med narrative beskrivelser udfolder den kompleksitet, som vi har udforsket i Charlottekvarteret (Flyvbjerg 2011). Ambitionen med denne vidensproduktion har derfor været at forstå en enkelt afgrænset del, Charlottekvarteret, af en større helhed, det danske samfund, samt at vores forskningsresultat skal fordre indvirkning og forandring af pigernes muligheder for netværksdannelse i Charlottekvarteret, hvorfor validiteten må forstås herudfra. På baggrund af dette må vi reflektere over, om vi formår at gøre det, som vi med problemformuleringen satte os for at gøre, og hertil spørge os selv om, hvor godt vi kobler erfaringsviden og forskningsviden.

Erfaringsviden må betragtes som viden, der er i praksis, som vi ikke i forvejen kender til, hvorfor aktionsforskning kan argumenteres for at være styrken og redskabet til at få kendskab til denne viden med formålet om at koble den til forskningsviden. Det er således gennem aktionsforskning som både paradigmatisk og metodisk element, at vi får del i erfaringsviden om Charlottekvarteret. Dette har i forskningen gjort det muligt at pointere behovet for teoretisk udvikling baseret på den erfaring, vi i praksis har gjort os i samspil med pigerne. Med vores forskningsindsats har ambitionen således været at forbedre overgangen fra teori til praksis, for både at skabe forandring i praksis med støtte fra teoretisk viden, og samtidig højne denne nye viden om praksis ved at generere ny teoretisk viden (jf. “videndannelse”).

Således må værdien af dette speciale forstås i relation til de validitetskrav, som i ovenstående er underbygget af vores studie af Charlottekvarteret. Ydermere vil pålideligheden af specialet afhænge

af øvrige validitetskrav i den videnskabskontekst, som vores forskning indgår i (ibid.), hvorfor vi gennem specialets kapitler er gennemsigtige i vores refleksioner over videnskabsteoretiske, teoretiske, metodologiske og metodiske tilvalg og fravalg.

Præsentation af empiri

Da pigerne er blevet udvalgt på baggrund af deres job i Lommepengeprojektet, kan selekteringen også have betydning for, hvilke typer af piger vi er i dialog med. Med deres varetagelse af et fritidsjob opstår en refleksion over, at der kan være forskel på de piger, som vi stifter bekendtskab med og de øvrige piger i Charlottekvarteret. Vi har således et forbehold, der går på, at de muligvis kan have en anden form for ressourcer, når de varetager et fritidsjob og er stabile deltagere i Lommepengeprojektet. Hermed kan deres deltagelse og samarbejde med os være betinget af, at de har en vis mængde refleksivitet og overskud til at skulle dele deres liv og erfaringer.

Gennem forløbet er en af pigerne, Melika, udgået fra vores samarbejde, da hun har aflyst på grund af sygdom og manglende tilstedeværelse i Lommepengeprojektet, hvormed hun ikke har deltaget i alle vores aktiviteter med pigerne (Bilag 2: 42). Dette kan der være adskillige grunde til, men de andre piger har givet udtryk for, at hun kun deltager sporadisk i Lommepengeprojektet. I vores efterfølgende samtaler med Melika har vi gjort hende opmærksom på, at hun til enhver tid kan trække sin deltagelse i forskningsprojektet, og det har været vigtigt for os ikke at presse pigerne til et samarbejde, som de ikke ønsker. Melika har dog givet udtryk for, at hun gerne vil være med, men tiden har passet dårligt. Derfor betragtes hendes udtræden af deltagelsen i specialet som følgende af hendes mindre stabile deltagelse i Lommepengeprojektet, hvorfor hendes udtalelser fortsat fremgår af feltnoterne.

I tabel 1 nedenfor gives et overblik over vores vigtigste kommunikation, tilstedeværelse og videndeling med aktører i Charlottekvarteret - deltagerne er angivet foruden forskergruppen. Vi har således haft en intens tilstedeværelse i kvarteret i januar, februar og marts 2018, hvorefter vi har trukket os fra felten i den forstand, at vi har bearbejdet empirien for derefter at vende tilbage i juni 2018 og præsentere plakaten sammen med pigerne for de mennesker, der har mulighed for at skabe forandring i Charlottekvarteret. Foruden fysisk tilstedeværelse har vi også været i telefonisk kontakt løbende i de øvrige måneder med pigerne og mail-baseret kommunikation med helhedsplanen.

Tabel 1:

Dato	Aktivitet	Deltagere
20-12-2017	Initierende kontakt tages til helhedsplanen i Charlottekvarteret	Andreas
10-01-2018	Indledende brainstorm på møde med helhedsplanen	Andreas, Silas (sundhedskonsulent fra kommunen), Hasan (en ung dreng fra Charlottekvarteret)
24-01-2018	Feltbesøg: Med på arbejde. (onsdagsgruppen)	Andreas, Mohammed, Maryam, Aisha, Melika
25-01-2018	Feltbesøg: Med på arbejde. (torsdagsgruppen)	Andreas, Mohammed, Karsten, Ruth, Stine, Naima
31-01-2018	Feltbesøg: Kortlægning af relationer & gåtur i kvarteret (onsdagsgruppen)	Aisha, Maryam, Huda
01-02-2018	Feltbesøg: Kortlægning af relationer (torsdagsgruppen)	Stine og Naima
08-02-2018	Feltbesøg: På tur til City2 (torsdagsgruppen)	Stine og Naima
16-02-2018	Aktionsforskningsinspireret dialog med Andreas på specialekontor i København	Andreas
28-02-2018	Workshop A1 (onsdagsgruppen)	Aisha, Maryam, Huda
01-03-2018	Workshop A2 (torsdagsgruppen)	Stine og Naima
09-03-2018	Workshop B (onsdags- og torsdagsgruppen)	Aisha, Maryam, Stine og Naima
12-03-2018	Feltbesøg: Kort dialog i Cirkusvognen	Andreas
Juni-2018	Præsentation af plakat i Charlottekvarteret	Forventet: Interesserede fra kvarteret, lokalpresse og alle pigerne
Juni-2018	Videndeling: præsentation af resultater til helhedsplanen og evaluering af samarbejde	Forventet: Helhedsplanens medarbejdere

KAPITEL 8

Delanalyse 1

Delanalyse 1 - Strukturelle rammer

Denne delanalyse har som formål at åbne op for, hvordan politiske, organisatoriske og strukturelle rammer skaber muligheder og barrierer i Charlott kvarteret og kan have betydning for betingelserne for pigernes sundhed i boligområdet.

Som pointeret i afsnittet "Specialets sundhedsforståelse", anskuer vi sundhed i et hverdags- og sundhedsfremmende settingperspektiv, hvor sundhed opstår i den setting, som individet befinder sig i, hvorfor de strukturelle rammer for settingen ligeledes får betydning for individets livsbetingelser (WHO 1986). Med blikket rettet mod Charlott kvarterets helhedsplan for 2016-2020 tegnes et geografisk bestemt boligområde, som tidligere har befundet sig på ghettolisten, og som også er tildelt en helhedsplan på baggrund af at være et udsat boligområde. Som nævnt i afsnittet "Charlott kvarterets helhedsplan" er formålet med helhedsplanen blandt andet at skabe tryghed i kvarteret gennem aktiviteter til børn og unge med fokus på det gode naboskab og fællesskab på tværs af alder og kultur (Ny Helhedsplan 2016-2020). Charlott kvarteret kan derfor også betragtes som den setting, pigernes hverdagsliv befinder sig i, hvormed boligområdet og dermed helhedsplanen kan have betydning for pigernes livsbetingelser. Helhedsplanen og de politiske styringsrationaler, der ligger til grund herfor, må således også betragtes som de strategiske, organisatoriske og strukturelle rammer, der omgiver kvarteret som setting, og som medarbejderne på helhedsplanen arbejder ud fra.

Ghettodiskursens effekt i Charlott kvarteret

Idet Charlott kvarteret er et af de udsatte boligområder, der tidligere har fået ghettostemplet, kan dette ifølge kvarterets medarbejdere følges af en ensidig omtale i medierne omkring kriminalitet, arbejdsløshed, misbrug og almindelig tristhed (Hagedorn & Madsen 2014).

I forbindelse med vores aktionsforskningsinspirerede dialog med helhedsplanens medarbejder Andreas spørger vi ind til, hvad han tænker om ghettolisten og diskursen omkring denne, i forhold til betydningen af det arbejde, der bliver udført med helhedsplanen. Andreas svarer:

"Jamen kriminalitet fylder i vores arbejde. Der er jo et boligforlig og det har konsekvenser for, hvilke indsatser vi skal lave. Lige nu siger al forskning, at vi skal arbejde forebyggende. Så vi bliver også styret politisk. Og vi vil jo gerne arbejde nedefra og op og det kan jo være svært at gøre, når der ikke er en decideret skabelon for at arbejde nedefra og op." (Bilag 3: 4).

Ifølge Andreas bliver helhedsplanens arbejde politisk styret, hvilket må anskues i forbindelse med et øget fokus på forebyggelse, som kan anses som en udfordring, når dette fokus støder imod medarbejdernes ønsker om at arbejde nedefra og op. Som pointeret tidligere kan de miljømæssige, organisatoriske og personlige faktorer have betydning for sundhed og adfærd i et økologisk perspektiv (jf. "Sundhedsfremme i kontekst til udsatte boligområder"). Med fokus på sundhedsfremmende settings kan der hermed opstå et øget blik på holistiske omstændigheder for sundheden i en setting, hvorimod et manglende fokus på de omkringliggende faktorer kan fordre et mere individfokuseret perspektiv (Doris 2005). Dette kan ses i lyset af bevægelsen, som WHO var del af, hvor sundhedsfremmende settings og bottom-up tilgange blev centrale begreber af sundhedsdiskursen. Heri ses tendenser tilsvarende dem, som Andreas fremhæver, at han ønsker at arbejde med, når han udtaler sig om, at han vil arbejde nedefra og op. Men dette udfordres af de boligpolitiske styringsrationaler, som ghettolisten fordrer og ligger til grund for helhedsplanens arbejde samt manglende skabeloner for at udføre arbejdet. Hermed kan der argumenteres for, at helhedsplanen har ønsker om at arbejde holistisk og udføre initiativer, som ikke altid kan lade sig gøre på grund af den politiske og organisatoriske styring.

Som vi også pointerer i afsnittet "Sundhedsfremme i kontekst til udsatte boligområder" kan betegnelsen af specifikke områder som sundhedsfremmende settings i sig selv opleves som stigmatiserende i og med, at man udpeger området med formålet om at forbedre livsbetingelser heri. I Charlott kvarterets tilfælde kan der argumenteres for, at helhedsplanens eksistens i sig selv kan være stigmatiserende for boligområdet ligegyldigt om arbejdet udføres med en bottom-up tilgang, eller om det er forebyggelse, der er fokus på. Dette argumenteres der for med afsæt i helhedsplanens eksistensgrundlag som værktøj i boligpolitikens forsøg på at forbedre forholdene i udsatte boligområder (Ministeriet for by, bolig og landdistrikter 2013b). Derfor kan dette knyttes til at helhedsplanens tilstedeværelse beror sig på, at Charlott kvarteret er et udsat boligområde, der har brug for hjælp fra staten til at skabe infrastrukturændringer.

Hermed er formålet med helhedsplanen og medarbejdernes interventioner i området og for dets beboeres at skabe aktiviteter, der kan forbedre tilstanden, som også beskrevet ovenfor. Dette stigma, som helhedsplanens eksistens kan fordre, kan sættes i forbindelse med Wacquants begreb om territorial stigmatisering. Territorial stigmatisering henviser til det stigma, som et afgrænset territorium kan pålægges af det øvrige samfund, hvis det pådrager sig negativ opmærksomhed som følge af beboernes sociale problemer, der indhyldes i kvarterets ry og omdømme (Wacquant 2013).

Med ghettostemplet, og den dertilhørende negative omtale i medierne, kan der i denne henseende argumenteres for, at boligaftalen og en politisk nedsættende og negative bedømmelse af udsatte boligområder kan bevirke, at Charlottekvarteret pålægges territorial stigmatisering. Beboerne i kvarteret kan af offentligheden, med Wacquants optik, siges at blive forbundet med faktorer såsom fattigdom, kriminalitet og moralsk forfald, da helhedsplanen med sine indsatser har en forebyggende rolle indenfor disse områder. Dette kan ifølge Wacquant medvirke til en udefrakommende nedsættende bedømmelse (ibid.), som kan siges at tale ind i den negative ghettodiskurs. Helhedsplanens blotte tilstedeværelse kan dermed risikere at bidrage til denne udefrakommende foragt af Charlottekvarterets beboere, der er med til at skabe en reproducering af den territoriale stigmatisering. Man kan dog med Wacquants optik hertil argumentere for, at der med ghettostemplet også medfølger en territorialisering, der tilbyder beboerne en strukturel havn, som kan hjælpe den enkelte med selvorganisering og kollektiv beskyttelse (ibid.). Så på trods af den stigmatisering, der medfølger ghettostemplet, ses der også en positiv konsekvens af ghettolisten og den heraf følgende helhedsplan, der arbejder for at forbedre forholdene i Charlottekvarteret.

Ghettodiskursen som paradoks

Med et blik på vores tilstedeværelse som forskere og vores italesættelse af Charlottekvarteret som et udsat boligområde og pigerne som en underprivilegeret gruppe, kan vi i forhold til Wacquants teori diskutere, hvorvidt vi ligeledes bidrager til at reproducere den territoriale stigmatisering omkring udsatte boligområder som værende problematiske. Vi går som forskere ind og ser et problem, som vi gerne vil undersøge. Denne problematisering kan i sig selv siges at være konstituerende for, at der sker en reproducering. Vi italesætter Charlottekvarteret som et udsat boligområde, der førhen har været på ghettolisten. Men vi anvender også begrebet ghetto, da regeringens ghettoliste og italesættelser af ghettoer spiller en essentiel rolle i den ghettodiskurs, der flourerer i det danske samfund. Samtidig går vi imod ghettoiseringen i vores samfund, da der med Wacquants optik slet ikke kan være tale om ghettoer i Danmark, fordi de udsatte boligområder ikke kan karakteriseres som fuldstændigt aflukkede fra det omkringliggende samfund (Wacquant 2013). Med udgangspunkt i Wacquants teori tager vi dermed afstand fra ghettoiseringens "panikdiskurs" (ibid.), men stiller os samtidig kritiske overfor ghettodiskursens stigmatiserende magt, når vi kigger på, hvilken betydning denne har haft for Charlottekvarteret og dets beboere.

Man kan yderligere reflektere over, om vi bidrager til en stigmatisering af piger i udsatte boligområder, når vi anser pigerne som en underbelyst gruppe, der skal høres. Som pointeret i afsnittet

“Forskerrolle”, kan vi ikke udelukke, at vores italesættelse af pigerne som underprivilegerede og med behov for frigørelse spiller en stigmatiserende rolle. Hermed kan vores forskning i Charlott kvarteret anskues som paradoks, da vi både kan bidrage til den territoriale stigmatisering ved ghettodiskursen, som vi med det teoretiske afsæt har anke mod, men også kan stigmatisere pigerne som underprivilegerede på baggrund af deres territoriale setting. Dog har vores empowermentorienterede tilgang formål om at gøre op med dette.

Vores formål med forskningen i Charlott kvarteret har været at myndiggøre pigerne gennem vores workshops og feltarbejde, hvortil vi kan skabe horisontal empowerment ved at styrke pigernes indbyrdes handlekraftige relationer. Formålet har også været at mægtiggøre pigerne i forhold til, at deres stemmer bliver hørt af helhedsplanens medarbejdere, og hermed skabe vertikal empowerment ved at pigerne styrkes i forhold til handlesammenhænge på højere niveauer i samfundet (Andersen 2005; Andersen 2012).

“Os og Dem”

I dette analyseafsnit vil vi fremhæve nogle af de barrierer som helhedsplanen arbejder imod og barrierer for nye initiativer og aktiviteter, som vi er stødt på i vores tid i Charlott kvarteret. I det følgende fremhæves de organisatoriske rammer, som blandt andet sættes af kvarterets bestyrelse, samt hvordan en “os og dem”-diskurs kan dominere i boligområdet og skabe udfordringer for et solidarisk samfund.

Medarbejderne

Den territoriale stigmatiserings betydning for helhedsplanens arbejde kommer til udtryk ved, at helhedsplanens medarbejdere fortæller, at de arbejder imod den negative ghettodiskurs ved at anvende positiv storytelling som metode. Her skaber de positive fortællinger om Charlott kvarteret og dets beboere, hvilket kan bidrage til et mere positivt image af boligområdet udadtil. Med positiv storytelling forsøger helhedsplanen at omvende det negative omdømme, boligområdet og dets beboere har fået som følge af ghettodiskursen (Bilag 1: 2). Man kan hermed anskue helhedsplanens strategi med positive fortællinger som et modspil til ghettodiskursen og den territoriale stigmatisering. På trods af at Charlott kvarterets helhedsplan arbejder for at skabe et positivt image udadtil, bemærker Andreas også, at stigmatisering eksisterer i lokalsamfundet i kvarteret. Andreas nævner under vores dialogmøde, at der eksempelvis eksisterer mange fordomme på Charlotteskolen, og som han siger: *“100%! De der fordomme starter også på lærerværelset.”* (Bilag 3: 4). Ud fra dette

citater kan udledes, at fordomme og den territoriale stigmatisering også opstår indenfor kvarterets setting, hvilket vi ligeledes selv oplever i vores samtale med projektkoordinatoren for Lommepengeprojektet, Mohammed.

Efter vores første møde med pigerne fra onsdagsgruppen i Lommepengeprojektet, står vi og taler med Mohammed, da han kommer forbi for at låse de lokaler, vi har brugt til at sidde og tale med pigerne. Mohammed fortæller os, at han selv er opvokset i Charlott kvarteret, men nu er “(...) flyttet over på den gode side af vejen” (Bilag 2: 18). Hans forældre bor dog stadig i området, og da han er tilknyttet Lommepengeprojektet og engagerer sig i helhedsplanens arbejde, har han til daglig med mange af beboerne at gøre. Mohammed fortæller yderligere, at: “Charlott kvarteret er et belastet område, hvor mange af beboerne har det svært.” (Bilag 2: 18). Med Mohammeds udtalelser kan der argumenteres for, at han kan være påvirket af den samfundsmæssige territoriale stigmatisering af Charlott kvarteret, når han italesætter, at han selv bor på den gode side af vejen, og at de beboere, der bor i den “dårlige” del af kvarteret, generelt har det sværere. Ud fra Wacquants optik indgår Mohammed i udviklingen af infraforskelle samt mikrohierarkier i kvarteret ved at italesætte en social differentiering og distancering til de beboere, der bor i den mere belastede del af kvarteret end ham selv. Denne sociale differentiering og distancering kan, ifølge Wacquant, undergrave den lokale solidaritet samt have en dårlig indvirkning på fællesskabets sammenhængskraft (Wacquant 2013). For at opnå en følelse af fælles vilkår og formål hos beboerne må man rette fokus mod de strukturer, som producerer og reproducerer territorial stigmatisering (Schultz Larsen et al. 2013). Man kan af dette udlede, at den territoriale stigmatisering i samfundet sammen med den indre sociale differentiering blandt beboerne i Charlott kvarteret kan siges at bidrage til en produktion og reproduktion af stigmatiseringen af kvarteret, som helhedsplanen kæmper imod med den positive storytelling.

Bestyrelsen

I mødet med Charlott kvarteret har vi oplevet, hvordan helhedsplanens medarbejdere interagerer med beboerne, og gennem én særlig episode blev det klart for os, hvor komplekst det boligsociale område er i forhold til at arbejde sundhedsfremmende og holistisk. I forbindelse med at vi var i boligområdet for at lære det bedre at kende, tog en boligsocial medarbejder, ved navn Karsten, os med på en opgave, som han kalder relationsarbejde. Vi skulle se et træningslokale, som Karsten har haft ønske om at

genåbne for at kunne arbejde med kvarterets udsatte unge drenge med formålet om at hjælpe dem ud på arbejdsmarkedet. Karsten fortæller:

“Det træningscenter, som vi skal over og kigge på nu, blev lukket for to til tre år siden grundet uoverensstemmelser og for meget larm. Her i kvarteret er der en meget lukket tilgang til nye tiltag, og særligt de ældre mennesker i bestyrelsen kan ikke lide, at der sker for mange nye initiativer, og at der er for meget fokus på de unge. Men de andre [helhedsplanens medarbejdere] og jeg vil gerne arbejde mere med tiltag, som skaber noget på tværs af kvarteret, men bestyrelsen har en konservativ tilgang til aktivitetshuset [boligforeningens beboerhus], og at det ikke skal bruges til for meget.”
(Bilag 2: 6).

Ud fra samtalen med Karsten kan der argumenteres for, at de ældre beboere i Charlottekvarterets bestyrelse skaber modstand og komplicerer arbejdet for helhedsplanens medarbejdere, når de ikke ønsker for meget fokus på og tiltag til de unge. Med Wacquants perspektiver på hvordan territorial stigmatisering kan medføre praksisformer for indre social differentiering og distancering, kan disse ældre beboere anses som individer, der muligvis føler sig dømt som en afvigende kategori, når helhedsplanens medarbejdere intervenerer i deres hverdag og således underlægger dem en helhedsplan. Som følge heraf kan en adfærd med behov for at overføre skam på de unge, ved at udelukke dem fra initiativer, muligvis skyldes, at de ældre anser de unge som områdets syndebukke og således giver dem skylden for at have påduttet dem statslige og kommunale interventioner via helhedsplanen. I denne henseende skal vi senere høre, hvordan pigerne selv oplever, at de ældres adfærd påvirker pigerne negativt i forhold til muligheder for social kapital i boligområdet i analyseafsnittet “Voksne ressourcepersoner og rollemodeller i Charlottekvarteret”.

På vej over til træningsrummet møder vi Ruth, der bestyrer nøglen og adgangen til rummet. Det er hende, som Karsten skal relationsarbejde med, idet hun også er en del af boligforenings bestyrelse og således er en af dem, som yder modstand. Karsten har også taget sin kollega fra kommunen med, sundhedskonsulenten Silas. Da vi møder Ruth, virker hun overrasket over at se os sammen med Karsten og Silas. Træningsrummet opleves nærmest som en tidslomme, hvor alt stadig står klar til brug, men man kan fornemme, at der har været lukket af længe, og der lugter tæt. Da vi går rundt og kigger på træningsudstyret fortæller Ruth os, at rummet blev lukket på grund af, at der var for mange

medlemmer, som ikke overholdt reglerne. Til dette siger sundhedskonsulenten: *“Hvis man vil have fat i alle rødderne, så er det jernet, der trækker.”* Ruth svarer hurtigt igen: *“Der skal aldeles ikke rødder ned i dette rum. Med den bestyrelse, der sidder nu, bliver disse lokaler ikke åbnet op igen. Ikke på vilkår.”* (Bilag 2: 7).

Oplevelsen i træningsrummet kan give indsigt i, hvilken modstand der gør sig gældende blandt de forskellige beboergrupper i Charlott kvarteret. Der argumenteres i denne forbindelse for, at der i dialogen med Ruth fremtræder en italesættelse af “os og dem”, hvorved Ruth på vegne af bestyrelsen pointerer en afstandtagen fra *“rødderne”*. Et “os og dem” kan sidestilles med det, som Wacquant omtaler som *infraforskelle*, hvor beboerne internt udvikler sociale og fysiske opdelinger af boligområdet, som betyder, at visse lokaler er underlagt bestyrelsen og ikke kan varetages af de unge *“rødder”*.

Det kan anskues, at bestyrelsens adfærd i denne henseende kan få konsekvenser for to forskellige sociale dynamikker i området.

For det første får bestyrelsens adfærd konsekvenser for en organisatorisk og social dynamik i helhedsplanens arbejde. Når Ruth siger, at den nuværende bestyrelse vil forhindre, at træningslokalerne åbnes op igen, kan der argumenteres for, at bestyrelsen modstiller sig helhedsplanens arbejde, hvilket fordrer, at helhedsplanens medarbejdere må bruge meget af deres tid på at skabe gode relationer til Ruth og bestyrelsen. Med Karstens udtalelse ovenfor om, at han ønsker at skabe tiltag på tværs af kvarterets aldersgrupper, men at bestyrelsens tilgang til nye tiltag nogle gange kan være lukket, argumenteres der for, at bestyrelsen kan være en barriere for helhedsplanens medarbejders produktivitet i forhold til at arbejde helhedsorienteret med boligområdet. Italesættelsen af et “os og dem” kan muligvis være medvirkende til at skabe stridigheder og manglende gensidighed blandt boligområdets beboere, hvilket kan gøre det udfordrende på et organisatorisk plan for helhedsplanen at skulle arbejde på tværs af alder og øvrige sociale dimensioner. I forbindelse med pigernes muligheder for social kapital er det således essentielt at forstå, hvordan det, at helhedsplanens medarbejdere bruger meget af deres arbejdstid på bestyrelsen og de ældre samt de unge drenge, skaber strukturelle udfordringer i forhold til, hvor stort et fokus der kan være på pigernes livsbetingelser.

For det andet får “os og dem”-diskursen og bestyrelsens adfærd konsekvenser for og er medvirkende til, at boligområdet bliver socialt fragmenteret, hvilket skal forstås i forbindelse med, at Ruth tager afstand fra den gruppe unge, som potentielt vil komme til at bruge træningsrummet. Hermed bliver

det udfordrende for de unge at komme til orde op imod bestyrelsens magt, hvilket kan anses at komme til at påvirke de unges muligheder for at have egen autonomi. Med udgangspunkt i Wacquant betyder dette, at de unges demokratiske deltagelse og indflydelse forværres, hvilket kan være medvirkende til, at den mellem menneskelige tillid falder, og den lokale solidaritet undergraves (Wacquant 2013). Den manglende autonomi og tillid kan sættes i relation til det, som Putnam betegner manglende generaliseret gensidighed, som henviser til, hvordan social kapital på det samfundsmæssige plan får samfundet til at hænge sammen gennem samarbejde, gensidig tillid og støtte til hinanden (Putnam 2000). Gennem Ruths udtalelse og adfærd ses denne manglende generaliserede gensidighed overfor hinanden på tværs af sociale dimensioner, hvilket kan få betydning for områdets vilkår set i et større og kollektivt perspektiv (ibid.). Heri ligger en forståelse af, at bestyrelsens adfærd kan bidrage til en negativ påvirkning på den lokale solidaritet samt forringelse af Charlottekvarterets sammenhængskraft. Samme forringelse af kvarterets sammenhængskraft vil vi i analyseafsnittet "Deltagelse i beslutningsprocesser" fokusere på, da kvarterets piger ligeledes selv udtrykker, at de har svært ved at have demokratisk deltagelse i området.

Pigerne i Charlottekvarteret

Pigerne oplever også stigmatisering på baggrund af, at boligområdet har været på ghettolisten. Under vores workshops fortæller pigerne, at Charlottekvarterets tidligere placering på ghettolisten havde betydning for andres opfattelse af beboerne. Huda fortæller hertil:

"Hvis man kommer fra en ghetto, så er alle kriminelle. Så mener folk udefra at... (hun tøver). Nu kommer jeg til at sige noget slemt. Men hvis man kommer fra en ghetto, så er pigerne slidte. Altså man er sådan lidt "hore". Men drengene de er bare seje."
(Bilag 4: 4).

Ud fra Hudas fortælling, kan man udlede, at hun har en oplevelse af, at ghettolisten har haft en stor indvirkning på en generel opfattelse om, at mange af beboerne i en ghetto er kriminelle, samtidig med at særligt piger fra en ghetto får et dårligt omdømme, mens drengene bliver anset som seje. Man kan ud fra ovenstående citat argumentere for, at beboerne i Charlottekvarteret, som følge af boligområdets tidligere placering på ghettolisten, får pålagt en skadelig identitet udefra. I Wacquants optik er dette muligvis med til at forstærke en degradering, hvor boligområdets individer ikke kan blive sig selv, fordi de bliver frataget både midlerne til at leve et stabilt liv samt midlerne til at producere sin egen

repræsentation (Wacquant 2013). Selvom det kan være vanskeligt for beboerne i boligområdet at producere sin egen repræsentation, fortæller Aisha dog, at beboernes omdømme har ændret sig: *“Tidligere har det været meget slemmere, men det er blevet bedre efter at Charlottekvarteret er kommet af ghettolisten.”* (Bilag 4: 4). Man kan ud fra Aishas udtalelse argumentere for, at der er sket en strukturel ændring, hvor den nedsættende bedømmelse og den territoriale stigmatisering muligvis ikke bliver reproduceret på samme måde, som da Charlottekvarteret befandt sig på ghettolisten.

Afrunding på analysedel 1

Med et sundhedsfremmende, holistisk settingperspektiv, må der på baggrund af ovenstående argumentation uddrages, at politiske rammer og boligorganisatoriske dynamikker spiller en rolle for helhedsplanens arbejde i Charlottekvarteret. Der er argumenteret for, at territorial stigmatisering får betydning for helhedsplanens arbejde, og som ringe i vandet påvirker dette beboerne og pigernes livsbetingelser samt skaber barrierer for netværksdannelse og hermed for sundhed på individniveau. Ud fra dette kan man med udgangspunkt i Habermas’ betragtninger af system og livsverden yderligere udlede, at der med ghettolistens styringsrationaler sker en kolonisering af livsverdenen i Charlottekvarteret, hvor systemiske logikker har betydning for pigernes hverdagsliv. Hermed kan der også trækkes tråde til det videnskabsteoretiske afsnit, hvor der fremhæves, at systemets indvirkning på hverdagslivet, ved at italesætte boligområdet som ghetto, kan betyde, at de mellem menneskelige evner til at løse problemer internt i kvarteret påvirkes negativt. Dette kan kobles til analyseafsnittet “Bestyrelsen”, hvor bestyrelsen ikke ønsker at åbne op for træningsmuligheder for de unge af frygten for, at de laver ballade.

Som beskrevet i det indledende afsnit “Mødet med casen, Charlottekvarteret” blev vores første møde med den regionalt ansvarlige for helhedsplanerne i Domea, og hermed også ansvarlig for helhedsplanen i Charlottekvarteret, på sin vis skelsættende for vores videre samarbejde med boligområdet. Dette var på baggrund af, at Domeas ansvarlige italesatte, at pigerne i boligområdet er 12-tals piger (Bilag 2: 15). Dermed hentydede han til, at de har mindre behov for helhedsplanens støtte, hvilket i yderste konsekvens kan betyde, at pigerne fragmenteres fra helhedsplanens øjemed på baggrund af en forståelse af, at de klarer sig godt. Dette kan ses i lyset af aktionsforskningens ontologiske kernebegreb om, at sociale fænomener kan fremstå fastfrosede og uforanderlige, hvor en forståelse af at pigerne har mindre behov for boligsociale initiativer kan forankres i en reificeret umyndiggørelse af pigernes behov. Således må det også anses som en strukturel udfordring, at

boligaftalens forudbestemte foki medvirker til territorial stigmatisering, hvilket ligeledes kommer til at have konsekvenser for, hvilke foki helhedsplanen kan arbejde ud fra. Denne ulighed i forhold til forskellige beboergruppers muligheder og livsbetingelser i Charlotteskvarteret er således genstand for fokus i dette speciale. Dette har et formål om at se på, hvordan de strukturelle sammenhænge får betydning for helhedsplanens medarbejders arbejde i kontekst til pigerne, hvilket hermed kan have konsekvenser for pigernes muligheder for netværksdannelse og sundhed. Således er formålet med specialets forandringsorientering også at gøre op med de reificerede forståelser af pigerne i Charlotteskvarteret for at åbne muligheder for social forandring.

Med målet om transformativ empowerment gennem myndige og refleksive mennesker, må der ifølge Andersen, eksistere en solidarisk og kollektiv forståelse af ansvaret for sundhed, hvilket således kræver at dem, hvis sundhed det vedrører, inddrages i processen (Andersen 2012; Andersen 2005). Vi argumenterer på baggrund heraf for, at pigerne må styrkes i forhold til deres subjektive og kollektive handlekapacitet i samarbejde med bestyrelsen, helhedsplanens medarbejdere og de øvrige beboere i området og dermed bør inviteres til i højere grad at være en del af boligområdet. I de følgende analyseafsnit sættes betragtninger i spil i forhold til, hvordan Charlotteskvarteret som lokalsamfund kan være inkluderende i forhold til pigernes muligheder for netværksdannelse, samt hvordan kvarteret og helhedsplanen fremadrettet kan engagere pigerne gennem et større fokus på dem.

KAPITEL 8

Delanalyse 2

Delanalyse 2 - Pigerne muligheder for netværksdannelse

Med udgangspunkt i vores problemformulering har vi blandt andet været interesseret i at undersøge, hvilke muligheder og barrierer pigerne fra Charlott kvarteret har for netværksdannelse. Dette vil være fokus for denne del af analysen.

Da dette speciale tager udgangspunkt i et holistisk sundhedsbegreb, hvor netværk og sociale relationer har betydning for menneskers sundhedstilstand, fordres heraf, at vi belyser pigernes netværk og relationer, da det kan have betydning for deres livschancer og sundhed.

Utryghed som barriere for netværksdannelse

Den negative indvirkning på fællesskabets sammenhængskraft, som kan ses som følge af den territoriale stigmatisering (jf. "Os og dem"), bliver yderligere synliggjort, da pigerne under vores workshops giver udtryk for, at drengene i kvarteret ofte samles i store grupper og skaber utryghed. Maryam fortæller hertil, at: *"Det er specielt de der udlændinge eller indvandrere, eller hvad man nu skal kalde dem, der skaber utryghed."* Til dette tilføjer Huda: *"Det er ikke fordi, vi har noget imod dem, for vi er også selv indvandrere."* (Bilag 4: 3). Ud fra dette kan man udlede, at det ud fra pigernes oplevelse er drengene med udlændingebaggrund, der skaber utryghed og laver ballade i kvarteret. På trods af at Huda gør det klart, at det ikke er fordi, at de har noget imod udlændinge, så kan der med Wacquants optik argumenteres for, at der skabes en stigmatisering af denne gruppe af drenge, og at de gøres til sydebukke, hvilket kan bidrage til en negativ påvirkning på boligområdets sammenhængskraft og den lokale solidaritet. Naima og Stine fra torsdagsgruppen fortæller yderligere, at de oplever, at de store drenge fylder meget i ungdomsklubben i Charlott kvarteret, og det ikke er så fedt at være i klubben på grund dem. Stine fortæller: *"Det kunne være fedt med en klub for piger, for der er ikke nogen piger i klubben nu. Men det kommer der jo heller ikke, hvis pigerne bliver skræmt væk på grund af alle drengene, når de lige er startet."* (Bilag 2: 11). Ud fra Stines udtalelse kan man udlede, at de mange drenge skræmmer pigerne væk, hvilket resulterer i, at pigerne ikke har lyst til at gå i ungdomsklubben. Det samme kommer til udtryk i vores samtale med pigerne fra onsdagsgruppen, hvor Melika fortæller om sin oplevelse med ungdomsklubben:

"De store drenge fylder det hele, og det er ikke rart at være der. Drengene spørger nogle gange om nogle ikke så rare ting, og det kan godt være lidt skræmmende. Sidst spurgte de mig, om jeg ikke skulle have en smøg. Det var lidt ubehageligt." (Bilag 2: 32).

Ligesom Stine giver Melika hermed udtryk for, at det godt kan være skræmmende at komme i ungdomsklubben, da drengene fylder meget og spørger pigerne om ubehagelige ting. Ud fra ovenstående citater kan man hermed udlede, at begge pige grupper ikke føler sig trygge ved at gå i ungdomsklubben på grund af de store grupper af drenge. Man kan argumentere for, at den territoriale stigmatisering i dette tilfælde bidrager til at aktivere en social opdeling mellem pigerne i Charlott kvarteret og de drenge, der har udlændinge baggrund og samler sig i store grupper. Denne opdeling kan med Wacquants optik bidrage til, at den mellem menneskelige tillid falder, hvilket kan være bidragende til den utryghed, som pigerne oplever. Man kan yderligere anvende Putnams perspektiver på afgrænsende social kapital til at argumentere for, at der eksisterer en social lim mellem drengene i kvarteret, når de samler sig i store flokke. Den sociale lim har i dette tilfælde en negativ betydning på pigernes muligheder for opbyggelse af social kapital, da de store flokke af drenge kan siges at have en ekskluderende effekt over for pigerne og bidrage til, at pigerne ikke føler sig trygge i samværet med drengene i klubben. Drengenes stærke afgrænsende social kapital kan dermed siges at have en negativ betydning for pigernes social kapital, da drengenes ekskluderende og utryghedsskabende fællesskab skaber barrierer for pigernes muligheder for at danne netværk med både voksne og unge, der befinder sig i ungdomsklubben.

Utrygheden og den manglende tillid til de andre beboere i Charlott kvarteret kommer yderligere til udtryk, da Huda fortæller om en oplevelse, hendes familie havde med deres underbo. Hun fortæller: *“Vores underbo flyttede fra Charlott kvarteret, fordi hun ikke følte sig tryk. Hun sagde, at vi havde patroner på os, hvilket slet ikke var sandt.”* (Bilag 4: 4). I forlængelse af denne udtalelse, falder samtalen på, at det var uretfærdigt, at underboen dømte Hudas familie på denne måde (Bilag 4: 4). Ud fra citatet kan man udlede, at konflikten mellem Hudas familie og underboen bidrager til en indre social differentiering og distancering, hvortil tilliden mellem underboen og Hudas familie ikke eksisterer, hvilket yderligere kan bidrage til utryghed.

Det er dog ikke kun indbyrdes mellem beboerne i kvarteret, at der opstår utryghed. Utrygheden opstår også i forhold til andre udsatte boligområder. Pigerne fortæller i den forbindelse, at de oplever utryghed, når det er mørkt, og de skal gå gennem den tunnel, der er i kvarteret. Hertil siger Huda dog: *“Men det er slet ikke så slemt her i Charlott kvarteret, men i Høje Taastrup, der er det farligt. For det er en ghetto!”* (Bilag 2: 33).

Vi spørger ind til, hvad Huda mener en ghetto er, hvortil hun svarer:

“Hvad en ghetto er? Hvordan skal jeg forklare det. Det er når der er mange... to-sprogede. Og meget kriminalitet. Det gør det mere utrygt, for det er de to-sprogede, der laver ballade. I sommer var mig og min lillebror i Høje Taastrup, hvor der var en, der viste os en kniv. Vi fik at vide, at vi ikke måtte sige det til nogen, så vi skyndte os bare væk og tænkte, at det skulle vi ikke blandes ind i.” (Bilag 2: 33).

Man kan ud fra dette citat udlede, at der er et boligområde i Høje Taastrup, hvor Huda oplever en langt større utryghed end i Charlott kvarteret, og at hendes opfattelse er, at utrygheden opstår på grund af de to-sprogede, da det er dem, der laver balladen. Hermed sker der en social differentiering til de to-sprogede, da Huda fortæller, at hun ikke oplever, at det er særligt mange danskere, der laver ballade og kriminalitet (Bilag 2: 33). Hudaskildring af området i Høje Taastrup som en ghetto og et farligt sted, der skaber utryghed, taler ind i den territoriale stigmatisering af udsatte boligområder som ghettoer. Italesættelsen kan hermed siges at være med til at reproducere det dårlige omdømme omkring beboere i et udsat boligområde, som Huda også selv har oplevet, da Charlott kvarteret var på ghettolisten (jf. “Pigerne i Charlott kvarteret”).

På trods af den tilstedeværende sociale differentiering blandt beboerne i Charlott kvarteret og den utryghed, der heraf følger, så fortæller pigerne dog under vores workshops, at der også er et godt sammenhold i kvarteret. Pigerne fortæller, at kvarteret ikke kun er et dårligt sted, hvortil en af pigerne siger: *“Det er ikke kun fordi, det er negativitet. Hvis nu der er en, som kommer op at slås med en fra Taastrup, så holder Charlotteager sammen.”* (Bilag 4: 5). Man kan ud fra dette citat udlede, at boligområdets sammenhængskraft kommer til udtryk, når en udefrakommende konflikt opstår. Med Putnams optik har beboerne i kvarteret altså også dannet et socialt netværk, hvor der er tillid til, at man hjælper hinanden, hvis der opstår karambolage med nogle udefra kvarteret. Putnams afgrænsende social kapital spiller ind her, hvilket kommer til udtryk som en social lim, hvor kvarterets beboeres fælles identitet styrkes, når udefrakommende konflikter opstår, og der opstår en høj grad af loyalitet og gensidighed mellem beboerne. Man kan dog også argumentere for, at den sociale lim og den høje grad af loyalitet kan have en negativ betydning i form af, at Charlott kvarterets interne netværk afgrænser sig fra omverdenen og kan virke ekskluderende. Denne afgrænsning kan muligvis

være en forhindring for brobyggende social kapital, hvis Charlott kvarteret får et ry for at være et ekskluderende netværk, der indgår i konflikter med udefrakommende.

Den eksisterende utryghed og den manglende sammenhængskraft i Charlott kvarteret, som er blevet skildret i dette analyseafsnit, har kvarterets helhedsplan et formål om at bekæmpe med blandt andet et fokus på at skabe tryghed i kvarteret (Ny Helhedsplan 2016-2020). Et af disse initiativer er Lommepengeprojektet, som det følgende analyseafsnit vil omhandle.

Lommepengeprojektet som fritidsjob

Som en del af det at være et udsat boligområde med en dertil knyttet helhedsplan, har Charlott kvarteret indført initiativet, Lommepengeprojektet. Dette initiativ har til formål at styrke de interne sociale bånd i kvarteret og samtidig hjælpe de unge med skabe nye relationer til ressourcepersoner, blandt andet med formålet om at finde dem et fritidsjob. Samtidig er de unge også med til at skabe tryghed for ældre beboere i området, der kan se, at de unge går op i at holde deres kvarter pænt og rent (Ny helhedsplan 2016-2020). Således indeholder dette initiativ mange potentialer for at styrke pigernes hverdag og livsbetingelser, hvilket ligeledes får betydning for pigernes muligheder for at danne netværk og opnå egne mål.

Da det er gennem Lommepengeprojektet, at vi har mødt pigerne, har vi det første stykke tid taget udgangspunkt i at tale om det at have et fritidsjob. I en samtale over en kop te fortæller pigerne, at de er glade for at arbejde i Lommepengeprojektet, både fordi de tjener penge, som de kan bruge i deres fritid, men også fordi det er fedt at arbejde sammen med sine veninder (Bilag 2: 2). Pigerne rekrutterer selv hinanden til Lommepengeprojektet, og på den måde er der også mulighed for, at de kan komme til at arbejde sammen med hinanden. Pigerne fortæller, at projektkoordinatoren for Lommepengeprojektet, Mohammed, som noget nyt har fastsat en regel om, at de unge skal arbejde i hold, da der er nogle af de andre unge, som ikke laver det, de bliver sat til. I samtalen siger Aisha, at: *“De voksne i kvarteret holder øje med os, når vi er på arbejde, og hvis de ser, at vi ikke laver noget, fortæller de det videre til Mohammed.”* (Bilag 2: 24).

Ud fra disse udtalelser får vi en fornemmelse af, at pigerne føler sig overvåget af de voksne i kvarteret, når de arbejder i Lommepengeprojektet, samtidig med at de voksne ikke har tiltro til, at de unge udfører det arbejde, de skal. Med udgangspunkt i Wacquants teori kan der argumenteres for, at overvågning og manglende tiltro har betydning for boligområdets sammenhængskraft. Når de voksne overvåger de unge opstår der potentielt en social opdeling af Charlott kvarterets beboere, hvilket kan

påvirke den mellem menneskelige tillid negativt og medføre at Charlottekvarterets solidaritet forværres.

Foruden argumentet om at overvågning og manglende tiltro til de unge i Lommepengeprojektet kan medføre en social opdeling af Charlottekvarteret, kan Putnams perspektiver på tillid som determinant for social kapital ligeledes sættes i relation til ovenstående udtalelse. Dette gør sig gældende, da forbindelser mellem individer er påvirket af den generaliserede gensidighed og særligt overholdelse af sociale normer og tillid (Putnam 2000). Med Aishas udtalelse kan der således argumenteres for, at der sker et brud på den sociale norm, der eksisterer om at passe sit arbejde, hvilket medfører lavere tillid blandt beboerne i Charlottekvarteret og frembringer et behov for overvågning. Denne manglende generaliserede gensidighed kan således også få en negativ indvirkning på Charlottekvarterets sammenhængskraft, hvilket yderligere kan få betydning for pigernes muligheder for netværksdannelse.

På baggrund af den sociale opdeling af Charlottekvarterets beboere samt den øget mistillid, som følge af manglende overholdelse af de sociale normer, kan styrkelse af de interne sociale bånd gennem afgrænsende og brobyggende social kapital få værdi for pigerne og deres kvarter. Betydningen af netværks værdi kommer da også til udtryk i forbindelse med vores workshops med pigerne. Her finder pigerne det vigtigt at sætte ord på, at det er vigtigt, at der findes jobs til unge under 15 år, og hvorfor Lommepengeprojektet kunne trænge til forbedringer. Da vi spørger, om der er nogen, der kunne tænke sig at fortælle om ønsket om fritidsjob fra utopifasen udbryder Naima:

“Det er vigtigt! Man vil gerne tjene flere penge og arbejde mere, men det er svært, når man er under 15 år. Jeg kunne godt tænke mig at arbejde i butik, møde nye kollegaer og have mere ansvar. For i Lommepengeprojektet kender man alle i forvejen. Et nyt arbejde kunne give nye venner, og man ville kunne komme lidt væk fra Charlottekvarteret og prøve noget andet.” (Bilag 4: 11).

Med udgangspunkt i specialets sundhedsforståelse og Wackerhausens perspektiver på at sundhed må substantialiseres gennem individets ægte mål ud fra dets kontekst og mulighedsrum (Wackerhausen 1994), kan der argumenteres for, at gode livsbetingelser og sundhed for Naima handler om at få handleevne til udforske nye veje i livet. Det vil sige, at Naima inden for dette område af sit liv er i stand til at gøre sig bevidst om, at både nye relationer og miljøer er ægte mål for hende i forbindelse med et nyt fritidsjob. Med specialets transformative empowermentorienterede perspektiv må det

anses som vigtigt at støtte Naimas handleevne til at indfri disse mål. I Andersens optik og med et perspektiv på mægtiggørelse er det derfor essentielt, at helhedsplanens medarbejdere får indsigt i pigernes drømme og ønsker for livet i Charlottekvarteret, da det er herigennem, at helhedsplanen kan støtte dem gennem styrkelse af rammerne for deres livsbetingelser. Dette vil uddybes i analyseafsnittet "Hvorfor skal pigernes stemmer høres?".

For Naima og Stine er det ikke kun nye fritidsjobs, der har værdi. En forbedring af Lommepegeprojektet står også centralt for deres ønsker. Stine forklarer: "*Jeg har hørt, at nogle af drengene har hjulpet især de ældre mennesker i området, og det kunne være fedt, hvis vi også kunne være med til det*". Naima istemmer sig og siger: "*Så kunne vi tjene penge, og også samtidig hjælpe folk.*" (Bilag 4: 11). Hertil må Aishas mening om Lommepegeprojektet knyttes. Hun fortæller: "*Ja altså, der kunne godt være flere muligheder for arbejdsopgaver. Måske spørge de andre i kvarteret om der er noget, som de har brug for hjælp til - altså for eksempel hjælpe ældre med at slå deres græs.*" (Bilag 4: 5f). Ud fra ovenstående udtalelser fra Stine, Naima og Aisha, må det pointeres, hvor bevidste og reflekterede de er vedrørende deres muligheder i Charlottekvarteret. Pigernes ønsker om forbedringer af Lommepegeprojektet kan sættes i relation til Putnams udlægninger om afgrænsende og brobyggende relationer, da ønskerne til dels kredser om dannelse af nye netværk. Med Putnams optik er pigernes muligheder for afgrænsende social kapital i kvarteret vigtig for følelsen af tryghed i deres hverdag og for loyaliteten blandt deres naboer. Hvis Mohammed i samarbejde med helhedsplanen udvikler Lommepegeprojektet i retning mod at indføre arbejdsopgaver, der kan hjælpe de ældre beboere, kan der skabes netværk til de voksne, som er en del af Charlottekvarteret. Hermed vil der eksistere fælles sociale dimensioner mellem pigerne og de ældre, da de kommer fra samme boligområde, hvorfor relationen kan betegnes som afgrænsende og samtidig positiv for pigernes følelse af tryghed i Charlottekvarteret. Samtidig kan netværk til de ældre beboere karakteriseres som brobyggende relationer, da de ældre har andre sociale dimensioner end pigerne selv, som for eksempel deres aldersforskel. Dette er netop Putnams pointe med, at der i alle relationer eksisterer både brobyggende og afgrænsende social kapital (Putnam 2000). Styrkelse af nye sociale relationer til blandt andet Charlottekvarterets ældre beboere kan med Putnams perspektiver derfor argumenteres for at styrke Charlottekvarterets sammenhængskraft. Ydermere kan styrkelse af netværk mellem pigerne og de øvrige beboere forstås gennem Andersens begreb om horisontal empowerment. Dette fordi horisontal empowerment refererer til, hvordan der gennem handlekraftige netværk, som eksempelvis Lommepegeprojektet, kan styrkes netværk blandt beboerne.

Gennem vores tid sammen med pigerne har vi fået indsigt i, at også andre aktører end helhedsplanens medarbejdere gør en indsats for de unge i området. Lederen af den lokale ungdomsklub, Peter, er gennem en koordineret indsats mellem den lokale klub og Charlotteskolen i gang med at hjælpe Maryam på 15 år med at søge et fritidsjob uden for kvarteret (Bilag 2: 8). Med udgangspunkt i Putnam og Granovetters perspektiver på hvor værdifulde svage bånd og dermed brobyggende netværk kan være for individet (Putnam 2000), kan Peters handling anses som værdifuld for Maryams muligheder for netværksdannelse. Dette fordi denne linking kan betragtes som en måde, hvorpå han kan tilbyde hende nye livschancer ved muligheden for et nyt fritidsjob. I relation til de unges muligheder for at erhverve sig et nyt fritidsjob kan der argumenteres for, at helhedsplanens medarbejdere også har mulighed for at udvikle nye åbninger til netværk, som de unge kan få gavn af. Denne påstand kommer sig af vores indsigt i, hvor kontinuerligt disse unge mennesker besøger helhedsplanens kontor (Bilag 2). Hertil kan det være en oplagt mulighed for helhedsplanens medarbejdere at støtte pigerne til at udvikle disse brobyggende netværk, da disse ligeledes kan få betydning for, at pigerne kan tilegne nye former for brobyggende social kapital uden for boligområdet i forbindelse med jobsøgning. Hertil kan Andersens perspektiver om vertikal empowerment tilknyttes, da dette kommer til udtryk, når grupper, som for eksempel pigerne, gennem klubbens leder, Peter, bliver styrket i forhold til handlesammenhænge på højere niveauer i samfundet i form af adgang til fritidsjobs uden for boligområdet. På samme måde ville en udvikling af helhedsplanens fokus på at linke pigerne til nye sociale kredse ligeledes få betydning for denne vertikale empowermentproces og dermed også transformativ empowerment.

Med dette analytiske afsnit argumenteres for, at Lommepegeprojektet skaber værdi for pigerne, da de herigennem får mulighed for at tjene deres egne penge og samtidig styrke deres eksisterende netværk. Derudover eksisterer der i forbindelse med Lommepegeprojektet sociale betingelser, i form af overvågning, som påvirker og øger mistilliden i Charlottekvarteret, hvilket kan påvirke pigernes muligheder negativt i forhold til ny netværksdannelse internt i boligområdet. Lommepegeprojektet kan ifølge pigerne dog med fordel udvikles således, at der kan opstå nye muligheder for udvikling af pigernes netværk. Det er derfor essentielt, at helhedsplanens medarbejdere får indsigt i pigernes ægte mål, så der kan sættes fokus på, om livsbetingelserne i Charlottekvarteret fordrer, at pigerne får mulighed for at opnå disse mål. Hertil anses helhedsplanens medarbejdere for at have muligheder for at udvikle nye åbninger til netværksdannelse i forbindelse med muligheden for nye fritidsjobs.

Pigernes erhvervspraktik

Foruden helhedsplanens initiativ om Lommepengeprojektet, hvorigennem pigerne får kendskab til at varetage et fritidsjob, kan pigernes erhvervspraktik-periode gennem Charlotteskolen anses som en mulighed for opbyggelse af netværk udenfor Charlott kvarteret. Samtidig kan praktikken åbne døre for, at pigerne kan erhverve sig fritidsjobs, som de udtrykker et ønske om i ovenstående afsnit. Da 8. klasses erhvervspraktik faldt sammen med den tid, vi tilbragte med pigerne, kredsede flere af samtalerne naturligt om, hvordan de havde tænkt sig at få en praktikaftale i hus, og hvad de forventede af forløbet (Bilag 2).

Da vi en torsdag er med pigerne på arbejde i den lokale børnehave, inddrager Stine os i, hvilke tanker hun har om sin praktik og sit liv i fremtiden. Imens vi går og fejer, bemærkes det, hvor naturlig hun er i sin omgang med børnene, hvorfor hun får et kompliment. Hun bliver glad for komplimentet og uddyber, at hun skal i praktik i samme børnehave, som hun selv engang gik i. Hun fortæller, at denne institution er placeret tæt på hendes farmor i en anden by end Hedehusene, og hun indvier os i, at: *“(...) det er fedt at komme lidt væk herfra og bare se noget andet.”*. Til spørgsmålet om hvad hun gerne vil lave, når hun bliver voksen, siger hun: *“Det ved jeg ikke rigtig, men det er meget spændende at arbejde med børn.”*. Hun fortæller, at hun har fundet ud af dette ved at arbejde i børnehaven gennem Lommepengeprojektet og ved at være med i en frikvarterordning med leg i skolen (Bilag 2: 10). I relation til specialets sundhedsforståelse og Wackerhausen kan praktikken anses for at skabe betingelser for, at Stine får erfaringer og kontakter, der på sigt kan bidrage til en indfrielse af hendes mål om at komme til at arbejde med børn i fremtiden. Der kan yderligere argumenteres for, at erhvervspraktik kan lægge op til refleksion over muligheder for fremtiden samt refleksion over betydningen af de netværk, som dannes i erhvervspraktikken. Pigernes erfaring inden for forskellige erhverv kan betragtes som en af de muligheder, de har for at opbygge brobyggende netværk til nyttige personer uden for Charlott kvarteret, hvorfor der derfor må argumenteres for vigtigheden af en positiv oplevelse i praktikken.

For Huda var det dog en decideret dårlig oplevelse at være i praktik. Hun fortæller, hvor stride medarbejderne fra praktikstedet havde været:

“Jeg havde virkelig ikke en god oplevelse i praktik. Mig og de andre piger fra klassen var meget påvirket af, hvor stride medarbejderne var over for os. Selvom vi godt kunne finde ud af det, bagtalte de os og sagde: ‘Hvorfor skal de være her?! De kan jo heller

ikke finde ud af noget!’ Siden den uge har jeg ikke haft lyst til at gå derind og handle på grund af de grimme oplevelser - selvom jeg faktisk lærte at være imødekommende i min tid i Føtex.” (Bilag 4: 1).

Som citatet antyder, opnåede Huda ikke at linke med medarbejderne fra sit praktiksted med formålet om at danne nye netværk. Med Putnams optik blev det således ikke en realitet at skabe netværk til nye sociale kredse på tværs af sociale skel, da der ikke eksisterede en gensidig tillid blandt Huda, de andre piger fra klassen og medarbejderne i Føtex. Dét som hun fik ud af forløbet var, ifølge hende selv, at lære at være imødekommende over for kunderne, hvilket, hun mener, var det eneste positive ved at være i praktik (Bilag 4: 1).

For Aisha og Maryam skabte praktikforløbet i et supermarked derimod gode oplevelser, og pigerne opnåede muligheder for et kommende fritidsjob den dag, de bliver gamle nok til at arbejde i et supermarked. Det var praktikstedets chef, som italesatte denne mulighed (Bilag 4: 1), og med Putnams perspektiver på brobyggende relationer kan der argumenteres for vigtigheden af denne relation, da pigerne og chefen får knyttet bånd og linker deres alsidige egenskaber til hinanden med formålet om et nyt fritidsjob. Hertil kan den positive oplevelse i praktikken og opbyggelsen af brobyggende social kapital altså siges at skabe værdi for Aisha og Maryam, da der i relationen til chefen opstår et netværk og nogle ressourcer, der kan fordre, at pigerne kan forfølge deres individuelle mål om at tilegne sig et fritidsjob.

Erhvervspraktikken kan ud fra ovenstående siges at være mulighedsskabende for, at pigerne kan danne nye brobyggende netværk, der kan være medvirkende til, at de kan forfølge deres individuelle mål om at få et fritidsjob. Dette kræver dog, at der er en gensidig tillid mellem praktikstedet og pigerne, da der ellers er risiko for, at pigerne gennem erhvervspraktikken til stadighed ikke får oplevelsen af at få styrket brobyggende sociale relationer, som det gør sig gældende i Hudas tilfælde. Pigerne muligheder for dannelse af brobyggende netværk kan ud fra dette analyseafsnit siges at være varierende afhængigt af deres forskellige oplevelser med erhvervspraktikken.

Foruden et blik på pigerne muligheder for at indfri egne mål samt dannelse af social kapital i relation til Lomme pengeprojektet og erhvervspraktikken så finder vi det relevant at undersøge pigerne eksisterende netværk, herunder resourcepersoner og rollemodeller, der kan have en betydning for pigerne livsmuligheder og deres sundhed. Dette vil blive udfoldet i følgende analyseafsnit.

Pigernes sociale relationer

Gennem vores tilbragte tid med pigerne har vi opnået dybdegående indsigt i, hvor forskellige deres hverdag og sociale relationer er, samt hvilke relationer de finder betydningsfulde i deres hverdagsliv, hvilket dette analyseafsnit vil udfolde.

Da vi er med Stine og Naima i shopping centret City2 for at lære om, hvor de tilbringer meget af deres fritid, spørger vi ind til deres relation til Aisha, Maryam og Huda. Vi havde nemlig forinden observeret, at pige-grupperne ikke hilser eller taler sammen, selvom de befinder sig i samme rum (Bilag 2: 40f). Til dette forklarer Stine og Naima, at de bruger deres fritid på at være sammen med dem fra deres egen klasse, og at de i skolen er meget klikeopdelt, hvorfor de ikke taler med dem fra parallelklassen (Bilag 2: 54f). Når vi er sammen med Aisha, Maryam og Huda giver de ligeledes udtryk for, at de bruger meget af deres fritid på hinanden og på deres øvrige venner, som de kender fra området (Bilag 2: 28f). Med Putnams perspektiver på den afgrænsende social kapital negative konsekvenser kan det betragtes, at pigerne kan have tendens til at afgrænse sig fra omverdenen, hvis de bruger størstedelen af deres tid sammen med venner, som mest minder om dem selv. Dog kan de positive konsekvenser af den afgrænsende social kapital komme til udtryk ved, at disse netværk bidrager med social støtte og en høj grad af loyalitet, der kan have stor betydning for pigernes hverdagsliv. På baggrund af denne opdagelse har det gennem vores tid i Charlott kvarteret været vigtigt for os at få kendskab til, hvilke personer der indgår i deres liv ud over deres venner.

Pigernes ressourcepersoner og rollemodeller

De fem piger har i fællesskab med os kortlagt betydningsfulde relationer i deres hverdagsliv, og gennem samtaler om disse fik vi kendskab til de familiære bånd, der kan betragtes som en ressource for pigerne. I nogle tilfælde er det en moster eller faster, der agerer som ressourceperson og tæt relation i hverdagen, og for andre er det deres forældre. Der er dog forskel på antallet af pigernes ressourcepersoner (Bilag 2: 30f). Naima er en af de piger, som italesætter, at hun bruger meget af sin fritid på sin familie og har et stort netværk gennem dem (Bilag 2: 39). Ved at trække på Putnams perspektiver på social kapital som determinant for sundhed kan Naimas mange familiære bånd argumenteres for at have betydning for hendes velbefindende i hverdagslivet og påvirke hendes chancer for et bedre liv i forhold til sundhed og velvære sat op imod personer med få netværk. Maryam er en af de piger, som derimod ikke italesætter ressourcepersoner eller personer, som hun ser op til over for os. Det, ikke at have tætte relationer, kan være et følsomt emne at tage fat i, og med

udgangspunkt i vores tilgang til felten er det først efter et stykke tid, at vi får indsigt i hendes familieforhold. På en gåtur rundt i kvarteret fortæller Maryam, Aisha og Huda om deres etniske rødder og deres rejser til disse lande, hvorfor der også åbnes op for, hvor mange af deres familiemedlemmer, der lever i Danmark, og hvor mange af dem som ikke gør (Bilag 2: 34). Aisha og Huda igangsætter selv en samtale om deres rejser til deres oprindelseslande, og da vi spørger ind til Maryams familie og deres oprindelse, fortæller hun med en forsigtig stemme: *“Min familie er fra Afghanistan. Jeg har kun besøgt dem én gang, og i Danmark har jeg kun mine søskende og forældre, men vi laver ikke så meget sammen.”* (Bilag 2: 34). Ud af denne forsigtige stemmes udtalelse tolker vi, at Maryam ikke føler sig bekvem ved samtalen, og taget i betragtning at det var de andre piger, som indledte denne, ledes samtalen hurtigt over på et andet emne (Bilag 2: 34). Gennem denne episode kan der med udgangspunkt i Putnams optik argumenteres for, at Maryam ikke har samme grad af social kapital, som for eksempel Naima, hvilket muligvis kan have betydning for, hvilke muligheder hun har for at forbedre sine livschancer. I Maryams tilfælde kan det således anses som essentielt, at hun kan gøre brug af sine brobyggende netværk til at forbedre sine livschancer. Det lader da også til, at Maryam er bevidst om at gøre brug af disse netværk og ressourcepersoner, hvilket vi oplever i tre forskellige sammenhænge:

I forbindelse med planlægning af vores tid sammen med pigerne fortæller Maryam, at hun går til lektiehjælp, hvorfor hun ikke kan mødes med os visse fredage (Bilag 4: 6). Som tidligere nævnt får hun også hjælp af Peter, den lokale klubleder, til at finde et fritidsjob uden for Charlottেকvarteret (Bilag 2: 3). Hun bidrager endvidere i workshoppen med adskillige ideer til realisering af en lektiecafé, hvilket kræver ressourcepersoner til at varetage denne (Bilag 4: 13).

Med specialets sundhedsforståelse og perspektivet på det åbne sundhedsbegreb bevidner Maryams udtalelser og handlinger om, at hun både har et ønske og mål om at være dygtig i skolen og finde et job med formålet om at tjene sine egne penge. Som Wackerhausen pointerer, kan livsbetingelser af blødere karakter være åbne for subjektets indgriben og hermed være mål for ændring, hvorfor en indfrielse af subjektets mål, og dermed sundhed, kommer til udtryk i handleevne i forhold til disse livsbetingelser (Wackerhausen 1992). Således argumenteres der for, at Maryams sundhed styrkes gennem det, at hun er bevidst om, hvilke personbundne handlefærdigheder hun har og ikke har og derfor også er klar over, at ændringer i hendes livsbetingelser, for eksempel ved oprettelse af en lektiecafé, kan få betydning for hendes livschancer og dermed også hendes velbefindende og sundhed.

I forbindelse med kortlægningen af vigtige personer i pigernes hverdagsliv fortæller Aisha om sin tætte relation til sin tante:

“Min tante ser jeg tit. Hende kan jeg lave de samme ting sammen med, som jeg gør med mine veninder. Som for eksempel at tage i City2 eller bare hygge derhjemme. Hun er også uddannet i biomedical engineering, og det vil jeg også gerne være. Det er sådan noget med, hvordan medicin og teknologi spiller sammen, og hvordan teknologi kan hjælpe, hvis folk for eksempel er syge og ligger på hospitalet. Derfor ved jeg, at jeg efter skolen nu her skal i gymnasiet og så fem år på universitet på DTU bagefter.” (Bilag 2: 44).

Med Aishas mål om at uddanne sig til civilingeniør inden for området biomedical engineering og med den tætte familiære relation ved sin side, kan der med Putnams perspektiver argumenteres for, at tanten bidrager med en afgørende social og psykologisk bistand til Aishas fremtidige uddannelse og jobmuligheder. Denne afgørende bistand er netop, hvad Putnam italesætter som det positive ved at have afgrænsende netværk, da den sociale lim mellem Aisha og hendes tante medfører høj grad af loyalitet mellem dem. I denne forbindelse kan Aishas relation til sin tante betragtes som, at tanten agerer rollemodel for hende, hvorigennem Aisha kan spejle sig og søge hjælp hos hende i forbindelse med at blive civilingeniør. Med Putnams understregning af at sunde sociale netværk kan forstærke sunde normer (Putnam 2000), er Aishas tante en person, der har positive konsekvenser for Aishas liv. Da sundhed i Wackerhausens optik omhandler evnen til at opnå ægte mål (Wackerhausen 1994), kan der udledes, at der med Aishas ønske om at uddanne sig kan siges at være tale om en sund norm, der forstærkes af hendes livsbetingelser og sociale netværk. Denne relation til tanten har således betydning for Aishas subjektive generaliserende handlegapacitet til at udnytte sine muligheder i livet og skabe sig den fremtid og uddannelse, hun ønsker sig.

Således identificeres det, at pigerne har ressourcepersoner i deres liv, dog er det forskelligt, hvor mange de hver især har som støtte i deres hverdagsliv. Når pigernes ressourcepersoner bidrager med støtte til dem, kan deres sundhed anses at blive styrket ved, at der bliver skabt betingelser for, at pigernes handlegapacitet opbygges med formålet om, at de kan opnå deres mål i livet.

Voksne ressourcepersoner og rollemodeller i Charlott kvarteret

Foruden betydningen af pigernes ressourcepersoner og rollemodeller, som italesættes under kortlægningen af deres betydningsfulde relationer i deres hverdagsliv, får vi et generelt indtryk af, at der eksisterer et manglende link til andre voksne rollemodeller i kvarteret. Dette tolker vi eksempelvis ved, at pigerne under vores workshops fortæller:

“Mange af de voksne beboere i kvarteret opfører sig barnligt og taler grimt. Det er ikke rart, og man føler sig nogle gange lidt utryk. Især mændene og de unge drenge bestemmer meget og overtager for eksempel nogle gange fodboldbanerne, hvor de smider de yngre og børnene væk, selvom de havde banerne først.” (Bilag 4: 3).

Ud fra ovenstående udleder vi, at pigerne ikke anser de omtalte voksne som positive rollemodeller, da de tværtimod har en negativ indvirkning, som kommer til udtryk ved, at pigerne oplever utryghed, når der bliver talt grimt, og mændene og drengene overtager nogle af faciliteterne. Med udgangspunkt i Putnam kan man hertil argumentere for, at der ikke opleves en stærk gensidighed eller et stærkt bånd mellem pigerne og de omtalte voksne, hvilket kan tyde på, at mændenes indbyrdes afgrænsende netværk har en ekskluderende indvirkning på pigerne. Muligvis på baggrund af denne manglende gensidighed mellem pigerne og mange af de mandlige beboere i kvarteret, efterspørger pigerne under vores workshops en kvinde- og mandedag. En af pigerne foreslår, at man kunne lave en temadag i kvarteret, hvor kvinderne og pigerne samles og laver ting sammen - såsom at lægge make-up, style tøj og lave mad sammen. Mændene kunne også samles på samme måde og eksempelvis spille fodbold. På denne måde ville pigerne og kvinderne kunne lave hyggelige ting sammen, uden at mændene og drengene overtager (Bilag 4: 6). Dette ønske kan være et udtryk for, at pigerne mangler nogle kvindelige rollemodeller i kvarteret, hvor der lægges vægt på fælles interesser. De fælles interesser og det fælles køn kan betragtes som sociale dimensioner, der muligvis kan skabe større mulighed for social kapital for pigerne i relation til kvinderne.

Generelt oplever vi under vores workshops med pigerne, at de lægger meget vægt på, at deres utopier og forslag til aktiviteter kræver nogle voksne ansvarspersoner og ressourcepersoner, der kan hjælpe med at realisere forskellige initiativer (Bilag 4).

Da vi spørger pigerne ind til, hvilke forhindringer der kunne være for at få realiseret nogle af deres forslag til initiativer, siger Maryam eksempelvis:

“Der er rigtig mange negative gamle folk, der vil være imod det. De stemmer altid imod! Det er særligt de der pensionister, der er irriteret over, at deres penge skal gå til unges projekter.” (Bilag 4: 15).

Hermed giver Maryam udtryk for, at der særligt er mange af de ældre beboere, som ikke har lyst til at støtte op omkring de unges initiativer. Maryams udtalelse kan således sidestilles med afsnittet i delanalyse 1 “Bestyrelsen”, hvor det pointeres, hvordan bestyrelsens magt spiller en rolle for, hvilke nye initiativer der søsættes i området. I citatet kommer det til udtryk, at pigerne oplever, at der er en manglende opbakning, og at nogle af beboerne ikke ønsker, at deres penge skal investeres i initiativer til unge. Denne manglende opbakning kommer ligeledes til udtryk, når Naima fortæller, at pigerne har et ønske om at komme på flere ture udenfor kvarteret. Hun fortæller endvidere, at der aldrig bliver lavet nogle ture af skolen, og at det er forældrerådet, der styrer og planlægger ture for de unge. En af de andre klasser har været på flere ture, fordi forældrene i deres forældreråd har arrangeret det, men forældrerådet i pigernes klasse gider ikke arrangere ture (Bilag 4: 10).

Ud fra pigernes udtalelser kan man udlede, at deres muligheder for afgrænsende og brobyggende social kapital gennem positive rollemodeller i Charlott kvarteret lader til at være begrænsede. Man kan argumentere for, at disse manglende rollemodeller kan have betydning for, at pigerne i denne sammenhæng har en negativ social kapital. Denne manglende støtte fra voksne, kan der yderligere argumenteres for, skaber dårligere livsbetingelser for at kunne indfri egne mål omhandlende deres ønsker i og drømme for Charlott kvarteret. Hermed kan man med Wackerhausens optik betragte, at pigernes generaliserende handlekapacitet svækkes, og at der skabes barrierer for pigernes sundhed. Således argumenteres der i dette analyseafsnit for, at pigernes netværk i form af ressourcepersoner og rollemodeller skaber gode livsbetingelser for, at de kan indfri deres egne mål i forhold til eksempelvis skole og uddannelse. Dog kan der i boligområdet mangle støtte fra omgivende voksne, hvilket kan ses som en barriere for pigernes muligheder for netværksdannelse i forbindelse med at realisere deres drømme og ønsker for deres liv i Charlott kvarteret.

Afrunding på analysedel 2

I denne analysedel har vi udfoldet perspektiver på barrierer for netværksdannelse, eksempelvis i form af at utryghed i boligområdet kan virke ekskluderende og skabe sociale og fysiske opdelinger mellem beboerne i kvarteret. Vi har blandt andet også udfoldet, at en indsats som Lommepengeprojektet kan skabe muligheder for netværksdannelse og styrke de interne sociale bånd i Charlott kvarteret. De interne sociale bånd kan endvidere styrkes ved en yderligere udvikling af mulighederne for at danne nye relationer under arbejdet i Lommepengeprojektet. Udviklingen af Lommepengeprojektet viser pigerne interesse for at blive inddraget i ved at kunne have større indvirkning på, hvilke arbejdsopgaver der er mulige. I denne sammenhæng har pigerne også et ønske om at kunne udvide deres netværk og skabe muligheder for at kunne varetage andre fritidsjob. Det er i denne analysedel således pointen, at ressourcepersoner og netværk betonet af gensidig tillid kan støtte pigerne og bidrage til, at de kan opnå bedre livsbetingelser for at kunne indfri egne mål, hvilket kan skabe bedre livschancer og sundhed for dem. Argumentet er her, at det kan være en fordel for pigernes netværk og muligheder for sundhed, at der skabes et større link mellem pigerne og andre voksne både i og uden for Charlott kvarteret.

KAPITEL 8

Delanalyse 3

Delanalyse 3 - Ulige fordeling af social kapital

I denne delanalyse vil vi rette fokus mod den del af problemformuleringen, hvor vi spørger til, hvilke konsekvenser en ulige fordeling af muligheder for netværksdannelse mellem piger og drenge i Charlott kvarteret kan have for pigernes sundhed.

Når vi i dette speciale tager udgangspunkt i, at en transformativ empowermentorienteret tilgang beror sig på en forståelse af, at der i samfundet eksisterer ulige fordelinger af blandt andet social-, økonomisk- og kulturel kapital, opstår et sigte om at ændre de betingelser og mekanismer, som fordrer disse ulige fordelinger og påvirker individers livschancer (Andersen 2005). Hertil beskriver Andersen også, at underprivilegerede grupper skal betragtes i kontekst til disse mekanismer, der kan fastlåse mennesker i afmagtssituationer med begrænsede handlerum (ibid.). Derfor er det i dette afsnit nødvendigt at anskue, på hvilke områder Charlott kvarterets piger kan være underprivilegerede ved ulige fordeling og mulighed for at tilegne sig social kapital i forhold til alderssvarende drenge i boligområdet. Endvidere er det vigtigt at tydeliggøre, hvorfor pigerne skal høres i forhold til deres ønsker for nye initiativer i området.

Aktiviteter på tværs af køn

Med pigerne har vi talt meget om, hvad vi fandt spændende at lave i vores fritid. Maryam, Melika og Aisha fortalte os, at de ikke laver så meget, når de har fri fra skole, og at de mest opholder sig hjemme eller på deres arbejde én gang om ugen i Lommepengeprojektet. Hvis de skal lave noget sammen, er de ofte nødt til at tage i City2, der ligger i Høje Taastrup. Det skyldes, at der især om vinteren ikke er så meget at lave i Charlott kvarteret for unge, og pigerne oplever, at mange af de aktiviteter, der iværksættes, er rettet mod drengene og deres interesser. Dette kan eksempelvis være fodbold. Nogle af pigerne vil til tider gerne være med til at spille fodbold. Maryam har været med på et pigefodboldhold en gang, men opbakningen var for lav, og det var svært at samle et helt hold, så dette eksisterer ikke længere (Bilag 2: 3). Blandt pigerne er der en fælles oplevelse af, at drengene ikke ønsker at spille med dem, og da samtalen falder på fodbold under utopifasen i onsdagsgruppens workshop, fortæller pigerne, at det kunne være sjovt at spille på blandede hold, så de kan vise drengene, hvad de kan, og så drengene kan få et andet syn på dem. Det synes de kunne være fedt fordi: *“(...) så vi får mere lov til ting overfor drengene. Så deres indtryk bliver noget andet. Altså så vi kan ændre drengenes opfattelse af os.”* (Bilag 4: 5). Pigerne i Charlott kvarteret ønsker altså at kunne skabe netværk på tværs med drengene og ændre deres relation, så de kan få mulighed for at deltage på lige fod med dem i aktiviteterne i kvarteret.

Med udgangspunkt i det åbne sundhedsbegreb kan der argumenteres for, at pigernes ønske om at kunne danne netværk med drengene er forankret i et ægte mål. Når de ægte mål udspringer af en indre lyst og bevidst er valgt af den enkelte (Wackerhausen 1994), kan der med pigernes italesættelse ovenfor anskues en motivation for at forandre deres relationer til drengene i kvarteret for også at kunne ændre de muligheder, de har for deltagelse i aktiviteter. I Wackerhausens optik er der dog også ydre livsbetingelser, der gør sig gældende, når det kommer til subjektets handlekapacitet og evne til at indfri ægte mål (ibid.). Disse ydre betingelser kan eksempelvis være i form af de muligheder, der kan skabes af helhedsplanens aktiviteter, der inddrager både pigerne og drengene. I Charlottekvarteret kan der således betragtes en barriere for pigernes muligheder for at indfri deres mål om at danne stærkere netværk med drengene, idet fokus på at skabe samvær på tværs af pigerne og drengene er begrænset.

For at imødekomme pigernes motivation for at forandre deres relation til drengene kunne helhedsplanens medarbejdere bidrage med flere aktiviteter, der blander drenge og piger, for netop at fordre intern netværksdannelse og ændre pigernes muligheder for deltagelse i aktiviteter. Ved at helhedsplanens medarbejdere laver initiativer på tværs af køn, hvor pigerne i højere grad inkluderes, kan de med Putnams perspektiver få større mulighed for at skabe brobyggende social kapital, eksempelvis til medarbejderne, ved at pigerne får knyttet bånd til dem på tværs af sociale dimensioner og linker til deres alsidige egenskaber. Relationsbåndene mellem helhedsplanens medarbejdere og pigerne vil muligvis også kunne afføde, at medarbejderne kan komme til at agere som rollemodeller for dem, hvilket med udgangspunkt i Putnam kan bidrage til at pigernes identiteter udvides, hvortil gensidigheden generaliseres og strækkes til ikke kun at rette sig mod mennesker fra samme netværk. Ydermere kan pigerne via nye aktiviteter på tværs af køn også få større mulighed for at skabe afgrænsende social kapital i forhold til drengene i kvarteret, hvilket kan være bidragende til, at der opstår højere grad af stærke sociale bånd og loyalitet som kan forstærke den fælles identitet i boligområdet. Denne sociale identitet skal forstås i samspil med pigernes udsagn om, at de ønsker, at drenges indtryk af dem skal ændres. Indtrykket kan således sammenkobles med et ønske om at skabe en gensidig forståelse af hinandens identiteter. Med Putnams blik vil et større fællesskab om aktiviteter i Charlottekvarteret således bidrage til et mere solidarisk boligområde.

Med en forståelse af transformativ empowerment kan vi med Andersens perspektiver yderligere koble dette udviklingspotentiale om styrkelse af relationerne mellem pigerne og drengene til den horisontale form for empowerment, hvor der er fokus på at styrke handlekraftige netværk mellem aktører på samme niveau (Andersen 2005). Således vil oprettelse af nye aktiviteter på tværs af køn ikke kun

indfri pigernes mål, men sandsynligvis også bidrage til horisontal empowerment af Charlotteskvarterets unge, hvilket helhedsplanen også italesætter ved deres ønske om at lave indsatser, der samler beboerne i kvarteret (Ny Helhedsplan 2016-2020).

Fodbold som arbejdsmetode

At fodbold er en sportsgren, som dyrkes meget i Charlotteskvarteret, stiftede vi også bekendtskab med, da vi afholdte det indledende møde med helhedsplanens medarbejdere og den tilknyttede sundhedskonsulent fra kommunen. De havde inviteret en ung dreng fra boligområdet, som hver lørdag træner kvarterets ungdoms-fodboldhold og som også, sammen med helhedsplanens medarbejdere, skal spille en rolle i planlægningen af den årlige fodboldturnering, Charlotte-cuppen. Adspurgt, om han kan se det som en mulighed, at piger deltager i træningerne om lørdagen, udtrykker han, at det ikke er så god en ide, da han mener, at det vil påvirke spillet, men han er åben for, at de kan komme og kigge på (Bilag 1: 2).

Med baggrund i dette møde har det været fremtrædende, at fodbold ikke bare er en vigtig sportsgren i Charlotteskvarteret, men også fungerer som en arbejdsmetode for helhedsplanens medarbejdere til at arbejde med de unge drenge. Deres ide var, at vi med specialeafhandlingen skulle rette fokus mod fodbold som aktivitet og samarbejdsmetode til, at unge drenge kunne få netværk til både erhvervsliv og erhvervsskoler. Denne kontakt skulle opstå ved, at drengene selv skulle bygge banerne til en boldbane med hjælp fra erhvervsskolerne, og på banerne kunne diverse erhvervsdrivende reklamere i udveksling for lærepladser, hvormed der kunne skabes muligheder for netværksdannelse for drengene (Bilag 1: 2). Denne samarbejdsmetode kan, med Putnams optik, betragtes med formål om at øge brobyggende social kapital for drengene ved at skabe netværk på tværs af sociale skel og give drengene mulighed for at knytte bånd til mennesker med andre egenskaber end dem selv. Således kan drengene ved at linke med erhvervslivet opnå relationer, der kan tilbyde dem livschancer ved nye muligheder for jobs. Som det beskrives i teori afsnittet "Social kapital", er denne brobyggende form for social kapital bidragende til, at mennesker kan få et forspring og komme frem i livet (Putnam 2000). Hermed er der i helhedsplanens arbejde en stærk metode - som kaldes co-creation - til at opnå netværksdannelse og resultater på tværs af samfundsmæssige skel. I det transformative empowermentperspektiv kan den vertikale empowerment hermed styrkes, idet drengene som gruppe opnår øgede handlesammenhænge på højere niveauer i samfundet i form af adgang til erhvervsskoler og erhvervsliv. Fodbold kan således anses som en samarbejdsmetode med formål om empowerment og skabelse af livschancer for drengene, hvilke ikke i samme grad bliver tilgængelige for pigerne i

kvarteret. Dette skyldes: at det ikke betragtes som en mulighed, fra nogle af drengenes side, at pigerne skal deltage sammen med dem; at pigerne ikke selv har haft mulighed for, eller er blevet støttet til, at fastholde spillere til at kunne stille med et hold til fodboldturneringen; samt at en stor del af pigerne ikke interesserer sig for at dyrke fodbold, hvormed deres chance for at udnytte ovenforstående muligheder for netværksdannelse ikke opstår.

Betydningen af kvindelige netværk

Helhedsplanens arbejdsmetode gennem fodbold, som vi i ovenstående afsnit udleder som værende med til at styrke drengenes livschancer gennem øget netværksdannelse, kan relateres til helhedsplanens medarbejderes køn. Hertil må det italesættes, at helhedsplanens medarbejdere primært består af mænd, hvilket kan argumenteres for at have betydning for pigerne. Under vores aktionsforskningsinspirerede dialogmøde med Andreas spørger vi ind til dette, hvortil Andreas siger:

“Ja der er mange mænd. Det betyder, at du bonder med nogle. Du er jo også derude i deres virkelighed, så unge spejler sig jo i os. Vi bliver nogle rollemodeller. Og der er vi jo i underskud af kvinder. Det vil jeg godt indrømme. Det er derfor, at vi er glade for vores samarbejde med jer, så man kan blande mænd og kvinder og deres indvirkning på beboerne.” (Bilag 3: 4).

Ud fra ovenstående citat kan man argumentere for, at helhedsplanens medarbejderes overtal af mænd giver drengene større mulighed for at spejle sig i medarbejderne som rollemodeller. Man kan derfor argumentere for, at der er tale om en ulighed i forhold til, at drengene kan få større mulighed for sparring og netværksdannelse på baggrund af, at der opstår en gensidig tillid og nogle fælles normer gennem spejlingen til helhedsplanens mandlige medarbejdere på grund af deres køn. Dette kommer, som nævnt i ovenstående analyseafsnit “Fodbold som arbejdsmetode”, eksempelvis til udtryk gennem en fælles interesse for fodbold. En tilknytning af flere kvinder i helhedsplanen kunne derfor bidrage til, at pigerne i Charlottekvarteret ville have samme muligheder som drengene for at opbygge social kapital. Dette skyldes, at kvindelige rollemodeller i helhedsplanen, med Putnams perspektiver, kunne skabe bedre mulighed for afgrænsende social kapital, da deres fælles køn kan betragtes som en fælles social dimension, der ville kunne forstærke en fælles identitet. Samtidig ville dette også kunne styrke brobyggende social kapital, da denne type netværk kan skabe mulighed for, at pigerne kan knytte bånd på tværs af sociale skel med kvindelige medarbejdere og give mulighed for at linke

deres alsidige egenskaber og dermed bidrage til at udvide pigernes identitet. Muligheden for brobyggende og afgrænsende social kapital til kvindelige rollemodeller i helhedsplanen, som pigerne kan spejle sig i, kan derfor muligvis skabe et netværk med muligheder for at styrke deres evne til at indfri egne mål. Dette vil med Wackerhausens optik og specialets sundhedsforståelse fremme pigernes sundhed. Det skal dog ikke negligeres, at de mandlige aktører i Charlottekvarteret også kan agere som ressourceperson for pigerne. Som nævnt i analyseafsnittet "Lommepengeprojektet som fritidsjob" ser vi, at lederen af den lokale ungdomsklub, Peter, skaber mulighed for opbyggelse af brobyggende social kapital ved at hjælpe Maryam med at søge efter et fritidsjob.

Foruden et udviklingspotentiale om flere kvindelige medarbejdere i helhedsplanen må betydningen af vores tilstedeværelse i Charlottekvarteret hertil udfoldes, da vores relation til pigerne kan argumenteres for ligeledes at få betydning for pigernes livsbetingelser.

I vores løbende interaktion med pigerne oplever vi netop, at der naturligt opstår en vis grad af afgrænsende og brobyggende social kapital, da vi kan sætte os ind i, hvilke følelser og tanker man kan have som ung pige på 13-15 år. Samtidig oplever vi stor nysgerrighed fra pigerne, når de spørger ind til os. Dette kom eksempelvis til udtryk ved vores feltbesøg, da vi med onsdagsgruppen sidder og taler om løst og fast for at lære hinanden bedre at kende. I forbindelse med at vi spørger pigerne ind til Lommepengeprojektet, og det arbejde de laver, spørger pigerne også meget ind til os, hvilket kommer til udtryk i følgende refleksion fra vores feltnoter:

"Pigerne virkede meget interesserede i, hvad vi havde af fritidsjobs. Det gav faktisk lidt genkendelse mellem os, at vi også har nogle jobs til at tjene "lommepenge". De spurgte til SU. På en eller anden måde fik jeg en fornemmelse af, at de også synes, at vi er lidt spændende. Jeg havde en fornemmelse af, at vi også skal have en overvejelse om, om vi kommer til at fremstå som forbilleder." (Bilag 2: 2).

Ud fra ovenstående refleksioner kan man udlede, at der eksempelvis opstår afgrænsende social kapital ved, at vi kan spejle os i pigerne, og de kan samtidig spejle sig i os, når vi alle taler om det at have et fritidsjob. Samtidig spørger pigerne ind til uddannelse, og hvordan det er at få SU. Huda virker særligt interesseret i, at en af os fra forskningsgruppen har taget en uddannelse som sygeplejerske, da hun også gerne selv vil læse til sygeplejerske. Hun spørger til, om man skal have et højt karaktergennemsnit i folkeskolen, hvortil vi forklarer, at karakterskalaen var anderledes dengang, men at så

længe man viser engagement og gør sig umage, så skal det nok gå (Bilag 2: 35). Vi får på baggrund af denne samtale og pigernes generelt interesserede spørgsmål til os en opfattelse af, at vi under vores tid sammen med pigerne kom til at have en betydning for dem som en form for rollemodeller.

Ved at vi hver især deler vores forskellige erfaringsviden med hinanden, når vi fortæller pigerne omkring vores liv, og de fortæller om, hvordan det er at være pige i Charlotteskvarteret, kan man med Putnams optik udlede, at der i denne relation også opstår brobygning på baggrund af vores forskellige sociale karakterer. Med udgangspunkt i Putnam kan denne type af netværk siges at være værdifuld, da vi får mulighed for at linke vores egenskaber og udveksle information med pigerne, hvilket kan bidrage til at gensidigheden strækkes til, at der kan opstå solidaritet på trods af vores forskellige sociale karakterer. Denne solidaritetsfølelse kommer til udtryk ved, at pigerne fortæller, at det er dejligt, at vi lytter til, hvad de har at sige (Bilag 4: 9). Samtidig indvier pigerne os i, at de godt kunne tænke sig at møde nye mennesker, hvortil de italesætter, at det har været en god oplevelse at møde os og lave workshops sammen (Bilag 4: 15). Vi får dermed en oplevelse af, at pigerne har fået gavn af vores fælles relation, ligesom vi selv har. På baggrund heraf kan vores fælles relation sidestilles med den betydningsfulde relation, som vi ser mellem drengene i Charlotteskvarteret og helhedsplanens mandlige medarbejdere i forbindelse med deres arbejdsmetode gennem fodbold. På trods af at der i takt med vores rolle som forskere og som voksne rollemodeller kan siges at opstå et ulige magtforhold mellem os og pigerne, så har vi med vores tilgang til aktionsforskning i fællesskab med pigerne skabt et refleksionsrum, hvor pigernes viden og vores viden har kunne deles. Diskussion af dette refleksionsrum vil blive uddybet i specialets diskussion. Dette refleksionsrum skal ses i forbindelse med ønsket om at anerkende pigerne som ligeværdige i vores fælles relation, hvilket med udgangspunkt i Andersens optik, har haft til formål at skabe varige empowermentprocesser gennem opbyggelse af social kapital, som kan åbne op for nye udviklingsspor for pigerne. I følgende afsnit rettes opmærksomheden på pigerne som "*blindspot*" og konsekvenserne ved ulige fordeling af mulighederne for at tilegne sig social kapital i Charlotteskvarteret.

Pigerne som "*blindspot*"

På mødet med helhedsplanens medarbejdere præsenterede vi vores ide om at have et fokus på unge piger i stedet for drenge, da helhedsplanens store fokus på fodbold og drenge vakte vores interesse for, hvad dette kan have af betydning for pigerne. Det blev italesat, at de unge piger er et "*blindspot*" for helhedsplanen (Bilag 1: 2), og som vi argumenterer for i ovenstående afsnit kan helhedsplanens

sammensætning af medarbejdere som primært bestående af mænd sandsynligvis være årsag til, at der eksisterer flere initiativer for drenge. Hermed kan der skabes en sammenkobling mellem pigernes oplevelse af, at initiativer i Charlott kvarteret primært retter sig mod drenge, og helhedsplanens fokus og italesættelse af deres arbejde.

Set i lyset af den transformativ empowerment kan dette fokus for helhedsplanens arbejde betragtes i en ulighedsskabende sammenhæng for pigerne, hvor der med manglende opmærksomhed på deres netværksdannelse til erhvervsliv og -skoler ikke opstår samme muligheder for handlerum (jf. "Fodbold som arbejds metode"). Jævnføre dette kan der med afsæt i Andersen argumenteres for, at der således ikke er fyldestgørende fokus på alle muligheder og ret til social velfærd, hvormed det - sat på spidsen - ikke kan betragtes som en anerkendelse af pigerne som ligeværdige borgere. Heraf opstår vores argumentation om, at pigerne i nogle sammenhænge kan betragtes som underprivilegerede i forhold til drengene og i kontekst til helhedsplanens arbejde. Heraf bør der skabes opmærksomhed om, at en ulige fordeling af mulighederne for at tilegne sig social kapital, ved at danne netværk på andre niveauer i samfundet og til mennesker med andre egenskaber end én selv, kan have betydning for pigernes livschancer og sundhed. For at skabe varige empowermentprocesser bør pigernes position, som følge af Andersens perspektiver, styrkes gennem en bevidstgørelse om deres rettigheder samt mobilisering til at forfølge disse og ved at skabe udviklingsspor i initiativerne, der fordrer opbyggelse af social kapital. Hermed kan formålet med denne specialeafhandling aktualiseres i sammenhæng med at skabe varige empowermentprocesser ved at bevidstgøre både helhedsplanen og pigerne om, at pigerne er en underprivilegeret gruppe i forhold til drengene på baggrund af fordelingen af social kapital i Charlott kvarteret. Med denne bevidstgørelse gennem videndeling kan der skabes grundlag for en alliancedannelse mellem pigerne og helhedsplanen. Samtidig kan pigerne blive opmærksomme på deres rettigheder, og helhedsplanen kan mobiliseres til yderligere at give pigerne støtte og skabe initiativer, der gør det muligt at skabe ressourcestærke netværk.

Ulige fordeling af social kapital i Charlott kvarteret

Med Andersens perspektiv kan vi af ovenstående fremhæve det betydningsfulde i, at der betragtes muligheder for ændringer af betingelserne, der fordrer de ulige fordelinger af social kapital. I det følgende vil det uddybes, hvilke betingelser der kan være til grund for denne ulige fordeling, samt diskuteres om denne ulige fordeling er en uretfærdig fordeling.

Det er ikke kun i forhold til fodbold, at pigerne i Charlott kvarteret oplever, at drengene får mere opmærksomhed og andre muligheder for initiativer. Det samme italesætter de i forhold til skolen. Da vi var i City2 med Stine og Naima, fortalte de os om skolen og den hverdag, de har dér. De synes ofte, at jo mere drengene larmer, des mere opmærksomhed får de fra lærerne, og det kan godt være lidt irriterende. Derfor taler pigerne heller ikke så meget med drengene fra klassen, og i hvert fald kun de søde af drengene, der ikke larmer lige så meget. (Bilag 2: 46). Under workshopen med Stine og Naima genoptog vi denne samtale, hvor vi fik mulighed for at spørge dybere ind og diskutere dette. De oplever, at lærerne forventer, at piger gør, hvad de får besked på, og at lærerne synes, at pigerne er nemmere at have med at gøre. Stine og Naima tror, at det er derfor, at der oftere iværksættes initiativer til drengene, og at der ikke rigtig er noget for pigerne. Konklusionen fra Naima var: *“Jeg synes ikke det er okay, fordi det er uretfærdigt. Der burde ikke være forskel på, hvilket køn man har!”* (Bilag 4: 9). Denne uretfærdighed, som Naima understreger, opleves også som vigtig for alle de andre piger at italesætte under de afholdte workshops. De synes ikke, at der bør gøres forskel på, om man er en pige eller en dreng i boligområdet. I sammenstilling med disse betragtninger har Andreas fra helhedsplanen udtalt, at årsagen til det større fokus på drengene og et *“blindspot”* på pigerne ikke kun beror sig på, at størstedelen af medarbejderne er mænd, men også er forankret i de betingelser, som den danske politik opstiller for boligområdet og helhedsplanens arbejde. På det indledende møde italesatte han, at de unge drenge er dem, der fylder i området, og når de laver ballade, er det dét, der viser sig i kriminalitetsstatistikkerne, som kvarteret måles på, når det på et politisk niveau afgøres om Charlott kvarteret er en ghetto eller ej (jf. *“Problemativering af specialets genstandsfelt”*). Derfor mener Andreas, at det større antal initiativer til drengene både kan handle om et fokus, som ghettolistens målingsparametre skaber, men også at drengene i nogle sammenhænge kan være bedre til at råbe højt og få opmærksomhed, hvormed søgelyset i højere grad rettes mod, at der skal sættes kriminalitetsforebyggende initiativer til drengene på dagsordenen (Bilag 1: 2). Andreas udsagn kan ses i lyset af, at statens tilstedeværelse i et udsat boligområde kan være modsætningsfyldt, og man derfor må anskue de effekter, der producerer og reproducerer boligområdet og de effekter boligområdet medfører (Schultz Larsen et al. 2013). Modsætningsforholdet kan i Charlott kvarterets tilfælde operationaliseres i form af, at staten med boligpolitikker både kan producere de strukturelle faktorer, der har betydning for boligområdets sociale position i det omkringliggende samfund, samtidig med at være fysisk til stede ved en institutionalisering af staten i form af helhedsplanen, der udøver socialt arbejde. Derfor kan regeringens italesættelse af ghettoisering og parallelsamfund samt ghettolistens fem målingsparametre således bidrage til produktionen af et kriminalpræventivt fokus,

hvormed helhedsplanen kan skabe en reproduktion af dette fokus ved, at der iværksættes indsatser, der i højere grad retter sig mod drenges interesser. Dette kan således have den konsekvens, at et ønske om at skabe bedre vilkår og muligheder for drengene kan medføre, at pigernes vilkår ikke kan følge med denne udvikling. Således kan makroperspektivet og ghettolistens målingsparametre anskues som i nogen grad at være styrende på mesoniveau for helhedsplanens initiativer, men også mikroniveau, da pigerne oplever det øgede fokus på drenge som uretfærdigt. Hermed kan en af betingelserne, der bidrager til den ulige (og ifølge pigerne, uretfærdige) fordeling af social kapital, være betinget af de samfundsmæssige dynamikker og politiske styringsrationaler, som sættes på dagsordenen af boligpolitikken.

Hermed kan vi med den transformative empowerment, og det fokus der heraf kommer på at skabe forandring omkring samfundsmæssige ulige vilkår for underprivilegerede grupper, aktualisere denne specialeafhandling som et redskab til at skabe opmærksomhed om disse ulige fordelinger af social kapital, som boligpolitikkerne bidrager til. Dette forankrer sig i specialeafhandlingens emancipatoriske sigte og den kritiske teori, hvor der fremskrives et ideal om blotlæggelse af og bevidstgørelse om de samfundsmæssige mekanismer, som ghettolisten og -diskursen medfører. Hermed er målet, at disse mekanismer og deres konsekvenser for pigernes muligheder for netværksdannelse bør bringes frem i lyset for at undergå en kritisk refleksion og identificering af de udviklingstræk i samfundet, som kan skabe barrierer for deres sundhed og livschancer.

Et sundhedsfremmende blik på ulige fordeling af social kapital

Med et sundhedsfremmende blik på denne ulige fordeling af social kapital lægges der således også op til en diskussion om, hvorvidt en ulige fordeling af social kapital også er en uretfærdig fordeling. Dette udtrykker pigerne, at det er, da de er subjekter for denne ulige fordeling, hvormed deres subjektive oplevelse af uretfærdighed må anerkendes. Almennyttige boligområder kan ifølge Diderichsen et al. betragtes som underprivilegerede, da der er nemmere adgang for mennesker med færre ressourcer, og personer der bor i disse boliger har større risiko for ulighed i sundhed (Diderichsen et al. 2011). Hermed kan pigerne i Charlottekvarteret anskues som dobbelt marginaliserede både på baggrund af deres bopæl, men også på baggrund af den ulige fordeling af social kapital i forhold til drenge.

Ulige fordeling af social kapital kan endvidere ses i lyset af Putnams forståelse af, at social kapital kan være determinant for sundhed og velvære, da han anskuer, at mennesker med stærke netværk har

større chance for at bekæmpe sygdomme, have sunde normer og forbedre deres liv (Putnam 2000). Dette falder i tråd med Andersens transformative empowerment, hvor han argumenterer for, at ulige fordelinger af social kapital kan påvirke individers livsbetingelser og livschancer (Andersen 2005). Wackerhausens syn kan yderligere tillægges dette, da han anskuer, at subjektets livsbetingelser har betydning for deres generaliserende handlekapacitet og evnen til at indfri ægte mål (Wackerhausen 1994). Af ovenstående skal udledes, at en ulige fordeling af social kapital altså kan have betydning for pigernes muligheder for sundhed og for den handlekapacitet, der kan være medvirkende til at forbedre deres livsbetingelser og sociale rettigheder samt deres evne til at indfri deres mål i livet. Social kapital kan betragtes som en determinant for sundhed som følge af, at det kan have betydning for pigernes sociale position og muligheder i samfundet samt kan påvirke deres sociale udvikling og kontakt til nærmiljøet (Diderichsen et al. 2011). Hermed kan social kapital også knyttes til den sociale gradient i sundhed, da den sociale position i samfundet kan være afhængig heraf. I denne betragtning kan der argumenteres for, at ringere mulighed for at tilegne sig social kapital for pigerne i Charlott kvarteret, med udgangspunkt i Vallgårdas udlægninger af sundhedspolitik, kan være forankret i, at de sociale strukturer skaber ulige muligheder i samfundet. Vallgård bidrager således med et perspektiv på sundhedspolitik, der sætter idealer for, at skabe sundhedsfremmestrategier, der sigter mod at udligne de ulige forhold i boligområdet (Vallgård 2008). Der kan med et sundhedsfremmende perspektiv fremstilles et argument om, at der bør være en lige fordeling af social kapital for at modvirke uretfærdighed, opnå lighed i sundhed og pigernes livsbetingelser samt skabe mulighed for at de kan opnå deres mål i livet, hvis det med rimelig intervention er muligt (CSDH 2008).

Det kan dog også anfægtes, om en ulige fordeling af social kapital i Charlott kvarteret netop kan være den retfærdige fordeling i det tilfælde, at det gør op med ulighed på andre områder, der ud fra en værdipolitisk betragtning er vigtigere (Diderichsen et al. 2011). Hvis drengenes livsbetingelser og handlekapacitet er forringet af omstændigheder i det sociale nærmiljø, der gør, at de er mere udsatte for at komme i lovmæssige vanskeligheder, kan der argumenteres for, at en ulige fordeling af social kapital ikke nødvendigvis er uretfærdig, men netop den rette til at skabe lige betingelser til at indfri mål i livet. Når nogle udsatte boligområders kriminalitetsrate udgøres af 5 ud af 6 drenge (jf. "Problemativering af specialets genstandsfelt"), kan dette ses i lyset af en form for social smitte, der florerer blandt drenge, som opholder sig i boligområdet. En uhensigtsmæssig og kriminel adfærd kan på denne måde brede sig i de sociale fællesskaber, som eksempelvis drengenes, og skabe en ond

cirkel, hvor fællesskabets adfærd påvirker individets sundhedsadfærd negativt (Klinker 2017). I dette tilfælde kan der argumenteres for, at nogle drenge kan være bagud i regnskabet på social kapital på baggrund af de præmisser, der opstilles for drenge af de udsatte boligområders sociale miljø. Hermed kan der anskues et element af retfærdighed i at udøve særbehandling og give støtte til drengene som en gruppe med færre sociale ressourcer, for at de opnår lige muligheder med pigerne. Hermed er der sandsynlighed for, at initiativer rettet mod drengene sandsynligvis kan udligne skæve vilkår. Endvidere kan forebyggende tiltag rettet mod drengene også have den effekt, at pigerne vil opleve øget tryghed i boligområdet (jf. "Utryghed som barriere for netværksdannelse"). Hermed vil indsatser rettet mod drenge muligvis kunne afhjælpe den negative virkning af afgrænsende social kapital og den sociale lim, hvor drengenes adfærd bliver opfattet som utryghedsskabende. Dog er dette ikke fokus for specialet, hvorfor effekten af initiativer rettet mod drenge må undersøges nærmere, hvis denne gisning skal underbygges. Dette speciale er dermed ikke tiltænkt som en anke mod det store fokus på drenge i socialt arbejde i udsatte boligområder, men nærmere som en problematisering af, hvordan den danske boligpolitik og ghettolistens ensidige fokus kan have af betydning for dem, som dette fokus ikke er rettet mod, pigerne. Hermed bør der også udarbejdes initiativer, der styrker vertikal empowerment og skaber potentiale for mulighedsskabende netværk, der er rige på brobyggende social kapital for pigerne i udsatte boligområder.

Hvorfor skal pigernes stemmer høres?

På baggrund af Andersens transformative empowerment opstår et sigte om at støtte og bidrage til, at Charlotteskvarterets piger bliver refleksive, får en stemme og opnår handlekapacitet i samfundet. Dette ligger ligeledes i tråd med Habermas kommunikative paradigme, hvor menneskers stemmer bør høres i ligeværd, da dette kan bidrage til, at det sociale fællesskab bliver betonet af solidaritet og kan skabe muligheder for udvikling af identiteter. Habermas er dog optaget af, at den forståelsesorienterede kommunikation er i risiko for at blive opslugt af de rationaler, der eksisterer i systemet (staten, magten og de bureaukratiske institutioner), hvormed den herredømmefri samtale så vidt muligt må finde sted i livsverdenen, når systemet ikke påvirker samkvem og kategorisk fordrejer kommunikationen (Juul 2012). I dette kan der argumenteres for, at der opstår et paradoks mellem system og livsverden for pigerne i Charlotteskvarteret, da staten slår rødder via den danske boligpolitik og ghettolisten hele vejen ned til deres livsverden. Ghattolistens styringsrationaler, har vi i afsnittet ovenfor argumenteret for, har betydning for de initiativer, helhedsplanen iværksætter i Charlotteskvarteret, hvilket påvirker pigernes hverdagsliv. Derfor bliver det også vigtigt at frigøre pigernes stemmer fra systemets

omsluttende effekt. Man kan dog argumentere for, at det grundet de eksisterende rationaler i systemet kan være vanskeligt at opnå et ideal om en herredømmefri samtale, hvor alle deltageres stemmer høres ligeværdigt (Habermas 2004). Vores hensigt har derfor været for så vidt muligt at tilstræbe dette ideal, hvorfor vi i nærværende speciale også anskuer det som en vigtig del af processen med pigerne i Charlottekvarteret at invitere til refleksion over, hvad det betyder for dem at blive spurgt og give deres meninger til kende.

I de workshops som vi har afholdt med pigerne, har begge grupper givet udtryk for, at det er tilfredsstillende at blive hørt. Naima siger eksempelvis efter kritikfasen i den første workshop, at det føles sjovt og dejligt at komme ud med sine tanker om, at der ikke er så meget at lave i kvarteret. Hun synes, at hun ellers kan ende med at gå med tankerne længe, og når de endelig kommer ud, føles det som en form for "*eksplosion*". Hun fortæller også, at de kritiske refleksioner over kvarteret er noget, hun tænker på, men oplever mest at tale med sine veninder om (Bilag 4: 9). Hun giver således udtryk for, at det refleksionsrum, der er skabt under workshoppen, har givet hende mulighed for at udtrykke nogle meninger, som hun i sit øvrige hverdagsliv ikke får mulighed for i samme grad. Dette skal ses i lyset af, at formålet med workshoppen har været at skabe empowerment og myndiggøre pigerne ved at lade deres stemmer fylde i en hverdag, hvor det i deres omgivelser ikke altid er primært fokus. Med Andersens transformative empowerment ses der heri også en ambition om at styrke den subjektive handlekapacitet, hvor pigerne får mulighed for at være medskabere af rammerne i deres liv for at skabe positiv forandring. Det myndiggørende aspekt af empowerment er således essentielt for udvikling af pigerne til at blive mere reflekteret omkring de muligheder og den indflydelse, der er til deres rådighed i samfundet. Denne myndiggørelse kan med Andersens optik også være med til at bestyrke pigernes kapacitet til at udnytte mulighederne og skabe nye praksisser i fremtiden.

For at koble den forskningsviden, som vi har fra vores baggrund i sundhedsfremme, til den erfaringsverden, som pigerne bidrager med, var vi i workshoppene interesserede i at tale med pigerne om, hvad sundhed er for dem, og hvordan de opfatter sundhed. Dette åbnede op for en samtale, hvor pigerne fortalte, at de også betragter sundhed som det at være glad. Heraf fortalte Aisha, at det gør hende glad og det føles rart, at helhedsplanen i Charlottekvarteret laver mange aktiviteter for børn i boligområdet, og at de giver børn lov til at sige deres meninger og blive hørt (Bilag 4: 2). Hertil kan Andersens transformative empowerment og det mægtiggørende perspektiv betragtes i tilknytning til pigernes muligheder for at påvirke rammerne for deres hverdag og rammerne for deres faktiske indflydelse, der sættes af samfundsinstitutionerne til at påvirke politisk og demokratisk. Med

samfundsinstitutioner henvises i Charlott kvarterets tilfælde til, hvorledes helhedsplanen skaber mægtiggørende empowerment, som kan påvirke, hvordan det objektive mulighedsrum i boligområdet sætter rammerne for, at pigernes meninger høres og den indflydelse, de har på initiativer i kvarteret. Med Aishas udsagn i workshoppen kan det også anskues, at hun oplever et myndiggørende aspekt af empowerment, når hendes, samt andre børn og unges, meninger får plads til refleksion og bliver italesat, hvilket giver en forløsende og rar følelse. Yderligere oplever pigerne det som positivt, at deres stemmer høres af nogen, der har mulighed for at påvirke initiativer og rammerne, der omgiver dem i Charlott kvarteret - dette være sig både når helhedsplanen hører dem, men også at fortælle dem under workshoppen til os. Hermed kan dette knyttes til, at pigerne både mægtiggøres gennem helhedsplanens arbejde, når pigernes meninger høres af dem, men også at de har følt sig mægtiggjort af processen under workshoppen, hvor de har fået rig mulighed for at italesætte deres kritik og utopier, og deres stemmer er blevet hørt.

Deltagelse i beslutningsprocesser

På trods af at pigerne oplever myndiggørelse og mægtiggørelse ved nogle gange at blive inddraget i helhedsplanens arbejde, fortæller pigerne også, at de oplever, at det nogle gange kan være svært at deltage i beslutningsprocesser i boligområdet. Dette kommer til udtryk ved, at pigerne synes, at der er mange arrangementer, der er rettet mod voksne og de ofte er kedelige at deltage i, når man er ung. Eksempelvis har Naima prøvet at deltage i et møde, hvor hun savnede, *“(...) at der skete noget mere”*. Stine og Naima italesætter, at man som ung hellere vil lave noget, hvor der sker noget, og *“(...) man ikke bare sidder ned”*. I stedet har Naima oplevet at blive spurgt, om hun ville være børneambassadør for kvarteret, hvor hun skulle vise andre rundt, og det synes hun var sjovt (Bilag 4: 9). Hermed giver pigerne udtryk for, at de rammer, der har været for at indgå i beboermøder i boligområdet, ikke har bidraget til at vække deres interesse for deltagelse. Møderne kan betragtes som et rum, hvor beslutninger træffes, og hvor beboerne i området har mulighed for at mægtiggøres ved at få demokratisk indflydelse på det arbejde, som helhedsplanen foretager sig. Som det fremgår af analysedel 1 “Strukturelle rammer”, kan territorial stigmatisering have den konsekvens på et boligområde, at beboerne kommer til at mangle en oplevelse af tilhør, hvilket kan resultere i et socialt fragmenteret boligområde, der mangler et fælles sprog, demokratisk deltagelse og solidaritet. Med udgangspunkt i Wacquant har individer ret til at kunne præsentere deres egen repræsentation, men deres evne til dette kan blandt andet påvirkes af, at der med manglende demokratisk deltagelse opstår en form for degradering af individerne i boligområdet (Wacquant 2013). Hermed kan manglende

demokratisk deltagelse i lokalsamfundet og på beboermøder ansues som en barriere for, at pigerne i Charlott kvarteret får mulighed for at skabe et fælles sprog med de øvrige beboere i beslutningsprocesser. Heraf opstår der således ikke mulighed for, at pigerne kan præsentere deres egen repræsentation på møderne og således få deres stemmer og meninger frem i lyset, hvilket ifølge Wacquant bør være deres ret. Som følge heraf kan der argumenteres for, at der med manglende deltagelse i beslutningsprocesser opstår barrierer for pigernes mulighed for at påberåbe sig boligkvarteret som deres eget, hvilket med baggrund i Wacquants perspektiver er vigtigt for at kunne skabe et solidarisk lokalsamfund med egen autonomi. Det kan således være udfordrende for pigerne at deltage i de borgerinddragende og mægtiggørende processer, fordi de er konstrueret til en anden målgruppe end dem, og dermed bliver for kedelige at deltage i. Modsat dette fremhæver pigerne dog, at det bliver en sjov oplevelse at deltage demokratisk og være ambassadør for boligområdet, når initiativet er udarbejdet til og rettet mod deres aldersgruppe.

At nogle af tiltagene i Charlott kvarteret ikke rettes mod pigernes aldersgruppe kommer endvidere til udtryk, når pigerne siger, at hver gang der er en ledig plads i kvarteret, bliver der ofte bygget legepladser til de små børn eller bænke til de gamle. Derfor synes de, at det kan føles som om, at man som ung nogle gange bliver glemt, når der skal bygges nye områder i kvarteret. Naima italesætter hertil:

“Man kan jo ikke bare bygge et hus til unge, for hvor skulle pengene komme fra? Det er nederen, at de penge der bliver brugt, bliver brugt på noget, der er rettet mere til gamle og til børn. Man kan godt føle sig lidt overset. Man ringer ikke rigtigt til sine veninder og siger: ‘vil du gå en tur?’ Man vil hellere tage et sted hen, og det er der ikke rigtigt her.” (Bilag 4: 8).

Når vi har hørt pigerne udtrykke dette, har vi koblet det sammen med det “blindspot” for piger, som helhedsplanen italesætter. Pigerne efterspørger konkret et hus til unge, men begrænser selv denne mulighed på baggrund af økonomiske udfordringer. Dog har vi erfaret, at boligområdet har flere beboer- og fælleshuse, som i majoriteten af tiden står ubrugt hen. Da vi taler med medarbejderne fra helhedsplanen om dette, fortæller de, at man sagtens vil kunne udforske muligheden for at anvende disse huse på andre måder, og at pigerne sikkert godt kunne få mulighed for at anvende dem til socialt samvær (Bilag 2: 55). Hermed har vores tilstedeværelse i området bidraget med en viden om, at

pigerne har nogle ønsker, som helhedsplanens medarbejdere ikke er klar over. Endvidere har helhedsplanens medarbejdere nogle muligheder for at skabe forandring, som kan medføre glæde i pigernes liv. Derfor er pigernes ønsker en information, som har været vigtig for os at italesætte over for medarbejderne, når vi har videregivet vores tilegnede praksiserfaring og vores forskningsviden. Der har altså også været et mægtiggørelseselement i dette speciales sigte, hvor videndeling og information med baggrund i aktionsforskningen har været rettet tilbage mod helhedsplanens medarbejdere som en del af empowermenttilgangen. Dette har været med formål om at skærpe deres fokus på mulighederne og potentialerne for forandring i pigernes handlekapacitet og hverdagsliv i boligområdet. Således ville der med mulighed for at pigerne kunne få et rum til sociale arrangementer kunne skabes forandring i de objektive mulighedsrum, som med den transformative empowerment kan siges at skabe mægtiggørelse og hermed handlekapacitet for pigerne.

Med dette afsnit er det analytiske sigte at skærpe opmærksomheden på at give pigernes stemmer en plads i beboerdemokratiet, og at en anerkendelse af deres meninger både kan virke myndiggørende og mægtiggørende. Pigernes stemmer kan således være en bidragende faktor til oplysning og forandring i Charlottekvarteret og hermed i de objektive mulighedsrum. Men at give pigernes stemmer plads kan også bidrage til, at de får afløb for deres meninger samt medføre en subjektiv forandring og øget handlekapacitet. Således er målet med at fremhæve pigernes stemmer ikke kun at rette empowerment mod dem, men også at skabe et større vidensgrundlag for helhedsplanen i sig selv, så pigernes indflydelse heraf kan styrkes.

Afrunding af delanalyse 3

I denne delanalyse har vi fremhævet, hvordan pigerne i Charlottekvarteret på nogle områder ikke har samme muligheder for netværksdannelse som drengene, hvormed der som konsekvens opstår en ulige fordeling af social kapital. Det er både inden for områder som beror sig på fysiske aktiviteter, såsom fodbold, men også på områder som den kønsbaserede sammensætning af medarbejderne i helhedsplanen, hvormed pigerne ikke har samme muligheder for rollemodeller. Konsekvensen af den ulige fordeling af social kapital er, at det af pigerne opleves som uretfærdigt og noget der bør ændres, hvilket underbygges af argumentet om, at der bør være en lige fordeling for at skabe lige handlemuligheder for pigerne, så de kan opnå deres egne mål og forbedre deres sundhed. I afsnittet diskuteres også om en ulige fordeling af social kapital kan være retfærdig og udligne en skæv balance baseret på det sociale miljøes fordringer for drengene, men alligevel argumenteres der for, at der også

bør udarbejdes initiativer, der skaber potentialer for mulighedsskabende netværk for pigerne i Charlott kvarteret.

Med denne analysedel skabes således en forståelse for, at de mekanismer og strukturelle betingelser der eksisterer i samfundet kan bidrage til at fastlåse pigerne i Charlott kvarteret i en situation, hvor de har begrænsede handlerum sammenlignet med drengene. Med afsæt i Andersens transformative empowerment argumenterer vi med denne analyse derfor for, at disse mekanismer, der fordrer en ulige fordeling af social kapital, skal undergå kritisk belysning for at skabe lige livschancer og muligheder for netværksdannelse og sundhed for pigerne.

KAPITEL 9

Forandringspotentialer i Charlotteskvarteret

Forandringspotentialer i Charlotteskvarteret

Nærværende afsnit vil opsamle de forandringspotentialer, der dels udledes af specialets analyse, og dels er fremkommet under vores workshops ved pigernes forslag til nye initiativer i Charlotteskvarteret.

Forandringspotentialer fremkommet af analysen

Vi har på baggrund af den videndannelse, der kommer til udtryk i vores analyse, kunne identificere adskillige forandringspotentialer, der kan ses som inspiration til helhedsplanens videre arbejde. Disse forandringspotentialer er:

- **Lomme pengeprojektet skaber gode muligheder, men kan forbedres.** Pigerne ønsker flere muligheder for arbejdsopgaver, hvor man kan lære nye mennesker at kende. Eksempelvis kan man hjælpe nogle af de ældre mennesker i området. På den måde vil Lomme pengeprojektet både bidrage til netværksdannelse og styrkelse af Charlotteskvarterets sammenhængskraft. Ved at inddrage pigerne i udformningen vil der heraf også komme et større empowermentelement i projektet.
- **Støtte pigerne i deres mål om at få et fritidsjob udenfor Charlotteskvarteret.** Et fritidsjob udenfor Charlotteskvarteret vil bidrage til, at pigerne kan danne højere grad af brobyggende relationer.
- **Skabe muligheder for flere voksne rollemodeller.** Pigerne efterspørger særligt kvindelige rollemodeller. Eksempelvis foreslår de at lave en kvinde- og mandedag, hvor pigerne og kvinder i kvarteret kan samles om fælles interesser.
- **Flere voksne ansvarspersoner og ressourcepersoner i kvarteret, der kan støtte op om og hjælpe med at realisere forskellige initiativer.** Pigerne efterspørger større opbakning fra de øvrige beboere i kvarteret.
- **En tilknytning af flere kvinder i helhedsplanen.** Flere kvinder vil kunne bidrage til, at pigerne får større mulighed for at opbygge netværk, da kvindelige rollemodeller i helhedsplanen kan forstærke en fælles identitet blandt piger og kvinder samt bidrage positivt til at udvide pigernes identitet.
- **Ved at helhedsplanen skaber aktiviteter på tværs af køn** kan der opstå intern netværksdannelse, og pigerne kan ændre deres relation til drengene. Dette kan styrke boligområdets sociale identitet samt skabe muligheder for, at pigerne kan linke til helhedsplanens medarbejdere.

- **Inddragelse af pigerne i boligområdets beslutningsprocesser.** Pigerne ytrer ønsker om, at beslutningsprocesserne i boligområdet i højere grad skal rettes mod deres aldersgruppe, da de ikke er motiverende at deltage i.
- **Tildeling af fysisk rum til unge.** Pigerne efterspørger et rum til unge til at afholde sociale arrangementer. Eksempelvis kan beboer- og fælleshuse tages i brug.

Forandringspotentialer fremkommet i udarbejdelse af plakaten

Workshoppens samarbejdsproces resulterede i fem forslag til initiativer for piger i Charlott kvarteret. Disse er blevet udvalgt blandt pigernes mange drømme og ideer og afspejler de initiativer, pigerne har det største ønske om at få realiseret (Bilag 10).

- **Udflugter med Lommepegeprojektet til X-jump, Tivoli, biograf, lasergame m.fl.**
Pigerne har et ønske om, at der bliver lavet flere udflugter for unge gennem Lommepegeprojektet. Herigennem kan de få større kendskab til andre i projektet, men også få kendskab til steder rundt omkring i Danmark. Det vil skabe motivation til at arbejde i Lommepegeprojektet, og flere vil have mulighed for at komme på tur, selvom familien ikke har penge til det (Bilag 4: 14).
- **En lektiecafé**
Pigerne giver udtryk for, at der mangler en lektiecafé i nærheden med nogle kompetente voksne, der kan hjælpe med lektierne. Pigerne foreslår, at man kan oprette lektiecaféen i aktivitetshuset i Charlott kvarteret, hvor de andre beboere kan komme og hjælpe. De giver hertil udtryk for, at det er vigtigt, at der er ro, så de ikke bliver forstyrret (Bilag 4: 13).
- **Fester for unge mellem 14-16 år**
Pigerne kan godt tænke sig, at der arrangeres ungdomsfester, da der mangler et sted for unge. Festerne er en mulighed for at komme ud og lære nye mennesker at kende. Man kan få mulighed for nye venskaber og kærester. Pædagoger fra klubben eller frivillige forældre kan hjælpe med at styre festen. Det skal være en sodavandsfest (Bilag 4: 14).
- **En café eller et hyggeligt værested med sjove drikkevarer**
Pigerne har et ønske om, at der oprettes et værested, hvor pigerne kan samles og hygge sig. Der skal være nogle sjove drikkevarer, og det er vigtigt, at det er i byen, eksempelvis i den gamle stationsbygning, så de kan komme lidt ud af Charlott kvarteret. De unge kan være med til at betjene caféen som fritidsjob eller frivilligt sammen med en voksen (Bilag 4: 12).

- **Flere butikker i Hedehusene**

Pigerne giver udtryk for, at der mangler liv i Hedehusene, og at de godt kunne tænke sig nogle butikker til deres aldersgruppe. Hvis der kommer flere butikker, vil der måske også komme flere mennesker til Hedehusene. Samtidig kunne de godt tænke sig nogle butikker tæt på, så de ikke skal med transport til City2, hvilket koster penge (Bilag 4: 13).

Gennem workshops blev det tydeligt, at pigerne kan se muligheder for forandring i kvarteret, samtidig med at de i processen blev bevidste om, hvilke barrierer der kan være ved de forskellige forslag. Selvom pigerne har masser af ønsker og drømme, kan det være svært for dem at tænke i realiseringstanker, da det kan virke meget abstrakt. Dette gav pigerne også selv udtryk for under workshoppen (Bilag 4: 12). Pigerne har dog været meget reflekterede over, at realiseringen af alle fem forslag kræver nogle støttende voksne eller ressourcepersoner, der kan hjælpe pigerne med at realisere deres drømme (Bilag 4: 12ff).

Ud fra ovenstående afsnit, hvor vi har skitseret forandringspotentialer på baggrund af vores analyse og workshops, anser vi, at disse kan åbne op for nye muligheder for netværksdannelse for pigerne.

KAPITEL 10

**Diskussion af processuelle
refleksioner**

Diskussion af processuelle refleksioner

Dette speciale har haft et sigte om at have en forandringsorienteret tilgang til pigernes muligheder og barrierer for netværksdannelse og sundhed i Charlott kvarteret samt med aktionsforskning at koble forsknings- og erfaringsviden i en videndelingsproces. Videndeling anskues med udgangspunkt i den transformative empowerment som metode til forandring (Andersen 2005). Vi ønsker med dette afsnit at diskutere vores til- og fravalg i processen i et empowermentperspektiv. Slutteligt vil vi argumentere for, at der er behov for dannelse af ny viden inden for sundhedsfremmefeltet.

Som følge af udgangspunktet i den transformative empowerment, bør analyser af underprivilegerede grupper bero sig på et normativ om et samfundskritisk perspektiv med fokus på social forandring via social mobilisering (Andersen 2005). Vores forskning har været præget af dybdegående analyser på mikro- og mesoniveau, da vi har været optaget af at forstå pigernes livsbetingelser samt forandringspotentialer i Charlott kvarteret. Analyser på mesoniveau åbner også op for muligheden for kritisk at rette blikket mod de samfundsstrukturer, der på tværs af organisatoriske grænser påvirker det boligsociale felt. I afsnittet "Charlott kvarteret i det historiske og samfundspolitiske perspektiv" samt specialets analysedel 1, har vi fundet det nødvendigt at sætte Charlott kvarteret i kontekst til samfundsstrukturelle rammer, og ved at trække tråde til makroniveau demonstrerer vi bevidsthed om, at pigernes livsbetingelser også må forstås i en samfundspolitisk kontekst. Det er derfor essentielt at pointere, at der ikke kun skal skabes sociale forandringer i pigernes hverdagsliv via udvikling af helhedsplanens arbejde. Der kræves også forandringer på et politisk niveau, hvor de styringsrationaler, der kan anses som barrierer for pigernes muligheder for netværksdannelse og sundhed, bør ændres.

I processen har vi på baggrund af aktionsforskningens- og den fronetiske forskningsvidenskabs tilgang til felten haft et formål om at få dybdegående og kontekstuel viden, hvormed der kan skabes ny viden med sigte om forandring. Derfor har vi tilbragt mange timer med pigerne for at opnå en fortrolighed, der kan skabe viden på et dybere plan end, hvad vi forestiller os ville have været muligt med en kortvarig relation baseret på eksempelvis interviews. På besøgene i Charlott kvarteret har vi opnået viden og kredset om mange af de udfordringer, der eksisterer i kvarteret, men vi har også erfaret, at det kræver denne fortrolighed at nå ind til sagens kerne. Vi har på baggrund heraf valgt, at vores workshops skulle foregå i samspil mellem pigerne og os som forskere for at skabe et trygt refleksionsrum. I de tre afholdte workshops havde vi mulighed for at opnå en sammensmeltning af

den forskningsviden, som vi bidrager med, og den erfaringsviden, som pigerne har, netop fordi pigerne oplevede rummet som trygt. Hermed blev der skabt en tillid til at have fortrolige samtaler og til at turde italesætte kritikpunkter. Konstellationen af os og pigerne i workshopen er valgt for at sikre, at pigerne er i fokus som et modspil til det "*blindspot*", der er identificeret. Dog har vi i metodeafsnittet "Forskerrolle" også argumenteret for, at der med denne konstellation kan opstå en dominerende forskerrolle, hvilken er nødvendig at gøre sig bevidst, men også er et vilkår i casestudiet og aktionsforskningen. Risikoen for at reproducere vores subjektive forståelser er hermed eksisterende. Aktionsforskningstraditionen PAR fordrer dog at frigøre underprivilegerede grupper ved fælles problemløsning, hvorfor vi har tilstræbt dette ved at opbygge en subjekt-subjekt-relation med pigerne, hvor den medskabende dimension kommer i centrum, og alles stemmer vægter.

I analysen er der argumenteret for, at der med forskningsprocessen har været et myndiggørende element i form af, at pigerne oplever, at deres stemmer er værdifulde, samt et mægtiggørende element i form af at pigerne er blevet styrket i deres forståelse af, at de med deres stemmer kan få mulighed for demokratisk deltagelse og indflydelse på deres kvarter (jf. "Hvorfor skal pigernes stemmer høres?" & "Deltagelse i beslutningsprocesser"). Vi vil hertil advokere for, at der er sket en udvikling hos pigerne gennem vores forandringsorienterede proces og vores fælles videndannelse, da de er blevet mere bevidste om deres ønsker og drømme, samtidig med at pigernes oplevelse af at have mulighed for indflydelse på eget liv er blevet styrket. Ydermere har det trygge refleksionsrum dannet grundlag for, at der er blevet skabt en alliance indbyrdes mellem pigerne. Workshoppene har hermed bidraget til at skabe horisontal empowerment, da pigernes handlekraftige netværk er styrket (jf. "Horisontal og vertikal empowerment").

Ved at myndiggøre og mægtiggøre pigerne og dele vores fælles videndannelse med helhedsplanens medarbejdere under plakatpræsentationen, har formålet været at åbne muligheder for social mobilisering af pigerne i kvarteret, og tydeliggøre at deres stemmer og ønsker om forandring tæller i lige så høj grad som andres. Der kan på baggrund af dette opstå potentialer for social forandring for pigerne som en underprivilegeret gruppe. Hertil anskues, at vi som forskere har haft mulighed for at vise det engagement, der skal til for at skabe fortrolighed og opnå fronetiske forskningsresultater, da vi i fællesskab med pigerne har dannet viden, der har potentiale for at skabe forandring i praksis. Der kan således siges at være plantet et frø i pigernes bevidsthed om deres ulige muligheder for netværksdannelse og heraf for social mobilisering, hvilket vi anser som en grundsten for at arbejde videre med forandringspotentialerne i Charlottekvarteret og styrke alliancen mellem pigerne og

helhedsplanen. Vi har tidligere argumenteret for, at der i sigtet om at myndiggøre og mægtiggøre underprivilegerede grupper også eksisterer et umyndiggørende og stigmatiserende aspekt, da der i karakteriseringen af de underprivilegerede kan være en forudantagelse om, at de ikke er i stand til selv at påvirke egne livsvilkår (jf. “Kritiske refleksioner om transformativ empowerment”). For at tilstræbe ikke at tillægge pigerne et problem udefra og umyndiggøre dem i processen har det derfor været vigtigt at gå åbent til værks, møde pigerne i øjenhøjde og tage udgangspunkt i det, de siger. Det er netop derfor, at det har været centralt for forskningsprocessen, at vi har opnået gensidig forståelse med pigerne.

I samspil med pigerne videregiver vi via plakatpræsentationen forslagene til forandringspotentialer til helhedsplanen, hvortil det er deres vurdering at opveje, hvilke ressourcer og muligheder de har for at arbejde videre med disse. Plakatpræsentationen har dertil fungeret som et forum, hvor pigerne kunne få dedikeret særlig taletid til deres kritik samt ønsker om forandring. Valget om at afholde denne åbner således op for muligheder for at forandringspotentialerne senere hen kan finde sted. Samtidig skabes vertikal empowerment da pigerne under præsentationen styrkes i forhold til handlesammenhænge på højere niveauer i samfundet, og der dannes alliance med helhedsplanen (jf. “Horisontal og vertikal empowerment”).

Yderligere kan plakatpræsentationen bidrage til at underbygge et demokratisk boost i boligområdet. Som følge af specialets analysedel 1 udleder vi, at der sker dét, som Habermas kalder en kolonisering af livsverdenen, når de boligpolitiske styringsrationaler besætter Charlott kvarteret. Plakatpræsentationen kan siges at bestyrke en generobring af den demokratiske og forståelsesorienterede dialog i Charlott kvarteret gennem videndeling, idet præsentationen skal fordre en demokratisering af forholdet mellem helhedsplanens medarbejdere og pigerne. Demokratiseringen opstår, når pigerne via en offentlig meningsudveksling får deres stemmer hørt til fordel for ny beslutningstagning i boligområdet.

Ved udarbejdelse af mere omfangsrige workshops med inddragelse af flere deltagere, som eksempelvis helhedsplanens medarbejdere og boligområdets bestyrelse, kan der muligvis skabes bedre forhold for at realisere forandringspotentialer samt styrke den vertikale empowerment yderligere. Hertil vil der kunne bygges bro mellem pigerne og de øvrige aktører i Charlott kvarteret, samtidig med at realiseringsmulighederne for initiativer også kan ses i lyset af helhedsplanens organisatoriske rammer. Risikoen, ved at vi som forskere afslutter processen førend aktionerne er implementeret, kan være, at det kan blive omfattende for helhedsplanen at forankre initiativer, som

de ikke selv har været ophavsmænd til. Når vi ved, at helhedsplanens arbejde effektmåles, blandt andet ud fra kriminalitetsstatistikker, kan det være svært at skabe motivation for at bruge ressourcer på initiativer, der ikke måles på. Der ligger derfor en vigtig opgave for os i at skabe alliancer og motivation for et videre samarbejde, efter vi udtræder af kvarteret.

I et større perspektiv anser vi hermed muligheder ved at arbejde videre med inddragelse af flere handlekraftige deltagere i forandringsprocesserne i boligområdet, da dette, med afsæt i den transformative empowerment, kan styrke alliancedannelser og brobyggende social kapital, der kan muliggøre samarbejde til gensidig gavn og gøre op med ulige livsvilkår. Hermed kan der dannes bæredygtige empowermentprocesser i kombinationen af alliancedannelse og social mobilisering af pigerne ved at styrke deres position i den overordnede ghettodiskurs, således at der rettes flere initiativer mod denne målgruppe.

Videndannelse

Med baggrund i den forandringsorienterede tilgang til specialeprocessen har vi opnået viden om ulighed i pigernes muligheder og barrierer for netværksdannelse og tilegnelse af social kapital. I afsnittet ønsker vi at aktualisere specialets fund i et perspektiv, hvor vi vil argumentere for, at der eksisterer behov for yderligere videndannelse om dette fænomen i praksis for at skabe mere retfærdige vilkår for piger i udsatte boligområder.

Som beskrevet i specialets sundhedsforståelse i afsnittet "Hvordan bidrager specialet til sundhedsfremmeforskning?" eksisterer der en kløft mellem konceptudviklingen af sundhedsfremmestrategier og det praktiske område for implementeringen af disse, hvilket kræver samfundskritiske og kontekstuelle perspektiver på sundhedsfremme. Med Ottawa Chartret blev cementeret en forpligtigelse til at reagere på det sundhedsgab, der eksisterer i samfundet, og som opstår af samfundets politikker, regler og praksis. Der blev hermed sat fokus på behovet for ny teoriudvikling inden for sundhedsfremme for at skabe viden og forståelser om sociale og kollektive forhold forbundet med sundhedsadfærd og muligheder for forandringer. Dog har dette siden ikke haft en særligt fremtrædende plads i sundhedsfremmefeltet, hvorfor der har været større fokus på interventioner end på udvikling af den viden, der danner baggrund for disse interventioner. Sundhedsfremmeforskere argumenterer derfor for, at der bør prioriteres videndannelse om teori og metode i samspil med erfaringsviden (Pedersen et al. 2012).

I forskningsprocessen har vi haft en oplevelse af at mangle et sundhedsfremmebegreb til at forklare og belyse de praktiske fænomener knyttet til pigernes netværksdannelse og sundhed. Dette bevidnes

af, at specialets problemformulering har fordret et teoretisk apparat og en sundhedsforståelse, der består af et sammensurium af mange forskellige teoretiske perspektiver til at give et analytisk blik på pigernes muligheder og barrierer for netværksdannelse i Charlottekvarteret. Denne alsidighed i det teoretiske apparat kan anskues som en styrke for specialet, da der skabes mange perspektiver på problemformuleringen. Samtidig har det dog været en kompleks proces til tilegnelse af viden, hvilket sandsynligvis kan være for altomfattende for praksis (eksempelvis helhedsplaner) at håndtere og allokere midler til. Med nye teoretiske perspektiver og et begreb om *relationel sundhed* vil der kunne skabes enklere analyser og forståelser for betydningen af netværksdannelse og social kapital i udsatte boligområder og mere håndgribelige slutninger om disses konsekvenser for både individers, men også for den kollektive sundhed. Derfor argumenteres der med specialet for, at der er et behov for udvikling af nye sundhedsfremmestrategier og teorier forankret i ulighed i udsatte boligområder, da dette vil inkludere et blik for den setting, som strategierne er tiltænkt.

Der kan distingveres mellem *normativ teori*, der pålægges praksis og forsøger at implementere tiltag oppefra og ud fra en teoretisk ramme, og *analytisk teori*. Analytisk teori er forankret i praksis og giver forklaringer af fænomener samt tilbyder guidelines til udvikling af sundhedsfremmestrategier. Denne form for teoretiske forståelser kan hjælpe med at udvikle løsninger til problemer i praksis (Green & Tones 2010). Dette læner sig op ad den forståelse, der omhandler, at sundhedsfremme kan have en tendens til at blive uhåndgribelig og altomfattende, hvorfor konkrete initiativer kan anskues som ønskværdige i formidlingen af pigernes forandringspotentialer i henhold til deres handlekapacitet i livet. Med udgangspunkt heri har den forandringsorienterede tilgang i specialet bidraget med en kobling af praksisfænomener og teori, hvoraf der er fremkommet konkrete forslag til sundhedsfremmende forandringspotentialer i Charlottekvarteret. Hermed har specialet bidraget med en sundhedsfremmende og samfundsvidenskabelig forståelse af: at der er en ulige fordeling af muligheder for social kapital mellem piger og drenge i udsatte boligområder; at der er behov for konkrete initiativer rettet mod pigernes netværksdannelse og sundhed; samt at der er behov for udvikling af nye sundhedsfremmebegreber til at give enklere, men fortsat nuancerede, forklaringer af praksis. Når vi foreslår begrebet: relationel sundhed, defineres dette som indbefattet af, at:

Den individuelle og kollektive sundhed afhænger af sociale relationer og netværksdannelse, da disse har betydning for den enkeltes livschancer og evne til at opnå ægte mål i livet.

KAPITEL 11

Konklusion

Konklusion

I denne problemorienterede specialeafhandling har vi haft et formål om at besvare følgende toleddede problemformulering:

Med udgangspunkt i et holistisk sundhedsbegreb og en empowermentorienteret tilgang vil vi undersøge, hvilke barrierer og muligheder piger i Charlott kvarteret har for netværksdannelse, samt hvilke konsekvenser en ulige fordeling af muligheder for netværksdannelse kan have for pigernes sundhed.

Og hvorledes kan en samarbejdsproces gennem aktionsforskning, der kombinerer forsknings- og erfaringsviden, bidrage til videndannelse omkring forandringspotentialer i forhold til pigernes muligheder for netværksdannelse i Charlott kvarteret?

I et holistisk sundhedsfremmeperspektiv konkluderer vi, at pigerne i Charlott kvarteret bør have muligheder for at opnå egne ønsker og ægte mål samt forbedre deres sundhed gennem mulighedsskabende netværk. Det kan på baggrund af vores forskningsfund konstateres, at netværksdannelse er en determinant for sundhed og har betydning for pigernes livsbetingelser, sociale udvikling og muligheder i samfundet. I Charlott kvarteret eksisterer en ulige fordeling af muligheder for netværksdannelse for pigerne, hvoraf der som konsekvens opstår ulighed i sundhed. Ulighed i sundhed påvirker pigernes livschancer og handlekapacitet. De har et ønske om at udvide deres netværk og oplever uligheden som uretfærdig.

Forskningen har vist, at pigernes eksisterende betydningsfulde netværk og relationer har positiv betydning for deres livsbetingelser og sundhed. Vi konkluderer heraf, at det især er når pigerne støttes af deres betydningsfulde relationer, at de kan opnå drømme og mål i livet og opbygge handlekapacitet, hvormed deres sundhed forbedres. Dog medfører den territoriale stigmatisering af Charlott kvarteret manglende tillid, gensidighed og sammenhængskraft i kvarteret samt utryghed, overvågning, social differentiering og fysiske opdelinger af beboergrupper. Hermed skabes barrierer for netværksdannelse og opbyggelse af social kapital samt forværring af pigernes muligheder for demokratisk deltagelse.

Med et sundhedsfremmeperspektiv har specialeafhandlingen kritisk belyst den setting, der omgiver pigerne, samt de faktorer der omgiver deres specifikke setting. Den danske boligpolitik's styringsrationaler skaber et ensidigt fokus på drenge i udsatte boligområder, hvilket har den konsekvens, at der skygges for pigernes vilkår. Vi kan heraf konkludere, at strukturelle betingelser i samfundet

skaber barrierer og bidrager til at fastlåse pigerne, så de har begrænset handlerum i forhold til drengene. Det ensidige fokus har betydning for, at helhedsplanens arbejde rettes mod drenge og har tendens til at skabe et blindspot ved ikke at tage højde for pigernes interesser og behov for netværksskabende initiativer. Specialet har derfor problematiseret, at det ensidige fokus kan have konsekvenser for pigers muligheder for netværksdannelse i udsatte boligområder.

Med en kollektiv forståelse af ansvaret for sundhed kræves det, at pigerne inddrages i beslutningsprocesser, der vedrører deres liv. Hermed underbygges et demokratisk boost, og der sker en generobring af den forståelsesorienterede dialog i Charlottekvarteret, hvorfor helhedsplanen i højere grad skal udarbejde boligsociale initiativer rettet mod og i samarbejde med pigerne.

Resultatet af forskningsprocessen har udmøntet sig i 13 forandringspotentialer ved at koble pigernes erfaringsviden med vores forskningsviden. Med dette forandringsorienterede samarbejde er der dannet viden om muligheder for social forandring i Charlottekvarteret, hvorigennem pigernes sociale relationer kan styrkes. Eksempelvis kan en videreudvikling af Lommepegeprojektet bidrage til at styrke deres muligheder for netværksdannelse. Dog er der et behov for at skabe link mellem pigerne og voksne ressourcepersoner for at realisere pigernes drømme om forandringer i området.

Den transformative empowermentorienterede tilgang har bidraget til myndiggørelse af pigerne, da de har fået erkendelse af, at deres stemmer er værdifulde samt er blevet bevidste om deres rettigheder og muligheder i samfundet. Samtidig er der sket mægtiggørelse ved, at der er skabt en alliance mellem pigerne og helhedsplanen, samt at helhedsplanen er gjort opmærksom på de forhold, der kan virke undertrykkende på pigerne. Forskningsprocessen har dertil skabt grundlag for varig empowerment af pigerne ved at styrke deres position til at gøre op med de ulige livsvilkår, der fordres af deres tilværelse i Charlottekvarteret. Dette kan skabe social mobilisering, der fører til forandring af pigernes muligheder for netværksdannelse.

Slutteligt konkluderes, at der inden for sundhedsfremmeforskning er behov for videndannelse og nye begreber for at skabe større forståelse for pigers sundhed i udsatte boligområder. Specialet præsenterer derfor et begreb om relationel sundhed, som kan være mere håndgribeligt for de mennesker, der arbejder med netværksdannelse og sundhed i praksis. Eksisterende begreber indenfor sundhedsfremme kan være udfordrende at oversætte til praksis, hvilket skaber barrierer for

problemløsning og forandringsorientering. Derfor er specialeafhandlingens videndannelse og det nye teoretiske begreb forankret i praksis for at bygge bro mellem teori og praksis samt mindske gabet i sundhedsfremmeforskning.

KAPITEL 12

Hovedansvarlige forfattere

Hovedansvarlige forfattere

Karina Helle Johansen

(K)

Nadja Adriana Frøstrup Knudsen

(N)

Rikke Josefine Åsbjerg Klitgård

(R)

Abstract	K, N, R
Problematisering af specialets genstandsfelt	K, N, R
Mødet med casen, Charlottekvarteret	K, N, R
Charlottekvarterets helhedsplan	K, N, R
Pigerne som "blindspot" i Charlottekvarteret	K, N, R
Lommepegeprojektet	K, N, R
Afgrænsning	K, N, R
Et historisk og samfundspolitisk perspektiv på udsatte boligområder	K, N, R
År 2001-2013: Ghettoisering	N
De boligsociale helhedsplaner	N
År 2013-2018: Udsatte boligområder og samarbejde på tværs	R
Charlottekvarteret i det historiske og samfundspolitiske perspektiv	K
Specialets videnskabsteoretiske ståsted	K, N, R
Kritisk teori	N
Habermas' kommunikative paradigme	K
Aktionsforskning	R
Deltagelse og deltagere	K
Participatory Action Research	R
Kritisk Utopisk Aktionsforskning	N
Samspillet mellem kritisk teori og aktionsforskning	K, N, R
Specialets sundhedsforståelse	K, N, R
Sundhedsfremme og den empowermentorierede tilgang til sundhed	N
Sundhedsfremme i kontekst til udsatte boligområder	R
Det åbne sundhedsbegreb	K
Ulighed i sundhed	R
Ulighed i sundhed i relation til udsatte boligområder	N
Hvordan bidrager specialet til sundhedsfremmeforskning?	K
Teoretiske perspektiver	K, N, R
Transformativ empowerment	R
Mægtiggørelse og myndiggørelse	K

Horisontal og vertikal empowerment	N
Empowerment og social kapital	K
Kritiske refleksioner om transformativ empowerment	R
Social Kapital	N
Tillid som determinant for social kapital	K
Afgrænsende- og brobyggende social kapital	N
Social kapital som determinant for sundhed	R
Tilknytning af social kapital til piger i Charlott kvarteret	N
Et kritisk blik på Putnams social kapital	K
Territorial stigmatisering	R
Wacquants empiriske kontekster	K
Samfundsmæssige dynamikker	R
Staten som magtinstans	N
Begrebet territorial stigmatisering	R
Teoriernes samspil	K, N, R
Casestudiet og fronetisk forskningsvidenskab	K, N, R
Casestudiet	K
Den fronetiske forskningsvidenskab	N
Casestudiets anvendelse i Charlott kvarteret	R
Metode	K, N, R
Aktionsforskningsinspireret dialog	N
Deltagelse og forventningsafstemning	R
Videndeling og formidling	K
Forandringsorienterede empowermentworkshops	R
Workshop A og B	K
Plakatpræsentation	N
Analysestrategi	R
Dokumentation af empiri	N
Datareduktion	K
Forskerrolle	N
Forforståelser	R
Etiske refleksioner	K
Ligeværdige stemmer	N
Kvalitetssikring	K

Præsentation af empiri	R
Delanalyse 1 - Strukturelle rammer	K, N, R
Ghettodiskursens effekt i Charlottekvarteret	R
Ghettodiskursen som paradoks.	N
“Os og Dem”	K
Medarbejderne.	N
Bestyrelsen	R
Pigerne i Charlottekvarteret	K
Afrunding på analysedel 1	K, N, R
Delanalyse 2 - Pigenes muligheder for netværksdannelse	K, N, R
Utryghed som barriere for netværksdannelse	N
Lommepegeprojektet som fritidsjob	R
Pigenes erhvervspraktik	K
Pigenes sociale relationer	R
Pigenes ressourcepersoner og rollemodeller	N
Voksne ressourcepersoner og rollemodeller i Charlottekvarteret	K
Afrunding på analysedel 2	K, N, R
Delanalyse 3 - Ulige fordeling af social kapital	K, N, R
Aktiviteter på tværs af køn	R
Fodbold som arbejdsmetode	K
Betydningen af kvindelige netværk	N
Pigerne som “blindspot”	K
Ulige fordeling af social kapital i Charlottekvarteret	R
Et sundhedsfremmende blik på ulige fordeling af social kapital	N
Hvorfor skal pigernes stemmer høres?	K
Deltagelse i beslutningsprocesser	N
Afrunding af delanalyse 3	K, N, R
Forandringspotentialer i Charlottekvarteret	K, N, R
Forandringspotentialer fremkommet af analysen	R
Forandringspotentialer fremkommet i udarbejdelse af plakaten	N
Diskussion af processuelle refleksioner	K, N, R
Videndannelse	K,N, R
Konklusion	K, N, R

KAPITEL 13

Litteraturliste

Litteraturliste

Andersen, J. (2005). Handlingsorienteret socialforskning – Om empowermentperspektivet. I: *Research Papers from the Department of Social Sciences*. 7 (05), Roskilde Universitet: Danmark. s. 1-22.

Andersen, J. (2012). Sundhedsstrategier set i et empowermentperspektiv. I: B. Dybbroe, B. Land og S. B. Nielsen (Red.). *Sundhedsfremme - et kritisk perspektiv*. Frederiksberg: Samfundslitteratur. s. 165-176.

Andersen, H. L. (2015). *Community Health – Sundhedsfremmestrategier og planlægning i lokalsamfund*. Ph.D afhandling. Institut for Miljø, Samfund og Rumlig Forandring (ENSPAC). Roskilde Universitet: Danmark.

Aner, L. G. & Murakami, A. (2016). *Aktiviteter der styrker naboskabet - Kortlægning af international forskning og erfaring*. [pdf] Hvidovre: Center for Boligsocial Udvikling. Tilgængelig på:

<https://www.cfbu.dk/udgivelser/download/Report/256/aktiviteter-der-styrker.pdf>

[Besøgt d. 7/5-2018]

Bech-Danielsen, C. & Christensen, G. (2017). *Boligområder i bevægelse. Fortællinger om fysiske og boligsociale indsatser i anledning af Landbyggefondens 50 års jubilæum*. [pdf] København: Landsbyggefonden.

Tilgængelig på: <https://lbf.dk/om-lbf/publikationer/boligomraader-i-bevaegelse/>

[Besøgt d. 29/1-2018]

Boligsocial Helhedsplan 2012-2016. *Charlottekvarteret: Mennesker i fokus*. [pdf]

Tilgængelig på:

http://charlottekvarteret.dk/wp-content/uploads/2013/06/Charlottekvarteret_Helhedsplan2012-2016.pdf

[Besøgt d. 15/1-2018]

Brinkmann, S. (2010). 20. Etik i en kvalitativ verden. I: S. Brinkmann & L. Tanggard. (Red.). *Kvalitative metoder - en grundbog*. Hans Reitzels Forlag. s. 429-447.

Buch-Hansen, H & Nielsen, P (2012). Kritisk realisme. I: S. Juul & K. B. Pedersen (Red.). *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - En indføring*, 1. udgave, 2. oplag. København: Hans Reitzels Forlag. s. 277-318.

Center for boligsocial udvikling (CFBU) (2016). *Lommepengeprojektet*.

Tilgængelig på: <https://www.cfbu.dk/lommepengeprojektet/>

[Besøgt d. 29/1-2018]

CSDH (2008). *Closing the gap in a generation: health equity through action on the social determinants of health. Final Report of the Commission on Social Determinants of Health*. [pdf] Geneva: World Health Organization.

Diderichsen, F. et al. (2011). *Ulighed i sundhed – Årsager og indsatser*. København S: Sundhedsstyrelsen. [pdf].

Tilgængelig på: <https://www.sst.dk/~media/F674C77308FB4B0CA00EB038F17E239B.ashx>
[Besøgt d. 14/2-2018]

Dooris, M. (2005). Healthy settings: challenges to generating evidence of effectiveness. I: *Health Promotion International*. Vol. 21 (No. 1). s. 55-65.

Duus G. et al. (2012). Forord I: G. Duus et al. (Red.). *Aktionsforskning - en grundbog*. Frederiksberg: Samfundslitteratur. s. 11-13.

Dybbroe, B. & Land, B. (2012). Indledning: Sundhedsfremme - et kritisk perspektiv. I: B. Dybbroe, B. Land og S. B. Nielsen (Red.). *Sundhedsfremme - et kritisk perspektiv*. Frederiksberg: Samfundslitteratur. s. 7-26.

Flyvbjerg, B. (1988). *Casestudiet som forskningsmetode*. Aalborg Universitetscenter: Centertrykkeriet.

Flyvbjerg, B. (2011). Case study. I: Norman, K; Denzin and Yvonna S; Lincoln, (Red.). *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 4. udgave. California: Thousand Oaks. Kap. 17. s. 301-316.

Flyvbjerg, B. (2012). Why mass media matter and how to work with them: phronesis and megaprojects. I: B. Flyvbjerg, T. Landman, S. Schram *Real Social Science: Applied phronesis*. Cambridge: Cambridge University Press. s. 95 - 122.

Flyvbjerg, B., Landman, T., Schram, S. (2012). Introduction. I: B. Flyvbjerg, T. Landman, S. Schram *Real Social Science: Applied phronesis*. Cambridge: Cambridge University Press. s. 1 - 14.

Frandsen, M. S. & Petersen, L. P. (2014). Urban Co-creation. I: J. Simonsen, C. Svabo, S.M. Strandvad, K. Samson, M. Hertzum, O.E. Hansen (Red.). *Situated Design Methods*. Cambridge: MIT Press. S. 181-200

Freire, P. (1974). *De undertryktes pædagogik*. København. Chr. Ejlers Forlag. s. 44-61.

Fosse, E. (2011). Welfare State Reforms and Health Policy. Different welfare states - Different policies? An analysis of the substance of national health promotion policies in three european countries. *International Journal of Health Services*. Vol. 41 (Nr. 2). s. 255-272.

Gibbs, G. R. (2012). Thematic Coding and Categorizing. I: *Analyzing Qualitative Data*. London: SAGE Publications, Ltd. s. 38-55.

Gitz-Johansen, T., Kampmann, J., Juhlin, S. M. H. (2011). *Pigeliv og fælles læreprocesser. Aktionsforskning med minoritetspiger i et alment boligområde*. [pdf] Roskilde: Roskilde Universitet.

Tilgængelig på: https://rucforsk.ruc.dk/ws/files/34396935/rapport_pigeliv.pdf

[Besøgt d. 19/01-2018]

Glad, A. & Kuipers, P. Z. (2017). *Bag om de faldende sigtelsesrater. Ungdomskriminalitet i udsatte boligområder 2000-2015*. [pdf] Hvidovre: Center for Boligsocial Udvikling.

Tilgængelig på: http://www.boligsocialnet.dk/media/1152/cfbu_bag-om-de-faldende-sigtelsesrater.pdf

[Besøgt d. 19/01-2018]

Green, K. & Tones, J. (2010). Introduction: A Distinctive Voice For Health Promotion. In: *Health Promotion: Planning and strategies*: SAGE Publications, Ltd. s. 1-6.

Habermas, J. (2004). *Teorien om den kommunikative handlen*. 3. oplag. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Hagedorn, A. & Madsen, M. R. (2014). *Urban co-creation 2640 Charlottekvarteret*. København K: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Hansen, C. (2013). *L 45 Forslag til lov om ændring af lov om almene boliger m.v. (Ny definition af ghettoområder og videregivelse af oplysninger om lejere)*.

Tilgængelig på: <http://www.ft.dk/samling/20131/lovforslag/l45/index.htm>

[Besøgt d. 29/1-2018]

Høje-Taastrup Kommune (2017). *Charlotteager er fri af ghettolisten*.

Tilgængelig på:

https://www.htk.dk/Service/Nyheder_Presse/Nyhedsoversigt/Nyheder/2017/December-2017/Charlotteager-er-fri-af-ghettolisten.aspx

[Besøgt d. 19/01-2017]

Jungk, R. & Müllert, N. R. (1991). *Håndbog i fremtidsværksteder*. 2. udgave, 2. oplag. København: Politisk Revy.

Juul, S. (2012). Nyere kritisk teori. I: S. Juul & K. B. Pedersen (Red.). *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - En indføring*, 1. udgave, 2. oplag. København: Hans Reitzels Forlag, s. 319-358.

Karpatschof, B. (2010). Den kvalitative undersøgelsesforms særlige kvaliteter. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard *Kvalitative metoder - en grundbog*. Hans Reitzels Forlag. s. 409-428.

Kjeldsen, L. & Avlund, N. (2016). *Trygheden i danske byområder 3. - En analyse af trygheden og nabolagsproblemerne i 31 udsatte boligområder sammenlignet med andre byområder i Danmark*. [pdf]. Hvidovre: Center for Boligsocial Udvikling.

Tilgængelig på: <https://www.cfbu.dk/udgivelser/trygheden-i-danske-byomraader-3/>
[Besøgt d. 09/05-2018]

Klinker, C. D. (2017). 5. Social ulighed i sundhed. I: L. G. Aner & B. Mazanti. *Socialt arbejde i udsatte boligområder*. Bosnia & Herzegovina: Hans Reitzels Forlag. s. 121-142.

Kristiansen, S. (2010). Kvalitative analyseredskaber. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard *Kvalitative metoder - en grundbog*. Hans Reitzels Forlag. s. 447-462.

Lau, C. B. & Dybbroe, B. (2012). Kommunal sundhedsfremme i borgernes hverdag - ud fra en setting og empowermenttilgang. I: B. Dybbroe, B. Land og S. B. Nielsen (Red.). *Sundhedsfremme - et kritisk perspektiv*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Laursen, E. (2012). Aktionsforskningens produktion af viden. I: G. Duus et al. (Red.). *Aktionsforskning - en grundbog*. Frederiksberg: Samfundslitteratur. s. 97-113.

Lehn-Christiansen, S. & Holen, M. (2016). Sammenfiltringer. Intersektionalitet som produktiv og udfordrende tilgang i undersøgelsen af ulighed i sundhed. I: S. Lehn- Christiansen, A. Liveng, B. Dybbroe, M. Holen, N. Thualagant, I. C. Aamann, & B. Nordenhof Larsen (Red.), *Ulighed i sundhed: Nye humanistiske og samfundsvidenskabelige perspektiver*. København: Frydenlund Academic.

Marmot, M. (2005). Social determinants of health inequalities. I: *The Lancet*. Vol. 365. Issue 9464.

Ministeriet for by, bolig og landdistrikter (2013a). *Boligaftale 2013. Aftale mellem regeringen (Socialdemokraterne, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti), Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti om nye kriterier for særligt udsatte boligområder*. [pdf]

Tilgængelig på:

<https://www.trafikstyrelsen.dk/~media/Dokumenter/10%20Bolig/Bolig/Almene%20boliger/Boligaftaler/boligaftale-2013.pdf>

[Besøgt d. 29/1-2018]

Ministeriet for by, bolig og landdistrikter (2013b). *Udsatte boligområder. Værktøjskasse*. [pdf]

Tilgængelig på:

<https://www.trm.dk/da/publikationer/2013/udsatte-boligomraader-vaerktoejskasse>

[Besøgt d. 29/1-2018]

Ministeriet for by, bolig og landdistrikter (2014). *Boligaftale 2014. Aftale mellem regeringen (Socialdemokraterne og Radikale Venstre) og Dansk Folkeparti, Enhedslisten, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti om anvendelsen af Landsbyggefondens midler og effektivisering af den almene boligsektor.* [pdf]

Tilgængelig på:

<https://www.trafikstyrelsen.dk/~media/Dokumenter/10%20Bolig/Bolig/Almene%20boliger/Boligaftaler/boligaftale-2014.pdf>

[Besøgt d. 29/1-2018]

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. (2004). *Regeringens strategi mod ghettoisering.* [pdf]

Tilgængelig på:

http://www.stm.dk/multimedia/Regeringens_strategi_mod_ghettoisering.pdf

[Besøgt d. 29/1-2018]

Ny Helhedsplan 2016-2020. *Charlottekvarteret: Mennesker i fokus.* [pdf]

Tilgængelig på: http://charlottekvarteret.dk/wp-content/uploads/2013/09/Helhedsplan_Web.pdf

[Besøgt d. 15/1-2018]

Pedersen, K. B., Nielsen, S. B., Land, B. (2012). Behovet for teorier om sundhedsfremme. I: B. Dybbroe, B. Land og S. B. Nielsen (Red.). *Sundhedsfremme - et kritisk perspektiv.* Frederiksberg: Samfundslitteratur. s. 27-39.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of American community.* New York: Simon & Schuster Paperbacks.

Putnam, R. D. (2018). *Robert D. Putnam - The author*

Tilgængelig på: <http://robertdputnam.com/about-our-kids/the-author/>

[Besøgt d. 16/3-2018]

Rasmussen L. L. (2018). *Statsminister Lars Løkke Rasmussens nytårstale 2018.*

Tilgængelig på: <https://www.regeringen.dk/statsministerens-nytaarstale/lars-loekke-rasmussens-nytaarstale-1-januar-2018/>

[Besøgt d. 19/1-2018]

Regeringen (2010). *Ghettoen tilbage til samfundet Et opgør med parallelsamfund i Danmark.* [pdf] København.

Tilgængelig på: http://stm.dk/multimedia/Ghettoen_tilbage_til_samfundet.pdf

[Besøgt d. 29/1-2018]

Rosenmeier, S. L. (2007). Den sociale kapitals fædre. I: P. Hegedahl & S. L. Rosenmeier (Red). *Social kapital som teori og praksis*. 1. udgave. Frederiksberg C: Forlaget Samfundslitteratur. s. 9-36.

Schram, S. (2012). Phronetic social science: an idea whose time has come. I: B. Flyvbjerg, T. Landman, S. Schram *Real Social Science: Applied phronesis*. Cambridge: Cambridge University Press. s. 15 - 26.

Schultz Larsen, T. (2018). Lektor: Riv den ghettoliste ned, hr. minister. *Altinget.dk*. Tilgængelig på:
<https://www.alinget.dk/by/artikel/lektor-riv-den-liste-ned-hr-minister>
[Besøgt d. 08/05-2018]

Schultz Larsen et al. (2013). Med Wacquant i byen - En kort skitse af Wacquants sociologiske projekt og dets implikationer i en dansk kontekst. I: L. Wacquant *Byens udstødte - En komparativ sociologi om avanceret marginalisering*. Frederiksberg: Nyt fra samfundsvidenskaberne.

Simmons, W. P. (2012). Making the teaching of social justice matter. I: B. Flyvbjerg, T. Landman, S. Schram *Real Social Science: Applied phronesis*. Cambridge: Cambridge University Press. s. 246 - 263.

Socialministeriet (2010). *Aftale mellem regeringen (Venstre og Konservative Folkeparti), Dansk Folkeparti og Radikale Venstre om styrket indsats i ghettoområderne og anvendelsen af den almene boligsektors midler*. [pdf]
Tilgængelig på:
<https://www.trafikstyrelsen.dk/~media/Dokumenter/10%20Bolig/Bolig/Almene%20boliger/Boligaftaler/boligaftale-2010.pdf>
[Besøgt d. 29/1-2018]

Thomas, G. (2010). The case: generalisation, theory and phronesis in case study. I: *Oxford Review of Education*. Vol. 37. Issue 1. s. 21-35.

Thomas, G. (2011). A Typology for the Case Study in Social Science Following a Review of Definition, Discourse and Structure. I: *Qualitative Inquiry*, Vol. 17, Issue 6. s. 511-521.

Thomas, G. (2016). *How to Do Your Case Study*. 2. udgave. London: SAGE Publication Ltd. s. 3-25.

Tofteng, D. & Husted, M. (2012a). Aktionsforskning. I: S. Juul & K. B. Pedersen (Red.). *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - En indføring*, 1. udgave, 2. oplag. København: Hans Reitzels Forlag, s. 359-397.

Tofteng, D. & Husted, M. (2012b). Etik og Normativitet. I: G. Duus et al. (Red.). *Aktionsforskning - en grundbog*. Frederiksberg: Samfundslitteratur. s. 129-147.

Transport-, Bygnings- og Boligministeriet. (2016). *Liste over ghettoområder pr. 1. december 2016*. [pdf]

Tilgængelig på: <https://www.trm.dk/da/publikationer/2016/liste-over-ghettoomraader>

[Besøgt d. 29/1-2018]

Transport-, Bygnings- og Boligministeriet. (2017). *Liste over ghettoområder pr. 1. december 2017*. [pdf] Tilgængelig på: <https://www.trm.dk/da/nyheder/2017/ghettolisten-2017>

[Besøgt d. 29/1-2018]

Transport-, Bygnings- og Boligministeriet. (2018). *Nye ghettokriterier*. [pdf]

Tilgængelig på: <https://www.trm.dk/da/nyheder/2018/bred-aftale-om-opgoer-med-parallelsamfund>

[Besøgt d. 21/5-2018]

Thualagant, N. (u.å.). *Casestudie - eller det "konkretes videnskab"*.

Vallgård, S. (2008). "Social inequality in health: Dichotomy or gradient? A comparative study of problematizations in national public health programmes" *Health Policy* 85 (2008). s. 71-82.

Wackerhausen, S. (1994). Et åbent sundhedsbegreb - mellem fundamentalisme og relativisme. I: Jensen, U. J. and Andersen, P. F. *Sundhedsbegreber - filosofi og praksis*. Århus: Forlaget Philosophia. s. 43-74.

Wacquant, L. (2013). *Byens udstødte - En komparativ sociologi om avanceret marginalisering*. Frederiksberg: Nyt fra samfundsvidenskaberne.

Widding M. L. H. (2007). At bo mellem tillid, netværk og normer. I: P. Hegedahl & S. L. Rosenmeier (Red.). *Social kapital som teori og praksis*. 1. udgave. Frederiksberg C: Forlaget Samfundslitteratur. s. 113-140.

World Health Organisation (WHO) (1986). 1. Health Promotion. I: *The Ottawa Charter for Health Promotion*.

Tilgængelig på:

<http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/>

[Besøgt d. 10/04-2018]

World Health Organisation (WHO) (1986). 2. Health Promotion Action Means. I: *The Ottawa Charter for Health Promotion*.

Tilgængelig på: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/index1.html>

[Besøgt d. 11/04-2018]

World Health Organisation (WHO) (1998). *Health Promotion Glossary*. [pdf]

Tilgængelig på: <http://www.who.int/healthpromotion/about/HPR%20Glossary%201998.pdf>

[Besøgt d. 11/04-2018]

World Health Organisation (WHO) (2009). Track 1: Community empowerment. I: *7th Global Conference on Health Promotion: Track Themes*.

Tilgængelig på: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/7gchp/track1/en/>

[Besøgt d. 12/04-2018]